

Besede in dejanja

Popravek

Spričo grobe tiskovne napake (izpadla je cela vrsta) je smisel citata v notici Merilo je — osebnost, priobčene v prejšnji številki na tem mestu, povsem popačen. Zato priobčujemo ta citat v pravilni obliki in v celoti še enkrat:

Ni mogoče sprejeti teze, da je tisti, ki ima več, in čeprav si je to več pridobil s svojim delom, že moralno in politično sumljiv in da je revščina najbolj krepostna lastnost človeka. Osebnost lastnino si je treba pridobiti z delom, hkrati pa jo podrediti duhovni podobnosti človeka. Stvari morajo biti sluga človeku, ne pa narobe. Vrednost človeka naj se meri po tem, kar človek je, kakšna je njegova osebnost, in ne po tem, kaj ima in s čim razpolaga.

Stane Kavčič,
Teorija in praksa št. 3

Ljubljana—Center že prestopil mejo...

Najbogatejša slovenska občina Ljubljana-Center, v kateri živ 42.229 prebivalcev, je lani dosegla 40.450 dinarjev nacionalnega dohodka na prebivalca. S tem je ta občina prestopila mejo 3000 dolarjev na prebivalca, ki je po načrtu dolgoročnega plana republike Slovenije predvidena kot cilj, ki ga je treba doseči leta 1985.

Politika — 8. IV. 1970

Visoka stopnja rasti...

V Ljubljani je zaposleno 25 % skupno zaposlenih v gospodarstvu Slovenije, ki ustvarjajo več kot 40 % skupnega dohodka. Ljubljansko gospodarstvo dosega zadnja leta visoko stopnjo rasti.

Delavska enotnost — 11. IV. 1970

Igra s carino

Če verjamemo informaciji, ki izvirajo iz ljubljanske carinarnice — in nobenega razloga nimamo, da ji ne bi verjeli — bi morali odslej jemati mnoge podatke, ki jih posreduje Zvezni zavod za statistiko o regionalni strukturi jugoslovanske unanije trgovine, z določeno rezervo. Izigravanje deviznega režima in carinskih predpisov so dosegla že tak obseg in dobila tako rafinirane oblike, da se človek čudi, da naše gospodarstvo spričo svojih tako pronicljivih in premetenih kadrov ne dosega v poslovanju s tujino večjih uspehov.

Gospodarski vestnik — 14. IV. 1970

Delo in zaslužek

Vsega 3,7 odstotkov zaposlenih Jugoslovancev je v septembru lani prejelo več kot 2000 dinarjev.

Največ zaposlenih Jugoslovancev je za svoje delo v septembru 1969 prejelo 600–1000 dinarjev — takih je bilo 46,1 odstotka, oziroma blizu polovico vseh zaposlenih. Za njimi pridejo ljudje, ki zaslužijo med 1000 in 1200 dinarjev (14,3 odstotka), nad 1200 toda manj kot 1400 dinarjev je prejelo 8,4 odstotka zaposlenih. Toda upoštevati je treba, da je se precejšnje število Jugoslovancev z najnižjimi dohodki: manj kot 400 dinarjev je prejelo samo 2,2 odstotka, toda med 400 in 600 dinarjev je prejelo 15 odstotkov od skupnega števila zaposlenih in to ni majhen odstotek.

Politika ekspres — 8. IV. 1970

Koliko je ura?

Direktorja podjetja »Park« v Vrtnjaški Banji so nagradili za uspešno poslovanje v zadnjih petih letih s tremi milijoni starih dinarjev.

Pri tem seveda niso pozabili na delavce zaslužke za to poslovanje. Desetim takim so podarili ročne ure. Domnevam, da so oni tudi brez tega vedeli koliko je ura.

Večernje novice — 9. IV. 1970

Rekordna uprava

Predsednik odbora za upravo organizacijsko-političnega zbora Sabora SR Hrvatske Rudolf Kahlina je rekel, da upravni organi v tej republiki sodijo med najučinkovitejše na svetu. Trditelj, ki je izzvala precejšnje presenečenje, je Kahlina utemeljil s podatki, da so vse občinske uprave v Hrvatski v letu 1969 reševale skupno 2 milijona 100 tisoč upravnih predmetov iz tega in prejšnjih let, a rešenih je ostalo 73.000 ali 3,5 odstotka predmetov. Med temi neresenimi predmeti jih je 41.000 ali dva odstotka starejših od dveh mesecev.

Borba — 15. IV. 1970

GLAVNI UREDNIK
FRANCE SÜSTERSIČ

ODGOVORNI UREDNIK
ČRTOMIR SINKOVEC

LETO VIII.
ŠTEV.: 17
22. IV. 1970

GLASILO ZZB NOV SLOVENIJE IN ZRVS SLOVENIJE

Pred sto leti se je rodil velikan

Dne 22. aprila 1870, torej natanko pred 100 leti, je v Simbirsku na Volgi zagledal luč sveta Vladimir Iljčič Ulanov, ena največjih osebnosti zgodovine človeštva, čigar ilegalno ime — Lenin — je postalo pred pol stoletjem bojni klic milijonov in milijonov zatiranih, v suženjstvo zakletih proletarcev.

Lenin — velikan misli in akcije.

Lenin — največji marksist po Marksu, uresničevalec njegovega Manifesta.

Lenin — začetnik nove epohe v zgodovini človeške družbe, epohe socializma in samoupravljanja.

Minevala so stoletja, človeštvo je preživljalo nove viharje družbenih sprememb, prihajale so nove generacije z novimi problemi — toda Leninovega imena ni nikoli zasenčil noben oblak. Nasprotno, z vsakim letom in desetletjem, z vsako novo etapo razredne in splošno družbene borbe je bilo močnejše izžarevanje njegove misli, ki po menih za zatiranje rešitev, a za zatiranje poraz. Leninovo ime je bilo zmeraj prisotno v družbenih konfliktih in premikih mednarodne politike, njegova

misel je bila izhodiščna osnova za akcijo razredov, narodov in ljudstev.

Komunisti, delavski razred in narodi Jugoslavije se dobro zavedajo, kaj je pomenil Lenin v zgodovinskem boju med dvema svetovoma — svetom kapitalizma in socializma, ter kakšen je bil njegov delež v naši lastni revoluciji, v našem boju za zgraditev nove družbe. Lenineve ideje so že pred davnimi desetletji osvetljevale pot našega delavskega gibanja, našega boja. Te ideje, ki jih je naša Komunistična partija oziroma Zveza komunistov pod vodstvom tovariša Tita uporabljala v praksi kar se da ustrezno in nedogmatsko, so nam bile kaži-pot v revolucionarnem spopadu s staro družbo in pri graditvi socializma s samoupravnim obelježjem. In še vedno črpamo, še in še bomo črpali iz zakladnice leninizma ter presajali njegove sadove na naša tla, kjer so in še bodo ob učinkoviti spodbudi Zveze komunistov obilno obrodili.

(Druge članke, posvečene 100-letnici Leninovega rojstva, bodo našli bralci na notranjih straneh.)

USTANOVITEV OSVOBODILNE FRONTE SLOVENSKEGA NARODA, KI JE 27. APRILA 1941 SPREJELA DALJNOSEZNE ODLOČITVE IN JIH V ŠTIRILETNI OSVOBODILNEM BOJU TUDI IZPOLNILA, JE POSTALA ZGODOVINSKI MEJNIK — PRELOMNICA V NAJNOVEJSI ZGODOVINI SLOVENSKEGA NARODA.

Ob prazniku Osvobodilne fronte slovenskega naroda

Pobudo za njeno ustanovitev je dala Komunistična partija Slovenije, ki si je kljub dolgoletnemu zatiranju in preganjanju pridobila velik ugled in vpliv med slovenskim ljudstvom. Čeprav je kot ilegalna in kadrovska stranka štela i tisoč članov, je s pomočjo več tisoč simpatizerjev in člani SKOJ postala v zadnjih mesecih pred razpadom stare Jugoslavije tako močna politična sila, da se je iz obrobja prebila v središče slovenskega političnega življenja, ki se je že precej razkrajalo v stari delitvi na klerikalno in liberalno stranko.

Ko se je komunistična stranka na Slovenskem osvobodila nekdanje ozkosti, se je od leta 1935 z manjšim ali večjim uspehom povezovala z nekaterimi demokratičnimi silami v Kmečko-delavsko gibanje in vzpostavila akcijsko enotnost delavskega razreda. Na ustanovnem kongresu Komunistične partije Slovenije aprila 1937 pa se je po predvidevanju, da fašistične države nameravajo razkosati slovenski narod, obvezala, da se bo borila tudi za njegovo življenjske koristi, svobodo in napredek. Tej obveznosti je ostala veskokozi zvesta.

Medtem so v meščanskih strankah nastajale nove demokratične opozicijske skupine, ker je med njihovimi privrženci raslo razočaranje nad reakcionarnimi vodstvi in njihovo nedemokratično politiko.

Poleti 1940, ko se je po porazu Francije še povečala slovenska narodna ogroženost in ko je jugoslovanska vlada navezala diplomatske stike s Sovjetsko zvezo, je partija sprožila pobudo za ustanovitev Društva prijateljev Sovjetske zveze, ki naj bi bila legalna oblika koncentracije demokratičnih sil. Društvo je bilo hitro ustanovljeno, vendar pa ga oblastniki niso hoteli dovoliti. Kljub prepovedi in policijskemu terorju je zbralo več kot 30.000 podpisov.

V okviru Društva prijateljev Sovjetske zveze je partija sklenila akcijski sporazum z vodstvom krščanskih socialistov in demokratičnim krilom Sokola. Zatem je s sodelovanjem krščanskih socialistov po podjetjih ustanovljala odbore delavske enotnosti.

Na ta način je uspela, da je še pred fašističnim napadom na Jugoslavijo povežala vse važnejše demokratične politične struje in demokratične kulturne delavce ter s tem uresničila enotnost demo-

kratičnih in protifašističnih sil na Slovenskem.

Takega uspeha niso komunisti tedaj dosegli pri nobenem drugem jugoslovanskem narodu. Zato tudi niso uspeli, da bi v začetku osvobodilnega boja organizirali podobno politično organizacijo, kot je bila Osvobodilna fronta. Drugod so narodnoosvobodilne fronte nastajale šele kasneje, ko so se osvobodilnemu gibanju pridruževali tudi predstavniki posameznih strank ali skupin. To je osnovna razlika in posebnost Osvobodilne fronte. OF je bila namreč v konkretnih slovenskih razmerah najboljša pot za res množično akcijo.

Nadaljevanje na 2. strani

Prispevki za šolo v Cerknem - spomenik NOB

Tovarna JAVOR Pivka 5000 din; Papirnica Vevče 2800; Elektro gospodarstvo Maribor 500; Mestni svet zveze sindikatov Slovenije, Ljubljana 2000; »Vesna« Izola, Kajuha ul. 1000; Akademski slikar Alenka Gerlovič dovoljuje tiskanje grafike »Kolona z ranjenci« — brez honorarja; Krojni tečaj v Cerknem 300; Peternej Ančka in Gabrijel, Cerkno 23 600; Združenje borcev Novokračine, Ilirska Bistrica 210; Rupnik Andrej, Ljubljana 100; Strukej Jožef, Nova Gorica 50 (do sedaj skupno plačanih 150); Marinko Miha, Ljubljana 250; Grand hotel Union Ljubljana 1000.

Dogodki tedna

Osrednja slovenska proslava stoletnice Leninovega rojstva bo 23. aprila v Ljubljani pod predsedstvom predsednika CK ZKS Franca Popita. Poleg članov republiškega odbora in centralnega komiteja ZKS se bodo svecane seje udeležile delegacije republiških družbeno-političnih organizacij, skupščine SR Slovenije in izvršnega sveta, univerze, Slovenske akademije znanosti in umetnosti, člani zveznega odbora za proslavo stoletnice Leninovega rojstva, člani predsedstva ZKJ, člani sveta federacije, predvojni revolucionarji, predstavniki JLA in sekretarji medobčinskih svetov ZKS. O Leninovem revolucionarnem in ustvarjalnem delu, posebej z vidika odnosa do nacionalne kulture, bo govoril akademik prof. Boris Zihlerl.

Slovesna seja zveznega odbora za proslavo 100-letnice Leninovega rojstva in predsedstva Zveze komunistov Jugoslavije pa je bila pod predsedstvom predsednika republike Tita 21. aprila v zvezni skupščini v Beogradu.

V Leninovem rojstnem mestu Uljanovsku ob Volgi so se začele slovesnosti ob 100-letnici Leninovega rojstva. Od največjih sovjetskih državnih in partijskih voditeljev je bil v Uljanovsku le generalni sekretar KP SZ Leonid Brežnev. V tem mestu je bil tudi dvodnevni sindikalni simpozij z naslovom »Lenin in sindikati«. Simpozija se je udeležil tudi predsednik sveta zveze sindikatov Jugoslavije Dušan Petrovič. — Na povabilo CK KP SZ se bo v Moskvi praznovanja 100-letnice rojstva Lenina udeležila tudi delegacija ZKJ, ki jo bo vodil član izvršnega biroja dr. Vladimir Bakarič.

Delegacija socialistične republike Srbije, ki jo je vodil predsednik CK ZK Srbije Marko Nikezić, je imela v Ljubljani celodnevne razgovore z najvišjimi predstavniki družbeno-političnih organizacij, republiške skupščine, izvršnega sveta, republiške gospodarske zbornice in komiteja mestne konference Ljubljana. Delegacijo Slovenije je vodil predsednik CK ZK Slovenije Franc Popit. Delegaciji sta izmenjali informacije o aktualnih družbeno-političnih in družbeno-ekonomskih vprašanjih obeh republik in o specifičnih problemih Srbije in Slovenije.

Po obisku v Sloveniji je predsednik republike Tito s svojim spremstvom obiskal Banjaluko in se v razgovoru z zastopniki mesta in republike zanimal za napredek dela pri obnovitvi mesta in prizadetih okoliških vasi, ki jih je lani prizadel hud potres. V razgovorih z zastopniki mest je Tito ugotovil, da je še vedno najvažnejše vprašanje obnove gospodarskih podjetij in stanovanj za prizadeto prebivalstvo. Tito je obiskal tudi železarno in metalurški kombinat v Zenici in nekatere druge kraje v BiH.

S kratko svečanostjo so se v marmornati dvorani dunajske palače Belvedere začela ameriško-sovjetska pogajanja o omejevanju strateškega oboroževanja, ki so prišla na stolpce svetovnega tiska pod šifro SALT (Strategic arms limitation talks). Konferenco je kot gostitelj odprl avstrijski zunanji minister Haldheim, ki je pozdravil obe delegaciji ter poudaril zgodovinski pomen razgovorov, končno pa še zagotovil, da bo Avstrija, zavedajoč se koristnosti svoje funkcije nevtralne države ter zaupanja, ki ga imajo vanjo vesele, da bo ustvarila čim bolj ugodne pogoje za koristen potek razgovorov. Nova serija sestankov za zaprtimi vrati bo imenoma v ameriškem in sovjetskem veleposlaništvu. Začetni uspeh v Helsinkih lani je še povečal zanimanje za ameriško-sovjetski dialog o omejitvi oborožitvene tekme, saj se je na Dunaju zbralo okrog 600 časnika.

V Veliki dvorani univerze v Dar-es-Salamu je bil pripravljani sestanek, ki se ga je udeležilo 61 neuvrščeni državi. Prvi je na tem sestanku spregovoril predsednik tanzanijskega Julius Nyerere, ki je med drugim povedal: »Vse neuvrščene države vedo in priznajo, da ne more biti neodvisen, kdor je diplomatski ali vojaški privezek kakave velikega zmaja. To je tisto, zaradi česar smo se vsi opredelili k neuvrščeni. Vedeti pa moramo, da ta resnica velja ne samo za vojaška in politična, ampak tudi za gospodarska vprašanja. Nikoli ne bomo zares svobodni, dokler bomo gospodarsko šibki in dokler nas naše gospodarske potrebe silijo, da prosjčimo za miloščino.«

Italijanski parlament je potrdil zaupnico novi vladi Mariana Rumorja. Pred tem so široko razpravljali s svojih stališč voditelji štirih koalicijskih strank o vladnem programu.

Predlog smernic ZIS za izdelavo načrta srednjeročnega družbenega načrta je doživel najhujšo kritiko, odkar to gradivo obravnavajo skupščinski odbori. Odbor zbora narodov za družbeno-ekonomske odnose, ki bo še obravnaval predlog smernic in analiz ZIS ter zavoda za načrtovanje, je opozoril v načelni razpravi na nekatere pomanjkljivosti tega dokumenta, ki bi moral biti predvsem bolj določen in bi moral zajeti še nekatere vprašanja, bistvena za našo gospodarsko in družbeno reformo.

Po dvanajstih letih »molka« je bil imenovan za jugoslovanskega veleposlanika v LR Kitajski general in narodni heroj Bogdan Oreščanin. Oreščanin ima 54 let in je bil kandidat za načelnika generalnega štaba JLA. — V začetku maja bo Edvard Kardelj odpotoval na uradni obisk v Čile, zatem pa bo na vabilo perujske vlade obiskal Peru in Mehiko. V vseh treh državah bo Kardelj izmenjal mišljenja z najvišjimi državnimi predstavniki o najvažnejših mednarodnih vprašanjih, posebno o delovanju neuvrščeni in o napredku dvostranskega sodelovanja.

Ustaški terorist Drago Djolo, ki je 30. junija lani ranil šefa jugoslovanske vojne misije v Zahodnem Berlinu dr. Antona Kolendica in uslužbenca Stanka Goloba ter ju skušal ubiti, je bil na zahodno-berlinskem sodišču obsojen na 10 let zapore.

Medtem ko se pripravlja »konferenca naprednih sil Indokine«, ko so Kamboždo preimenovali v republiko in so voditelji te republike poklicali na vsestransko pomoč ZDA, po reki Mekong plava več kot tisoč trupel ubitih Vietnamcev. Uradni hanojski krogi ponovno najodločneje obsojajo »barbarske zločine in pokole« nad vietnamskim življenjem v Kambožji. Zunanje ministrstvo je sporočilo, da so v četrti pokrajini Svaj Rieng s topništvom streljali na vietnamsko prebivalstvo, pri čemer je bilo več kot sto ljudi ubitih. Precej vietnamskih žensk, otrok in starcev so odpeljali v taborišče, od katerih so jih nato mnogo pobili. Vse to pa hudo zapleta položaj v jugovzhodni Aziji.

Na morjih vsega sveta so v polnem teku manevri sovjetske mornarice »Ocean«. Manevri potekajo istočasno na Sredozemskem morju, Japonskem morju in severnem Atlantiku. Sovjetski tisk daje manevrom zelo velik poudarek ter podčrta predvsem razsežnost manevrov. — Iz sovjetske podmornice, ki se je potopila 645 km jugozahodno od angleške obale, so rešili vseh 88 članov posadke.

Na Kitajskem obtožujejo generalnega sekretarja U Tanta, ker je OZN priznala novi režim v Kambožji. U Tanta da je kljub opozorilu princa Sihanuka, ki ga Hsinhua imenuje šefa kamboške države, »uradno priznal kamboško desničarsko kliko in njenega predstavnika v OZN«.

Drama treh ameriških vesoljcev je v zadnjem tednu močno prevzela vso svetovno javnost, ki jih je v duhu spremljala na zelo tvegani in nesrečni poti okoli Zemlje in v Meseca ter na povratku nazaj proti Zemlji. Odisejada »Apolla 13« z vesoljci Lovellom, Haisejem in Swigertom se je kljub vsemu srečno končala s pristankom v Tihem oceanu pri Novi Zelandiji.

Ob prazniku OF slovenskega naroda

Nadaljevanje s 1. strani

Na pobudo Komunistične partije Slovenije so na ustanovni sestanek Osvobodilne fronte prišli zastopniki glavnih skupin iz Društva prijateljev Sovjetske zveze. Na njem so po Kidričevem poročilu in razpravi načelno sprejeli njegov predlog o oboroženem boju in osnutek programa, ki je kasneje dobil dokončno obliko v temeljnih točkah OF.

CK KPS je v letaku konec aprila 1941 pozval, »da se mora združiti vse slovensko ljudstvo v skupno narodno fronto«. Kmalu zatem je v 1. številki »Slovenskega poročevalca« opozoril, »da je treba vse pozitivne sile slovenskega naroda združiti, hkrati pa odločno obračunati in prelomiti z izdajalskim meščanskim vodstvom.«

Na te in druge pozive so se v Osvobodilno fronto vključevale nove in nove skupine. Meščanske stranke pa so doživele hitlerizacijo in razpad, ker so se njihovi voditelji složno povezali z fašističnimi okupatorji in postali njihovi hlapčevski sodelavci. Nekdanji njihovi privrženci so se množično odvrnili od njih in prehajali v Osvobodilno fronto.

Priprave na oborožen boj je tudi po ustanovitvi Osvobodilne fronte imela v svojih rokah partija in njeni vojni komiteji, ki so bili ustanovljeni po sklepih posvetovanja KPJ v Zagrebu v začetku maja 1941. Za pregled in okrepitev teh priprav je bila 1. junija v Ljubljani partijska konferenca. Ko je nacistična Nemčija 22. junija napadla Sovjetsko zvezo, je CK KPS ustanovil glavno poveljstvo slovenskih partizanskih čet in izdal razglas na slovenski narod. V njem je pozval, naj se do tedanji odpor razvije v vseljudsko nacionalno vojno proti okupatorjem.

Nekaj dni zatem je bila seja vodstva Osvobodilne fronte. Na njej so predstavniki ustanovnih skupin odobrili stališče CK KPS in se pridružili njegovemu pozivu na vstajo. Na tej seji je Osvobodilna fronta slovenskega naroda, ki se je dotlej imenovala Proti-imperialistična fronta, dobila svoje dokončno ime. Vrhovni plemen OF pa je na svojem drugem zasedanju 28. julija 1941 izvolil izvršni odbor OF in sprejel proglas slovenskemu narodu, v katerem ga je pozval na oborožen odpor.

Vzporedno z vojaškimi pripravami so tekale intenzivne politične priprave s širjenjem ilegalnega tiska, prirejanjem sestankov in konferenc, na katerih so sodelovale ustanovne skupine, ustno agitacijo, zlasti pa z organiziranjem odborov OF.

Terenski odbori so nastajali na razne načine: od spodaj in od zgoraj, kakor so kje bile okoliščine. Pri tem so aktivisti OF razvijali svoje sposobnosti in domiselnosti. Večino teh odborov je organizirala partija iz svojih sim-

patizerjev in ljudi, ki so se izrekli za osvobodilno gibanje. Značilno za silen razmah osvobodilne misli pa je, da je kljub veliki vnemi vse številnejših aktivistov OF in naglemu naraščanju števila terenskih odborov organiziranje ljudi v OF precej časa ostajalo za širokim razpoloženjem za osvobodilno gibanje.

Osvobodilna fronta je zajela veliko večino slovenskega ljudstva, ponekod sicer prej, ponekod pa kasneje, odvisno pač od okupatorskega nasilja in drugih okoliščin. Tako je v Ljubljani že konec leta 1941 OF postala »država v državi«, na osvobojenem ozemlju spomladi 1942 pa prva resnična ljudska oblast.

OF je rasla, doživljala vzpone in padce ter se ponovno krepila, kot se je skozi občasne krize prebijala in zmagovito iz njih izšla osvobodilna borba slovenskega naroda.

Po osvoboditvi se je Osvobodilna fronta razvila v današnjo Socialistično zvezo delovnega ljudst-

va, ki je široka politična, samoupravno izvedena organizacija vseh slovenskih ljudi, ki žele ustvarjati samoupravno socialistično družbo.

Belogardistični ostanki, ki so začuda sedaj na jeziku celo zagovorniki samoupravnega socialističnega družbe, v zadnjem času prišepetavajo, da bo »učinkovito družbeno samoupravljanje mogoče šele, ko bodo nepartijski Slovenci enakopravno sodelovali tudi pri osnovnih političnih odločitvah prek samostojne, od partijskega vodstva ločene in neodvisne politične organizacije. Če bi to bila slovenska Socialistična zveza, bi prehod bil toliko lažji...« (Zebot, »Slovenija včeraj, danes, jutri«).

Na take poskuse tihotapljenja in oživljanja klerikalizma bodo tako »partijski« in »nepartijski« Slovenci odgovarjali, da ni možno nikako vračanje na staro, kar je bilo odpravljeno v revolucionarnem boju.

FRANČEK SAJE

Misli ob praznovanju zgodovinskih obletnic

Kakor že vrsto let so se tudi letos zbrali nekateri prebivalci Dravograda, šolska mladina in pripadniki obmejne ednice JLA na spominski svečanosti, ki jo prireja ZB vsako leto na dan 6. aprila pri Hudopisku nad Dravogradom. Prireditve je posvečena spomenu padlih graničarjev in drugih žrtv, ki so ob vdoru okupatorja leta 1941 hrabro kljubovali številni premoči ter polne tri dni odbijali poskuse sovražnika, da bi zavzel desni breg reke Drave in Meže.

Pred razstrelitvijo mostov ob napadu na Jugoslavijo se je umaknilo iz Dravograda moštvo orožniške in financerske postaje ter se pridružil branilec na položajih in v bunkerjih po obronkih nad Dravo in Mežo, kjer so bile razvrščene obmejne enote pod poveljstvom poročnika Boška Uroševića iz Valjeva. Čeprav so imele Hitlerjeve kolone, vajene bliskovitih pohodov in zmag, tretji dan vojne z Jugoslavijo ponekod za seboj že desetine kilometrov, so pri Dravogradu napredovale le po metrih, pa še te so morale zapuščati pred točo svinčenk, ki so sikale z desnega brega. Šele sabotaža v vrstah stare jugoslovanske vojske, po katere zaslugi so umolknil topovi dravogradijskih branilcev, ker so jim bile poslano grane napačnega kalibra, in nesreča hrabrega poveljnika Uroševića, ki je omahnil težko ranjen, sta odprli pot sovražniku.

Na griču, kjer je bilo središče odpora, stoji granitni spomenik 23 junakom, ki so pred 29 leti darovali življenje pri obrambi domovine.

Boljša je ugotovitev, da se svečanosti (kakor tudi drugih proslav in prireditvev ob pomembnih državnih praznikih) udeležujejo običajno eni in isti ljudje. Med udeleženci proslav nemalokrat manjkajo tisti, ki bi morali biti prisotni že glede na svoj položaj v družbi. Težko verjamem, da bi si lahko kjerkoli v kapitalističnem svetu državni uslužbenci lahko dovolili izigravati državne praznike s svojo mlačnostjo in neaktivnostjo. Pri nas pa to ni nič nemogočega, oziroma je v tem pogledu preveč »demokracije«. Še najbolj pa je žalostno, da teh »boljših« ne manka na silvestrovanjih, pustovanjih in drugih veseljačenjih. Poprečen človek bi pričakoval, da je tudi duševnosti intelektualca (!) potrebno še kaj razen telesne hrane in ugodja.

Čas bi bil, da bi se v letošnjem jubilejnem letu zganil ponos in domovinska zavest vseh — tudi tistih, ki so celih 25 let prikrito ali neprikrito dajali prednost osebnim interesom, saj so borci v naši NOB, katere zmago letos praznujemo, padali tudi zanje.

VIKTOR ČEH—ZVONKO

Občanova beležnica

Plus pet za zasebnike

Poslanci delovnih skupin v zvezni skupščini so te dni obravnavali predlog, po katerem bi privatni obrtniki in gostinci lahko zaposlovali po deset delavcev, avtoprevozniki pa imeli tovornjake do 10 ton nosilnosti Magično število »pet« — torej pet do sedanjih delavcev in pet tovornjakovih ton v zasebni lasti — je znamenalo število »deset«. Bo prodrl skozi zid naše spreminjajoče se miselnosti?

Dne 28. julija 1968 se je večini poslancev v zvezni skupščini zdelo šesta tona na zasebnem tovornjaku »kapitalistična tona«. Tega dne je namreč izšla sprememba zakona, ki je omejila dovoljeno nosilnost zasebnih kamionov na pet ton. Spominjamo se tudi lanskimi demonstracij zasebnih avtoprevoznikov v Ljubljani in Mariboru julija lani, ki niso omečile src zveznih poslancev.

V razmeroma kratkem času se je torej mišljenje naših poslan-

cev in nas vseh o »kapitalističnih tonah« na zasebnih tovornjakih in o številu zaposlenih v zasebnem sektorju spremenilo?

Razumljivo, o tem predlogu v zvezni skupščini ne razpravljamo v mirnem ozračju. Ozračje je polno različnih mnenj, nasprotovanj, medklincev.

Ze dolgo razpravljamo o družbeni potrebnosti zasebnih dejavnosti. Nagnjenje naše skupnosti do njih pa se spreminja: enkrat ugotavljamo nujno potrebnost zasebnikov, drugič pa nas prešine, da so vsi zasebni prevozniki, trgovci in gostinci sami izkoriščevalci, špekulanti, dobičkarji itd. Takrat se zgane zakonodajni aparat in nanje strese goro raznih prepovedi, omejitev, novih davčnih obveznosti.

Da ne bo vse skupaj izzvenelo v zagovor zasebni lastnini za vsako ceno! Opozorili smo le na naše spreminjajoče se razpoloženje do zasebnikov. O potrebnosti za-

sebnih dejavnosti, o mejah, v katerih se naj razvija in o kontrolnih ukrepih, bo že razmislil zakonodajalec.

Poglejmo pa si v tej zvezi še statistične podatke o številu zaposlenih v zasebnem sektorju: 105.000 jih je v vsej Jugoslaviji, ne računajoč kmetijstva. Ti nikakor ne bodo predstavljali kapitalistične konkurence družbenemu sektorju s 3,6 milijoni zaposlenih.

Ob razglabljanju o »nevarnem« razcvetu zasebnih dejavnosti pozabljamo, da naši delavci zaslužijo v tujini letno milijardo dolarjev, domačim pa pošiljajo samo 160 milijonov letno. Pametno bi bilo razmisliti o tem, kako pripraviti te delavce do tega, da bi presežek zaslužka uporabili za opremljanje obrtnih delavnic, da bi po vrnitvi domov lahko koristili družbi, ne pa morda padli v njeno breme.

—ZC

Besede naših dopisnikov

JESENICE

Še vedno so trdno povezani

Že pred skupščino so na skupščinah združenj izvoljeni delegati prejeli poročilo občinskega odbora ZZB. Tako so se lahko seznanili z dejavnostjo odbora in Zveze zadnjih dveh let, če je drugače niso zadosti poznali.

Občinska skupščina pa je bila 4. aprila, kot je v navadi, so se je razen delegatov udeležili tudi pred-

stavniki družbenopolitičnih organizacij. Na sami skupščini pa se je izkazalo, da so nekdanji borci še vedno trdno povezani, kar ima velik vpliv na delo Zveze.

Iz poročila je razbrati, da je v Zvezi 1941 članov in da je v občini 11 združenj. Združenj vojaških vojnih invalidov je pet, v njih je skupno 307 članov. V občini je 11 spomenikov in 118 spominskih obeležij ter 20 grobišč padlih borcev. Marsikateri teh spomenikov ali obeležij kliče po obnovi in popravilu. Nadalje poročilo navaja razna srečanja borcev in internirancev, svečanosti in proslave ter »kurirski smuk«. Samo proslava je bilo v zadnjih dveh letih kar 30! Posebno koristna so se izkazala tudi posvetovanja jesenjskega odbora ZZB z drugimi gorenjskimi občinskimi odbori, na katerih so si izmenjavali izkušnje. Sekretariat, odbor in komisije so imeli v preteklem razdobju 88 sej.

Poročilom je sledila razprava, ki se je udeležilo kar precej navzočih. Posamezni udeleženci razprave so osvetlili marsikatero področnost, zlasti pa so govorili o gmočnih in zdravstvenih razmerah borcev. Govorili so tudi o delu muzeja, oziroma oddelka delavskega gibanja v železarskem muzeju, ki je precej okrnjeno, to pa zaradi premajhnih prostorov in neugodnega kraja. Vsak oddelk ima komaj 90 kvadratnih metrov površine. Ustanovljen je bil poseben odbor, ki naj skrbi, da pride oddelk do veljave in sicer naj bi ga premestili v eno najstarejših stavb na Jesenicah, v Kosovo graščino.

Zdravstveni domovi imajo že označene kartotečne liste borcev, vsak posameznik naj bi zdravniška, ko ima opravka z njim, opozoril na to. Zaradi prestanih napov med vojno in po njej so borci namreč veliko bolj podvrženi raznim boleznim kot drugi. Zato bi mnogi morali na klimatsko zdravljenje.

Z rojaki onstran Karavank bi morali imeti več stikov. Tako bi jim lahko bolj pomagali pri njihovem uveljavljanju. Veliko je bilo glede tega že narejenega, toda še vedno ne dovolj.

SREČKO SORLI

BEZOVLJAK PRI PRAVČINI

Obljube

in resničnost

Zaselek Bezovljak nad Prvačino in Vogrskim v novogoriški občini je bil v veliko korist naši

osvobodilni vojski. Vsi prebivalci, prav do zadnjega, so sodelovali z njo. Tega se še dobro spominjajo borci Gradnikove in 18. brigade, rekih enot VDV in kdo ve še katerih čet in bataljonov. Vsakdo med njimi se z veseljem spominja te vasice. Kdo ve koliko obljub je bilo danih že takrat njenim prebivalcem! Pa kaj moremo, saj življenje teče dalje in preveliko razmišljanje o njihovi uresničitvi bi bilo utopijsko. Kljub temu pa bi upravičeno pričakovali, da bi ustvarili vsaj tisto, kar bi služilo širši skupnosti.

Gre predvsem za dohod do Bezovljaka. Občina je pokazala precej dobre volje z delno obnovitvijo avstrijske vojaške poti z Vogrskega. Obljubljeno pa je bilo, da bodo zgradili lažji most iz prednapetega betona (nosilnost dveh ton). Minulo zimo se je pripetilo, da so komaj spravili čez vodo bolnega vaščana, ki ga je rešilni avto moral peljati v bolnišnico.

Drugo: Kot rečeno, občinska skupščina kaže dobro voljo. To pa ni dovolj, ker se ostalo zatakne pri podjetjih. Kilometer daleč od Vogrskega je počila pod cesto vodovodna cev. Vodni curek že dolgo izpodjeda breg in cesto, ki jo je vsak dan manj. Kako dolgo še? Ljudje vedo, da je temu kriva malomarnost. Delo stoji, dve podjetji pa valita krivdo druga na drugo.

Pa še elektrika! Uradno jo imajo, samo da nima nobene praktične veljave. Elektropodjetje je obljubilo nov tarifni vod. Morda pa bo le kaj nastalo iz teh obljub? Ljudje so skromni in hvaležni bodo za vsako uslugo. Prav zaslužno bi se jim oddolžili, ko bi jih uresničili ob petindvajsetletnici osvoboditve. Vsa, za ta praznik naj bi ena od obljub postala resničnost.

V. L.

LENIN O ŽIVLJENJU

Najdražje, kar ima človek, je življenje, in ker mu je dano samo enkrat, mora človek živeti tako, da ga ne bo bremenila sramota strahopetne in trivialne preteklosti, tako, da se ne muči leta in leta brez cilja, tako, da pred smrtjo lahko reče: »Vse svoje življenje in vse svoje moči sem žrtvoval za najvažnejšo stvar na svetu — osvoboditev človeštva.«

Srečanje kurirjev in vezistov NOV v Beli krajini

Kakor vsako leto se bodo tudi letos — ob praznovanju petindvajsetletnice osvoboditve — kurirji in vezisti NOV zbrali in obiskali znane partizanske kraje. Letos so se namenili v Belo Krajino.

Dne 9. maja ob 7. uri zjutraj se bodo kurirji in vezisti iz Gorenjske, Štajerske, Notranjske in Primorske zbrali pred gostilno »Stari Tišler« v Ljubljani in se nato z avtobusi odpeljali prek Dolenjske v Belo Krajino.

Prvi postanek bo v znani partizanski vasi Suhor, kjer jih bodo sprejeli pionirji. Po kratkem kulturnem programu in polaganju venca pred spomenik padlim borcem bodo nadaljevali pot proti Metliki, kjer bodo prav tako položili venec in si ogledali Muzej NOB. Iz Metlike se bodo odpeljali v Črnomelj, kjer se jim bodo pridružili borci in aktivisti iz Dolenjske in Bele krajine ter

jih bodo sprejeli pionirji pionirskega odreda »TV 15« osnovne šole Poljane.

Dne 10. maja ob 11. uri se bodo kurirji in vezisti NOV pridružili drugim partizanskim enotam, ki so sodelovale pri osvoboditvi Ljubljane, in se udeležili sklepne svečanosti pohoda »Po poteh partizanske Ljubljane« na Trgu revolucije v Ljubljani.

Odbor kurirjev in vezistov vabi vse preživle borce, da se srečanja udeležijo v čim večjem številu. Tisti, ki nimajo lastnega prevoznega sredstva in bi si želeli udeležiti tega srečanja, naj to najkasneje do 1. maja pismeno sporoče na naslov: republiški odbor ZZB NOV Slovenije, Ljubljana, Beethovnova 10 — Odbor kurirjev in vezistov NOV.

Bivšim borcem „Ljubljanske“!

Kakor vsako leto, tako bo pripravljani odbor Pohoda ob žid okupirane Ljubljane tudi letos organiziral sklepno manifestacijo, ki bo v nedeljo — 10. maja — na Trgu revolucije v Ljubljani.

Zbor borcev bo ob 9.45 uri pred skupščinskim poslopjem SR Slovenije.

Vabimo te, da se manifestacije, ki bo ob petindvajsetletnici osvoboditve Ljubljane imela še poseben obseg in pomen, udeležijo v okviru 10. SNOUB »Ljubljanske«. Po končani manifestaciji se bodo udeleženci pohoda udeležili tovariškega srečanja, ki bo v Domu JLA v Ljubljani.

Da bi naš odbor lahko posredoval točne podatke o številu udeležencev te proslave, da potrditev svoje udeležbe sporočijo pismeno na naslov: Olga Bratož, Ljubljana, Gorkičeva 16 ali ustno na telefon: 61-259.

STALNI ODBOR 10. SNOUB »LJUBLJANSKE«

VABILO

Odbor za proslavo občinskega praznika Ljubljanske občine Vič-Rudnik vabi vse občane, še posebno pa borce Krimskega in Dolomitskega odreda, na proslavo, ki bo v nedeljo 26. aprila v Preserju.

Na slavnostni seji bo govoril poslanec in predsednik ZZB NOV Slovenije Janko Rudolf; odkrili bodo spomenik Jožetu Molku-Puntarju, preimenovali bodo šola po Krimskem odredu in podelili nagrade OF.

V kulturnem programu bodo sodelovali godba na piha, mladinski pevski zbor, harmonikarski orkester, vokalni oktet ter recitator Franček Drofenik, član Mestnega gledališča v Ljubljani.

ob partizanskem kulturnem programu skupaj obujali spomine na vojne dni. Skupina kurirjev bo obiskala tudi partizansko vasico Bojanci, kjer je v času NOB delovala kurirska postaja TV 9. V Črnomlju pa bo tekmovanje harmonikarjev z Dolenjskega in Bele krajine v igranju partizanskih ter narodnih pesmi. V programu bo sodelovala belokranjska folklorna skupina. Istega dne bo pošta v Črnomlju žigosala vso pošto s priložnostnim žigom. Kurirji in vezisti pa so za to priložnost izdali pisemski ovitek, deseti po vrsti. Osnutek zanj je izdelal znani akademski slikar Ive Šubic. Naslednjega dne se bodo kurirji in vezisti vrnili prek Dolenjskega v Ljubljano. Ustavili se bodo še v Črmošnjicah in Starih Zagah kjer je bila v času NOB delavnica glavnega štaba Slovenije. Kurirji pa bodo obiskali vas Občice, kjer je delovala kurirska postaja »TV 15« in kjer

Ob tabornem ognju

Lenin se je rodil pred sto leti, umrl pa je leta 1924. Nasledil ga je Stalin, ki se je štel za prvega Leninevega učenca. Vsi vemo, do kakšnih posledic je prišlo kasneje v prvi socialistični državi sveta zaradi kapitalistične okolitve in zaostalosti dežele ter kakšno vlogo je imel pri vsem tem Stalin kot osebnost in kot simbol določenega sloja v sovjetski družbi. Vsekakor pa lahko trdimo, da si je Lenin bistveno drugače kot Stalin zamišljal razvoj sovjetske države in svetovnega socialističnega gibanja.

Višek izkrivljanja socialističnih načel pod Stalinovim vodstvom pa je bil prav v času tik pred II. svetovno vojno. Po vsem svetu je to razdobje znano kot razdobje »čistke« ali brezobzirnega obračuna z vsemi, ki se niso ali ki se tudi morda ne bi utegnili strinjati s Stalinovo notranjo in zunanjo politiko. S pomočjo močnega policijskega aparata so jih prisilili, da so priznavali najhujše pregrehe, kar si jih more komunist zamisliti.

Nikakor ni naključje, da se je prav v tem času v vrstah naše partije začel usodni preobrat, ki ga lahko označimo kot tiho in prikrito nezadovoljstvo z uradno sovjetsko politiko, ne pa s socializmom. V Stalinovih ječah in taboriščih so izginili mnogi jugoslovanski revolucionarji, ki so morda delali večje ali manjše napake, kot jih delajo vsi ljudje, če kaj delajo, nikakor pa ni bilo mogoče verjeti, da so to počeli nalašč. Toda kako rešiti najbolj izkušene in prekaljene revolucionarje, ki so bili prav zaradi tega zadosti pogumni, da so mislili s svojo glavo?

V tem času so jugoslovanski revolucionarji odhajali v Španijo — razmeroma bolj množično kot

revolucionarji iz drugih držav. Prav tako je naša partija sprejela zgodovinski sklep, naj bi bil sedež CK v domovini, ne pa v Moskvi.

To je bil začetek naše lastne socialistične poti. Če ne bi bilo na našem ozemlju partijskega vodstva, ki se je tako povezalo z množicami, ne bi bilo vstaje leta 1941.

Kljub prizadevanju pa Stalin nikoli ni mogel zatreči v množicah spomina na Lenina in njegovo dobo ter sebe ustoličiti na prvo mesto med teoretiki in praktiki marksizma. Moral se je zadovoljiti

Lenin in naše partizanstvo

samo z naslovom desne Lenineve roke v revoluciji in njegovega dediča. Da bi to dokazal, se je posluževal precej nečednih, pa tudi krvavih načinov.

Naši voditelji pa so razmišljali s svojo glavo, kaj jim je narediti v posameznih primerih. Včasih so ne da bi za to vedeli, prihajali do enakih dognanj kot je prihajal do njih Lenin, kar so morda ugotovili šele takrat, ko so brali Lenineva dela, ki so po Stalinovi zaslugi ostala v jeklenih blagajnah do 20. kongresa KP SZ.

Seveda pa so bile tudi razmere v Rusiji v razdobju 1918—1922 bistveno drugačne kot pri nas

1941—1945. Ko smo že razmišljali z lastno glavo, smo šli po Leninovih stopinjah in se zato nesmrtno zamerili Stalinu in njegovim najbližjim, za kar nismo vedeli vse do leta 1948, čeprav smo že pred vojno, posebno pa v prvem razdobju našega osvobodilnega boja, opazili marsikaj, kar nam ni bilo všeč. Zaradi potrebe po enotnosti vsega protifašističnega gibanja pa smo raje zamižali in trpeli, ne da bi ugovarjali, največkrat pa delali po svoje. To smo si lahko privoščili, ker nismo bili od nikogar odvisni in ker nismo dobivali od nikogar nobene pomoči.

Tako je prišlo leto 1948. Komaj tri leta po končani vojni in zmagi revolucije smo bili prisiljeni, da smo se začeli zavedati, kako vsa naša dejavnost Stalinu in njegovim ni bila všeč predvsem zato, ker ni on sam pri tem imel nobenih zaslug. Za vsem tem pa lahko spet slutimo njegov manjvrednostni občutek glede na Lenina. Saj tudi v sami SZ II. svetovna vojna za Stalina ni pomenila zmago-slavja, ampak prejšnjega njegove politike, ker je pripeljala na površje nove, predvsem mlade ljudi, ki so se že prekalili v revolucionarje in junake. Nekaj let je še poskušal vladati s starimi metodami, ko pa je umrl, se je njegov sistem pričel rušiti in nihče več ga ni mogel obnoviti kljub željam nekaterih slojev sovjetske družbe.

Čeprav smo se tudi mi bojevali s Stalinovim imenom na ustnicah, so bile naše ideje Lenineve in šele veliko pozneje smo se začeli zavedati, kako je mnoge izmed njih Stalin samo pripisal sebi. Zato bo Lenino ime za vedno ostalo zapisano tudi v naši zgodovini, medtem ko se bomo Stalinovega spominjali z grenkobo.

MP

Iz zgodovine revolucije in ljudskega odpora

V znamenju OF v koroškem kotu

BLISKOVIT NAPAD HITLERJEVE ARMADE NA NASO DOMOVINO APRILA 1941 IN KLAVRNA KAPITULACIJA KRALJEVE VOJSKE POD VODSTVOM IZDAJALSKIH GENERALOV JE OSUPNILA IN GLOBOKO RAZOČARALA LJUDSTVO PO VSEJ DOMOVINI. ZAČEL SE JE URESNICEVATI DOBRO PRIPRAVLJEN NAČRT OKUPATORJU V DANIH PETOKOLONASKIH SKUPIN, KI SO POD OKRILJEM KULTURBUNDA PRIPRAVLJALE PREVZEM OBLASTI IN PROGRAM PONEMČENJA STAJSERSKE IN KOROŠKE DEŽELE SE PREDEN JE NAD NJIMA ZAVIHRAVAL ZAVOJEVALSKA ZASTAVA S KLJUKASTIM KRIZEM.

Iz ruševin stare, že pred polomom trble Jugoslavije pa so se začele zibati nove sile. Te je bilo precej čutiti v industrijskih in drugih središčih, kjer je prevladoval delavski življenjski slog. Tudi delavstvo v koroškem kotu, sicer v tujem gospostvu, ni držalo križem rok. Meziški rudarji so v globokih rovinah zelo robantili nad nemškimi napisi, ki so zamenjali napise materinega jezika, katerega jim do tedaj nista vzela ne grof ne angleški gospod. Toda spričo grozeče vsebine lepakov je misel o neposlušnosti do zavojvalca, ki jim je hotel vzeti še tisto edino, kar jim je bilo najdražje, bedela le v srcih. Pa ne dolgo. Tisti, ki jih niso ustrašovali bajoneti predvojnega režima, so se kmalu privadili tudi okupatorjevim groženj. Previdno so začeli tipati s spretnimi namigi, da bi našli med znanci somišljenike. Tako se je po preudarjenem znenku sestala v nedeljo, 15. junija 1941, torej že teden dni pred Hitlerjevim napadom na Sovjetsko zvezo skupina treh Mezičanov v gozdu, nedaleč nad Mežico. Benedikt Zagar-Kolomaj, Slavko Sahman-Wolt in Mirko Svanjak so si zaup-

no segli v roke. Benedikt Zagar, dolgoletni delavski zaupnik v meziškem rudniku in zadnjih osem let pred vojno tudi predsednik delavske strokovne organizacije Zveze rudarjev Jugoslavije — podružnice v Mežici, je z izborom dobro zadel. Tovariša sta misel, da je treba nekaj začeti, že prinesla s seboj. Domenili so se, da bo vsak zase organiziral novo trojko, ki pa bo popolnoma neodvisna od drugih. Naloge teh trojk pa so bile zbiranje denarnih sredstev in ostankov vojaškega materiala stare jugoslovanske vojske ter pridobivanje novih zanesljivih somišljenikov. Slavko Sahman-Wolt, sedaj upokojeni major JLA je prinesel na sestanek že tudi prve letake, ki so pozivali na upor. Te so potem raztrosili po Mežici in Žerjavu.

V mesecu septembru 1941 je obiskal Črno in Žerjav Dušan Kveder. Vzpostavil je prvo organizirano dejavnost proti okupatorju, imel pa je tudi prve sestanke z mladinci, bivšimi Skavti, ki so bili: Ivan Hercog-Tim, Kristl Markovič, Gustelj Ledinek, Milan Kranjc, Ivan Šipek in še nekateri. Kveder je povedal udele-

žencem, da obstaja drugod že organizirana oblika borbe proti okupatorju, s katero je treba računati prej ali slej tudi tu. Vzpostavljaj k nabiranju orožja in namignil, da se bodo pojavili tudi tod prvi partizani.

Po Kvedrovem odhodu so te skupinice delale samoiniciativno vse do februarja 1942. To delo pa še ni doseglo posebnega razmaha — predvsem so zbirali finančna sredstva. Februarja 1942 pa sta prišla v Črno Rudi Janhuba ter inženirka Štefka Štibler. Ta dva sta dala že konkretno obliko za ustanovitvijo trojk, katerih naloga je bila še naprej pridobivanje somišljenikov in zbiranje finančnih sredstev.

V aprilu 1942 je prišlo do prvih aretacij. Gestapo je zvedel za delovanje te mreže in je aretirал Ivana Hercoga, Kristla Markoviča in Gustelja Ledneka. Odpekljal jih je v Prevalje. Ker pa je imel gestapo podatke le o zbiranju finančnih sredstev, so aretirani svoje delovanje priznali, češ, da so v skrbah za gmetni položaj sorodnikov v Srbiji in da zanje zbirajo denar.

S pojavom prvih partizanov v juniju 1942 na Smrekovcu in v jeseni s prihodom Pavla Zaverca-Matjaža na Koroško se je začelo dotle, bolj ali manj samoniklo delo potekati popolnoma organizirano. V obratih meziških rudnikov v Žerjavu, na Glančniku, pri Heleni, v Topli, na Najpurgerju in v Jegerčevem kakor tudi v nekaterih zaselkih so bili ustanovljeni iz prejšnjih trojk odbori Delavske enotnosti. Ti so delovali že čisto organizirano, vendar strogo tajno. Tak odbor je obsegal sestav prejšnje trojke ali pa se je povečal kvečjemu na pet članov. Vidni člani teh odborov so bili: Ivan Hercog-Tim, Pavlič, Kovačič, Ivan Jernej-Korošec, Alojz Stanta-Dolf, Vester Delahut, Maks Pudgar, Miha Lorbec z ženo in drugi. Naloge teh odborov so bile predvsem sabotaže v rudniku, ki so se začele že na vseh delovnih mestih. Tedanja organizacija pa je imela vplejano že tudi obveščevalno in kurirsko dejavnost. Na podstrešju bolnice v Čr-

ni, kjer so sodelovale z osvobodilnim gibanjem zavedne sestre Dora Klopčič-Akvila, Matilda Rakar-Gvardijana in njihova prednica, je bil skrit radijski aparat, kamor so hodili voditelji gibanja poslušati vesti prepovedanih radijskih postaj.

Opisana organizacija pa je delovala po dveh linijah. Razen tiste v rudniških obratih in zasebnih v dolini je delovala povsem ločena organizacija po hribih pri kmetih. Ti so sprva mislili, da je v dolini vse mirno, in so vse, kar se je godilo po hribih, skrbno prikrivali. Šele ko so začeli pošiljati partizani kmečka dekleta kot kurirke v dolino, je prišlo do povezave med tema dvema, do tedaj ločenima strujama. Za povezavo med njima so bile ustanovljene prve javke. Izredno uspešna javka je bila pri zavedni družini v gostilni Geršak v Črni, kjer je bila zaposlena natakarka Milka Preloršek.

Spomladi leta 1943 se je delo celotne organizacije vsestransko razmahnilo. Tedaj so zabeleženi že tudi prvi vstopi domačinov v partizanske vrste. Takrat so namreč začeli Nemci mobilizacijo, kateri pa so se številni fantje izognili z odhodom v partizane. Tako so Franc Pečnik-Miha iz Tople, Gregor Barjak-Jurij iz Tople, Jamškovi fantje iz Koprivne, Stefan Osojnik-Aleks in Peter Tomazin-Skala iz Mežice med prvimi prišli za orožje. Tem so sledili drugi. Napad na Mežico v noči od 3. na 4. april 1943 je izpričal, da je na Koroškem resna partizanska moč.

Okrožna konferenca KPS, ki je bila 12. 5. 1943 na Beli Peči pod Raduho pa je bila že prvo širše organizirano srečanje pripadnikov OF na Koroškem, ki je vneslo v dotedanje delo še posebno razgibanost z ustanovitvijo odborov OF. Iz začetnih trojk in odborov Delavske enotnosti, so se tako razvili organizacijsko sposobni odbori OF s širokimi nalogami. Zopet ta, sedaj že močno občuten razmah osvobodilnega giba-

nja, je skušal okupator na razne načine ustvariti protisilo med samim prebivalstvom, ki bi vnašala v gibanje nezaupanje, izdaje, razdor in delala tudi borbeno protiakcije. Nemci so podtikali po vernih družinah fotografije z motivi, ki so prikazovali partizana z dvignjenim nožem nad materjo božjo ali nad križem in podobno. S tem so hoteli najgloblje prizadeti čustveno prepričanje teh ljudi in v njih zbuditi sovraštvo do osvobodilnega gibanja.

Kljub odhodom nekaterih članov začetnih trojk in odborov Delavske enotnosti se je osvobodilno gibanje v rudniku močno krepilo. Proti koncu leta 1943 so bile v obratih že tri četrtine zaposlenih če ne sodelavci pa vsaj simpatizerji OF. Delavci so že kar vidno izločali ljudi, ki so delali za okupatorja, in kazali do njih odkrit prezir. Čeprav se je že na vseh koncih čutilo delo organizacije, Nemci niso izvajali posebnih represalij. To pa verjetno zato, ker so bili posamezniki, ki so bili poslani iz Reicha na vidne položaje, kot na primer direktor rudnika, ortsruppenführer, zdravnik dr. Offner v Črni in še nekateri. Ti so bili namreč dokaj strpni. Verjetno so tudi računali, da si s tem rešujejo glave.

V letu 1944 so začeli prihajati na dopuste fantje, ki so bili v nemški vojski. Nekateri med njimi so bili že prej povezani z gibanjem, pa so vseeno odšli v nemško vojsko, ker so se bali okupatorjevega maščevanja nad družinami. Vendar so sklenili, da bodo izkoristili prvo priložnost za beg, kar so tudi uresničili. Mnogi so izginili ob prihodu na dopust že kar v Celovcu, ne da bi prišli domov, tako da družine zaradi tega niso trpele. S tem so nastale prve, že čisto domače partizanske enote, kot četa VDV pod vodstvom Pavla Grubelnika-Paja; tudi koroški bataljoni so bili sestavljeni večinoma iz domačih fantov. To pa je imelo velik pomen za povezavo s prebivalstvom. Še pred osvoboditvijo so bili odbori OF preimenovani v narodnoosvobodilne odbore. Ti pa so bili že predhodniki ljudske oblasti.

VIKTOR CEH-ZVONKO

OBVESTILO

borcem Tomšičeve, Serčerjeve, Cankarjeve, Gubčeve, 10. Ljubljanske brigade, kurirjem in vezistom ter pripadnikom VOS, borcem II. Grupe odredov, Dolomitskega in Dolenjskega odreda. Letos bomo ob 25. obletnici osvoboditve še mogočnejše praznovali dan osvoboditve mesta Ljubljane. Kakor vsako leto bo tudi letos zaključna prireditel Pohoda ob žici okupirane Ljubljane, na Trgu revolucije. Prisotnost nas borcev bo dala tej manifestaciji še poseben pomen. Zbirališče pripadnikov navedenih enot bo dne 10. 5. 1970 ob 9.45 pred skupščino SR Slovenije, Šubičeva 4, odkoder bomo po Titovi, Rimski, mimo Napoleonovega spomenika po Vegovi ulici prišli na zborna mesto. Vsem enotam bodo pripeti na njihove zastave spominski trakovi. Prosimo vse pripadnikeorce navedenih enot, da se udeležijo te velike manifestacije.

Odbor za Pohod ob žici okupirane Ljubljane

Fotografija z vprašajem

V sončnem jesenskem (ali spomladanskem jutru) ali večeru so se ti mladi fantje (in eno dekle) postavili pred hišna vrata. Hiša je precej zdelana, morda nima več strehe, hišno številko je že požrla rja. Najbrž se je končal kak sestanek v bataljonskem štabu, saj med fanti vidimo četrtega komisarja in komandirja ter namestnika bataljonskega komandanta, pa tudi drugi, čeprav nimajo našitkov položaja ali čina, so napravljeni tako kot so bili med vojno nižji funkcionarji. Najbrž je fotografija nastala jeseni 1943 ali spomladi 1944, kar sodimo po oblekah in orožju, verjetno nekje na Dolenjskem in Notranjskem. Pričakujemo, da se bo kdo, ki je na sliki ali ki koga pozna, oglasil in nam povedal kaj več.

V želji, da bi zbudili pri ustvarjalcih in pri udeležencih NOB zanimanje za obdelavo gradiva iz naše narodnoosvobodilne borbe, razpisuje Svet za razvijanje in negovanje revolucionarnih tradicij pri Republiškem odboru ZRB NOV SR Slovenije, Ljubljana, Beethovnova 10

NATEČAJ

za scenarije in sinopsise in zgodbe, ki lahko služijo kot osnova za realizacijo:

1. televizijskih iger ali filmov, posameznih ali v nadaljevanjih;
2. celovečernih filmov;
3. kratkih filmov.

Vsi scenariji, sinopsisi ali zgodbe morajo zajemati snov iz naše narodnoosvobodilne borbe, vendar je izbira poljubna za TV igrice in celovečerne filme, pri kratkih filmih pa so izzete snovi dosedaj že izdelanih filmov. Scenarij za TV igrice ali film lahko obravnava en dogodek ali problem s temo iz NOB, ki je opisan v obliki strnjene televizijske igrice ali filma, lahko pa je obdelan v obliki televizijskega filma v nadaljevanjih in predstavlja več zaključnih epizod.

Scenariji ali sinopsisi TV iger, filmov, celovečernih in kratkih filmov, po katerih so že posneti filmi ali TV igrice ali pa so v fazi realizacije, ne bodo upoštevani.

Poleg izdelanih sinopsisoov bo Komisija obravnavala tudi dovolj zanimivo gradivo, ki ga bo predložila v odkup. Gradivo mora biti predloženo v urejeni pisni obliki.

Nagrade so sledeče:

1. Za zgodbe za televizijske igrice:
 1. nagrada — 3.500 dinarjev;
 2. nagrada — 2.500 dinarjev;
 3. nagrada — 1.500 dinarjev.
2. Za zgodbe za celovečerne filme:
 1. nagrada — 3.500 dinarjev;
 2. nagrada — 2.500 dinarjev;
 3. nagrada — 1.500 dinarjev.
3. Za zgodbe za kratke filme v trajanju do 15 minut:
 1. nagrada — 2.500 dinarjev;
 2. nagrada — 1.500 dinarjev;
 3. nagrada — 1.000 dinarjev.

Udeleženci natečaja morajo oddati tekste pod geslom v treh tipkanih izvodih. Nagrajenec bo izkazal svojo istovetnost s predloženim izvirnikom. Rok oddaje del je 30. junij 1970 na gornji naslov in s pripisom: NAGRADNI NATEČAJ ZA FILM IN TV. Vsak tekst mora imeti navedbo, v kateri zvrsti tekmuje (TV igrice, celovečerni ali kratki film).

Predložena dela bo pregledovala posebna komisija, ki bo objavila svoje sklepe in izid natečaja v istih dnevnikih časopisih in tednikih, v katerih je bil objavljen tekst natečaja. Izid bo objavljen dne 22. julija 1970.

Vse podrobnosti izvede avtorji na gornjem naslovu ali po telefonu televizijske ali filmske proizvodne ustanove in morebitna nagrada ne vključuje odkupa avtorskih pravic. Svet za razvijanje in negovanje revolucionarnih tradicij pri RO ZRB NOV SR Slovenije bo sporazumno z avtorji posredoval nagrade in tekste Radioteleviziji Ljubljana in filmskim proizvodnim podjetjem.

Vse podrobnosti izvede avtorji na gornjem naslovu ali po telefonu na številko 23-092.

Pisma uredništvu

„Po poti slovenske državnosti“

Po priходу v novo domovino so si Slovenci osnovali lastno državo Karantanijo s središčem na Krnskem gradu, kjer so umeščali domače koroške vojvode. Toda s propadom Ljudevita Posavskega, ki so se mu Karantanci pridružili v boju proti Frankom, so izgubili domače vojvode in samostojnost ter potem ostali pod tujim gospostvom polnih 11 stoletij. Tudi po prvi svetovni vojni Slovenci še nismo prišli do vseh narodnostnih pravic in do lastne državnosti. Z napadom fašistov na Jugoslavijo in z razkosanjem Slovenije med tri osvajačce pa nam je grozil popoln narodnostni pogin. Ravno v tem nadvse kritičnem trenutku pa se z ustanovitvijo OF začel boj za novo lastno državo, ki traja polna štiri leta in ki z ustanovitvijo prve slovenske narodne vlade v Ajdovščini pred 25. leti uresniči tiščeno sen po lastni državi. Na tej poti in v tem boju smo Slovenci prispevali velik delež k izgradnji nove skupnosti enakopravnih narodov.

To je moto in jedro nove televizijske serije, katere ustvarjalec je Franci Strle, ki se nam je lani predstavil kot avtor partizanskega kviza »Niti našega življenja«.

Trenutno je dokončanih prvih pet filmov, ki obravnavajo državnotne prvine na splošni oziroma vodilni ravni, v delu pa so še

štirje, ki bodo pokazali, kakšne korenine je nastajajoča nova državnost pognala na gospodarskem, zdravstvenem in kulturnem področju ter na področju šolstva.

Novo serijo bomo gledali v programskem pasu »Sprehoda skozi čas«, ki je na sporedu v sobotah ob 19.20. Prvi film PO POTI SLOVENSKE DRŽAVNOSTI s podnaslovom »OF — DRŽAVA V DRŽAVI« bo obravnaval predvsem prelomne dogodke v letu 1941 in 1942, na sporedu pa je bil v soboto, 11. aprila. Nato si bodo epizode sledile vsak teden, zadnja, ki obravnava dogodke ob osvoboditvi in neposredno po njej, predvsem ustanovitve prve slovenske vlade v Ajdovščini in predstavitev te vlade v Ajdovščini in Ljubljani, pa bo na sporedu 9. maja. Preostali štiri filme bodo programirali kasneje.

F. S.

SERIJA DOKUMENTARNIH TV FILMOV

Lista pa res ne bi bilo treba odpovedati!

V zadnji številki »TV 15« sem prebral dopis tovarišice Milke Škoda iz Zagradca pod naslovom »Storili so mi krivico«. Menim, da, če je omenjeni to-

varišici res kdo storil krivico, ji zato še ne bi bilo treba odpovedati našega lista. Iz njene dopisa lahko posnamem, da ji je več za vse drugo kot za naš list, za katerega bi morala odšteti tistih nekaj dinarjev.

Zaboli me, ko vidim, kako se uredništvo trudi, da nam za majhen denar posreduje vse tisto, kar tako radi preberemo po delu, ki ga opravljamo — pa se kljub temu najde kdo, ki list odpove.

Zato priporočam tovarišici Milki, naj razmisli in naj se ne odpoveduje tistemu, kar ji je pri srcu.

»TV 15« rad prebere vsak borec. To je naš list!

Torej še enkrat: tovarišica Milka naj razmisli. Če ne bo enotni, nam bo hudo!

Srečno!

JOŽE DONIK,
Hidromontaža Maribor,
gradb. Trbovlje

PRIPOMBE K ODDAJI

„Teh naših petdeset let“

Zvrstilo se je že nekaj televizijskih oddaj na to temo. Že pri prvi se je mnogo besedičilo, ali smo bili Slovenci pred koncem prve svetovne vojne narod ali pleme.

Osvetimo si spomin, kaj se je zgodilo na Jančah leta 1907, kjer so kmetje iz hribovskih vasi — Janč, Gaberja, Vnajarjev, Dolga brda, Volavljia in Besnice — razgnali nemškutarski tabor. Za kaj so šli ti preprosti ljudje v odkrit boj proti nemškutarski za-

legi? Zato, ker so se čutili na svoji slovenski zemlji gospodar.

Govorniki se tudi niso spomnili, zakaj sta padla leta 1908 pri ljubljanski stolnici Adamič in Lunder. Odgovor je kratek. Zato, ker sta si upala poveljujočemu častniku Majerju zakričati v brk, da Ljubljana je in ostane slovensko središče.

Pri zadnji oddaji pa me je nekaj presunilo: izpuščeno je bilo ime tovariša, ki je kandidiral v Ljubljani in okolici poleg tovariša Luke. Gotovo je imel neko ime...

Zelo pa zamerim vsem trem španskim borcem, Kreftu, Bobnarju in dr. Beblerju, ki so dopustili napovedovalcu tov. Meningerju, da je podal neresnično izjavo: »Zaščitni bataljon pri umiku iz Španije pa je vodil Kosta Nagy«. To ne ustreza resnici.

Jugoslovanska skupina odpoklicanih prostovoljcev je bila nastanjena v katalonski vasi Llers, ki se nahaja na podnožju Pirinejev na španskem ozemlju. Proti koncu meseca januarja leta 1939 je prišel v to jugoslovansko taborišče inšpektor mednarodnih brigad tovariš André Marti in zbrane nagovoril z besedami: »Ako smo branili Madrid, se bomo borili tudi za Barcelono.«

Seveda so vsi prisotni hkrati zakričali: »Borili se bomo.« Takoj so se formirali borbeni odredi. Za poveljnika pa so enoglasno postavili kapetana Franca Rozmana, ki je vodil umik jugoslovanskih borbenih enot od Llagostere do francoske meje.

Naneslo je tako, da je taisti Franc Rozman ravno na Jančah v letu 1942 kot poveljnik druge grupe odredov izvedel bleščeč vojaški preboj in zadal nemškim četam hude izgube.

Mi Slovenci smo lahko ponosni, da smo imeli v svoji sredi takajanta, kot sta bila Rozman in Gregorčič. O njiju bi lahko napisali debelo knjigo.

VIKTOR JEREB,
Tolmin, Partizanska 9

Koncert koroških pevskih zborov v Ljubljani

Nič manj pristržno in toplo, kakor lani oktobra v Mariboru, so bili slovenski koroški pevci 11. aprila letos sprejeti v Ljubljani. Kljub deževnemu vremenu je bila dvorana Slovenske filharmonije zvečer na koncertu napolnjena do zadnjega sedišča.

Združeni pevski zbori Slovenske prosvetne zveze so prišli k nam kot gost republiškega sveta zveze kulturno prosvetnih organizacij Slovenije. Na koncertu so nastopili pevski zbori iz Hodiš, Radiš, Bilčovsa, Kotmarevasi, Zelenke kaple in St. Vida. Na sporedu je bilo 16 večinoma narodnih pesmi, od katerih so hvalje ne poslušalce najbolj navdušile Zdravka Švkaršiča »Pojdam u Rute« Matije Tomca »Gospodstvo polje«, Silvestra Miheliča »Puobc sem star šele osemnajst let«, Pavleta Kernjaka, »Juhej, pojdamo u Skofce« Radovana Gobca »Koroška« in Pavleta Kernjaka »Rož, Podjuma, Zilaa«, ki so jih morali ponavljati, kajti navdušenje nad lepo našo koroško narodno pesmijo je bilo nepopisno, je pa tudi res, da jo znajo tako lepo zapeti samo naši koroški rojaki.

Na koncertu so bili tudi vidni predstavniki našega javnega, družbenega in kulturnega življenja, udeležili pa se ga je tudi avstrijski generalni konzul v Ljubljani g. Riesenfeld.

Po koncertu, ki ga prijatelji lepe slovenske koroške pesmi še dolgo ne bodo pozabili, je republiški svet zveze kulturno prosvetnih organizacij Slovenije priredil za predstavnike zamejskih Slovencev in pevske zore v Klubu poslancev sprejem, ki so se ga udeležili tudi predstavniki Slovencev iz Trsta, Gorice in Benečije.

FRAN STAUDEKAR

OBISK PRI NOVAKOVI MAMI:

Da bi se še oglasili tovariši

Kdo od občanov Ilirske Bistrice in okoliških vasi Brkinov ne pozna Novakove mame... Živi na osamljeni kmetiji onstran Reke med vasjo Topolcem, ki je bila ena glavnih tamkajšnjih žarišč narodnoosvobodilnega upora, in prav tako znano partizansko vasjo Smrje v Brkinih. Dobro pa poznajo Novakovo mamo in Novakovo domačijo tudi borci — partizani, ki so se pri njih ustavljali že od jeseni leta 1941! Novakova domačija stoji v soteski, kamor prideš skozi hrastov gozdiček iz glavne ceste Ilirska Bistrica-Pivka. In ker je postavljena onkraj Reke, je bila kot nalašč prikladna za javko, od koder so s čolnom prevažali prek nje partizane in aktiviste.

No, pa pogledajmo kaj pravi o tem Novakova mama!

Ko smo jo pred petimi leti obiskali, nas je sprejela še vedno živahna ženica. »Kaj vas je prineslo?« nas je pobarala. »Zvedeli smo, da boste 2. aprila dopolnili osemdeset let, pa smo vam prišli čestitat,« smo ji pojasnili. Vesela nas je povabila v kuhinjo in posedli smo na majhne trinožnike. Ponudila nam je silce domače slivovke in na ogenj pristavila kavni lonček. »Zdrava sem in to mi je v veliko zadovoljstvo, saj lahko še vedno opravljam vsa domača dela in nekaj malega tudi na njivah. Veste, ostala sva sama s starejšim sinom Lojzetom. Ko bi bil vsaj on poročen, bi bilo vse drugače! Poleti nam pridejo pomagat dobri ljudje in sorodniki da spravimo pod streho vsaj najnujnejše.«

Na vprašanje, če se še spominja vojnih let, nam je bila pripravljena takoj odgovoriti. »Bilo je v jeseni 1941. leta pozno zvečer. Zasišla sem pasji lajež. Odprla sem hišno vrata in v temi opazila dvoje moških postav. Ze sem hotela zapreti vrata, ko me neznanec ogovorila. »Pocakajte Novakova mama in spustite naju v hišo«. Kdo sta in kaj iščeta ob tej pozni uri, sem ju povprašala. Dejala sta, da sta lačna in naj jima dam vsaj kruha... Bila sta domačina — partizana. Eden je bil Ervin Dolgan iz

Trnovega pri Ilirski Bistrici, drugi pa Karlo Maslo iz Ostrožnega brda. Ko sta se okrepčala, sta se poslovila in izginila v noč. Od

takrat dalje so se pri nas vedno oglašali partizani: Jadran, Branjo, Dušan... Kdo bi si zapomnil vsa ta imena!

Pokazala nam je tudi čolniček, s katerim so prevažali partizane in aktiviste. »To so v glavnem delali sin Lojze in hčerki Dragica in Ivanka. In še danes moramo uporabljati čoln, če hočemo čez reko. Dobro, da sem zdrava in da ne potrebujem zdravnika... Včasih bi šla rada k hčerki, ki živi v Topolcu, pa si ne upam. Tako smo obsojeni na samoto! Včasih je še kdo kaj pripeljal v mlin, sedaj pa tudi to ne več,« je potožila.

Novakovi mami so dodelili redno priznavalino, tudi luč in vodo so ji napeljali, drugo pa je ostalo kot pred vojno ali pa še slabše. Hiša je od zadnje bitke maja 1945 še vsa okrušena od streliv pušk in mitraljezov. Leta 1958 so prek vode zgradili lesen most, uporaben za živinsko vprego. Sredstva so prispevale gospodarske organizacije, občinska skupščina in delo je opravila inženirska enota JLA. Most je služil predvsem prebivalcem Smirij, kmetijski zdru-

gi, ki ima na drugi strani reke sadovnjak, in Novakovi domačiji. Ker je Reka muhasta voda, je leta 1964 ob veliki poplavi odnesla tudi ta lesen most. Od takrat je Novakova domačija povsem odrezana od sveta.

»Ko bi vsaj naredili visečo bryla« je dejala Novakova mama. »Da bi šla včasih ven ali pa da bi me kdo od sorodnikov in znancev obiskal... in tisti partizani — borci, ki so se med vojno ustavljali v naši hiši!« Spomnila se je še leta 1942, ko so italijanski karabinjerji obkolili hišo in hčerki odpeljali v internacijo na Sicilijo, od koder sta se vrnila po kapitulaciji Italije in se zopet takoj vključili v narodnoosvobodilno gibanje.

Nedolgo tega pa smo zvedeli, da nameravajo to poletje napraviti čez vodo močno brv. Naša želja je, da bi Novakova mama ta dan dočakala še vedno tako zdrava in živahna, kot je bila ob našem zadnjem obisku.

JZ

REPUBLISKI ODBOR ZVEZE ZDRUŽENJ BORCEV NOV SR SLOVENIJE

RAZPISUJE javni republiški natečaj

za likovne stvaritve na temo NOV in odporniškega gibanja. V pošteve prihajajo stvaritve, ki obravnavajo razpisano temo z zgodovinskega ali s sodobnega vidika ne glede na stilni izraz. Na natečaj prispela dela ne smejo biti stara več kot tri leta.

NAGRADE:

nagrada za slikarstvo — 6.000 ND

nagrada za kiparstvo — 6.000 ND

nagrada za grafiko — 2.500 ND

Preostali sklad za nagrade v višini 22.250 ND razdeli žirija po prostem preudarku za nadaljnje najboljše stvaritve na vseh treh omenjenih likovnih področjih.

ŽIRIJA:

predsednik: inž. Pavle Zaucer, predsednik sveta za razvijanje in negovanje revolucionarnih tradicij pri RO ZZB NOV SR Slovenije

člani: Aleksander Bassin, umetnostni kritik (član AICA); Stojan Batič, akademski kipar; Stane Bernik, umetnostni zgodovinar; dr. Ivan Komelj, umetnostni zgodovinar; Vladimir Lakovič, akademski slikar; Andrej Ujčić, umetnostni zgodovinar; Vera Visočnik, umetnostni zgodovinar.

Natečajna dela je treba oddati v Mestni galeriji, Ljubljana, Mestni trg 5 osebno v času od 12. do 15. oktobra 1970, kjer bo 25. istega meseca otvoritev razstave vseh na natečaj prispelih del.

Transturist

HOTELI IN ŽIČNICE BOHINJ

Vabimo vas na odlično smuko na Voglu, kjer vam nudimo turistični paket: po reklamni ceni, nad 3 dni

bivanja polni penzion, SKI-bus, neomejena uporaba gondole in vsega sistema žičnic samo 56,50 N-din. Izvrstna snežna odeja, vzdrževane proge, med njimi najdaljša v Jugoslaviji »Zagarjev graben«, vse žičnice so v pogonu.

Vabimo tudi na naša priljubljena izleta — Innsbruck—Gerlos—Krimml—Salzburg od 1. do 4. maja — 6-dnevno potovanje po Švici od 13. do 18. junija

Vse informacije in prijave pri Transturist Ljubljana, Šubičeva 1. tel. 20-316 in 20-188

Mile Pavlin **SKRIVNOST ŠIMNOVE SMRTI** / TORZO ROMANA /

Potem sem nekega dne le slišal za četnike, ki so se pojavili v Srbiji in se bojujejo skupaj s partizani proti Nemcem. Za to sem prvič slišal od sošolca, ki so ga s starši Nemci prve dni okupacije izgnali v Srbijo in se je bil vrnil. Kako vesel sem bil te novice, bi težko zapisal. V spomin sem si prikladal vse kar sem kdaj bral o četnikih. Premišljeval sem o divjih srbskih hribih, o tabornih ognjih, okoli katerih sedijo bradati in dolgolasi možje s kučmami in mrtvaškimi glavami na njih. Okoli ramen jim visijo pasovi z naboji, za pasovi jim tičijo noži, bombe in pištole, posebno orožje imajo, ki so ga še pred vojno vojaške tovarne izdelovale nalašč zanje — od četniškega karabina do majhne, toda močne bombe, bodal, pištol in čeških brzostrelk... Otožno done srbske gusle, možje pa se gostijo z mesom pečenih ovc in prašičev, podajajo si lepo okrašene čutare in pijo iz njih rakijo...

Pozneje sem se velikokrat smejal tem svojim romantičnim predstavam. Tudi v Srbiji je bila vojna surova in krvava, čeprav se glede četniških gostij res nisem dosti zmotil.

Takrat pa sem sveto verjel, da v Srbiji nikoli ne bodo imeli komunisti večine. Preveč so tam ljudje zaverovani v svojo samobitnost, preveč imajo radi svojega srbskega in jugoslovanskega kralja. Slovenci pa Srbov nimajo preveč radi, čeprav jih ne sovražijo kot Hrvati, zato so se tudi vdali komunizmu. Morda pa imajo Ruse raje kot Srbe in so zato tako hitro podlegli, sem premišljeval. Najbrž zaradi stremušstva, ker je Rusov več kot Srbov...

245

Toda Rusi bežijo še kar naprej in če bo tako šlo naprej, jih bo do zime že zdavnaj konec.

Od sošolca sem zvedel, da so si partizani in četniki v Srbiji nekakšni zavezniki, ki se med seboj ne napadajo, nimajo pa tudi nič skupnega. Drugače pa četniki ne izzivajo Nemcev, kot to počenjajo partizani. Čakajo, kdaj se bodo izkrcali v Dalmaciji Angleži, takrat bodo tudi oni udarili po Nemcih in ustaših.

Povprašal sem ga tudi, če imajo četniki v Ljubljani že kakšno svojo organizacijo. Mikalo me je, da bi se jim pridružil, čeprav sem bil že večkrat sklenil, da se nikamor ne bom vtičal. Toda če bi imeli četniki svojo organizacijo tudi tukaj, potem je to drugačna zadeva in bi kazalo pristopiti, če ne zaradi drugega pa zaradi poveljnih časov, ko se bo najbrž vprašalo, kaj je kdo med vojno delal.

Sošolec mi je odvrnil, da za zdaj še nimajo nič, da pa bodo nekaj poskusili narediti. Takrat me bodo povabili, do takrat pa moram molčati, ker bi me komunisti popolnoma onemogočili, če bi zvedeli, kakšnega mišljenja sem.

Potem ga nisem srečal več tednov. Ko sva se spet videla, mi je ves vesel pokazal lepo natisnjen listič, ne takšnega, kot so jih imeli komunisti. »Naprej zastave slave« je pisalo na njem. Dal mi je nekaj izvodov, prebral sem ga v eni sapi, tako mi je bila vsebina všeč. Takoj sem spoznal, da je to nekaj popolnoma drugačnega, kot so komunistične neumnosti, tiskane s pisalnim strojem. Torej imajo naši tajno tiskarno s pravimi stroji? Imamo organizacijo, ki ima denar in ki jo priznava mednarodna javnost. Pomislil sem spet, kako čudno je, da naši ljudje, tudi izobraženci, drviijo za komunisti kot ovce za soljo. Kdo so ti samozvani voditelji, ki pravijo, da vodijo osvobodilno vojno? Kakšno moč imajo, da jih ljudje slepo poslušajo in da nihče ne pomisli, da utegne zato izgubiti glavo? Vsekakor je vmes nekaj, česar nisem mogel razumeti in še

246

zdaj ne razumem. Le da sem takrat mislil, da se vlečejo za stvar, ki je obsojena na neuspeh...

Takrat so bile govorice o spopadih med partizani ter Nemci in Italijani že nekaj popolnoma vsakdanjega. Nemci so celo požgali Rašico, kar je videla skoraj vsa Ljubljana. Jaz pa sem se jezil nad človeško neumnostjo in obsojal partizane, ki so zaskrivil, da je toliko ljudi brez strehe. Zaradi nekaj mrtvih Nemcev povzročiti tolikšno gorje stotinam ljudi, ali je to pametno?

Potem sem nekje slišal, kako se v Srbiji spopadli partizani in četniki. Pričakoval sem, da se bo začel v ljudeh preobrat, da bodo zdaj potegnili s četniki. Toda zgodilo se je narobe, večina je dolžila četnike, da so začeli. Jaz pa sem se potuhnil, z nikomer se nisem hotel o tem pogovarjati. Vsekakor mora priti do sovraštva, sem presojal, ogenj in voda ne moreta biti drug zraven drugega.

Začela se je šola... Ze prvi dan sem zaslutil, da se bomo učili bolj malo, da se bomo več prepirali in razpravljali o vojni. Ni bilo težko uganiti, da je na vsej šoli tako, kot je bilo v našem internatu, da so komunisti potegnili za seboj ogromno večino. Le kmečki študentje, ki so živeli v farskih internatih, so previdno molčali ali plaho pritrjevali komunistom. Za četnike pa sem bil v našem razredu edino jaz. Nisem se mogel premagati, da ne bi tega naglas povedal, ko so me vprašali. Pričakoval sem, da mi bodo začeli sošolci nagajati in me sovražiti, pa se ni med nami nič spremenilo. Le čez nekaj dni me je neki komunistični voditelj v razredu vprašal, če sem za boj z Nemci in Italijani ali pa za čakanje. Nisem mu jasno odgovoril, tedaj pa me je začel prepričevati, da je zdaj čas za boj in naj se jim pridružim. Spet sem se nekako izgovoril in odšel je od mene brez uspeha.

V šolo smo dobivali raznovrstne komunistične časopise in letake, nasprotnih je bilo sila malo. Nekaj več so jih imeli klerikalci, edini list je bil

247

»Naprej zastave slave.« Nismo se med seboj prepirali, lepo smo drug drugemu posojali vsak svoje, profesorji pa so se pretvarjali, kot da nič ne opazijo. Najbrž so se bali zamere na eni in na drugi strani. Potem so se začele demonstracije z vstajanjem med poukom, ki so jih kajpak spet priredili komunisti. Nisem hotel veljati za strahopetca, zato sem počenjal to, kar so vsi drugi, celo klerikalci.

Pozneje sem spet mnogo premišljeval, kaj naj bi bila ta preklicana Osvobodilna fronta. Nekakšen da se ne bodo med seboj napadali, dokler traja da se ne bodo med seboj napadli, dokler traja vojna. To ne bi bilo nič napačnega. Toda zakaj partizani izzivajo okupatorje, da potem trpijo predvsem nedolžni ljudje iz nekomunističnih strank? Najbrž zato, ker se jim tako hočejo maščevati...

Šolske oblasti so začele na nas pritiskati zaradi takega izzivanja. Uvedli so pouk italijanščine in fašistični pozdrav. Spet so komunisti priredili demonstracije in bojkot. Ponekod jim je uspelo, drugje pa so direktorji izključili cele razrede. Spet bo manj izobražencev, sem mislil, in to je voda na mlin komunistom. Govoril sem z nekaterimi, ki so jih bili izključili. Prav nič niso bili potrti, imeli so se za mučenike. Tolažili so se, da bo pozimi tako ali tako konec vojne in da bodo lahko nadaljevali šolanje.

V našem razredu in na šoli smo imeli to srečo, da smo imeli samo enega italijanskega profesorja, pa še ta je bil kaj mlačen fašist. Naši so se pa spet pretvarjali, da nič ne vidijo in ne slišijo. Najbrž so se zbal, da bodo ostali brez službe, če nas vse pomečejo iz šole. Prihajali so v razrede, mimogrede zamahnili z desnico, kot bi hoteli pozdraviti, pri tem pa so gledali v tla ali skozi okno, da ne bi videli, da nihče ne dvigne desnice v pozdrav.

Po Ljubljani pa so padali ljudje. Najprej ovađuhi, potem pa tudi politični nasprotniki Osvobo-

248

dilne fronte, največ klerikalci. Naši sošolci, kar jih je bilo klerikalcev, so začeli na glas ugovarjati, ko so komunisti trdili, da gre za izdajalce. Nekje smo tudi brali oster članek proti takim, ki razbijajo enotnost v boju z okupatorjem. Spet stara slovanska nesloga, spet tisti drobni, brezpomembni prepri, sem mislil, ki so nam v zgodovini že tolikokrat prinesli samo zvrhano mero zla. Toda komunisti tudi streljajo...

Klerikalci so govorili: Čutijo se tako močne, da mislijo, kako že držijo znago. Če so zdaj takšni, kakšni bi šele postali, če bi zares zmagali in prišli na oblast! Vsakdo, ki ne misli tako kot komunisti, je zapisan smrti! Toda: komunisti obtožujejo klerikalce, da se slinijo okupatorjem in izdajajo, cepijo ljudstvo na stranke. Klerikalci spet dolžijo komuniste, da jim gre samo za oblast, za tuje koristi, za Kominternu...

Nekega dne je v Šiški padel človek, ki je veljal za nacionalista, komunisti pa so mu začeli podtikati, da je bil gestapovski ovaduh. Nikakor nisem mogel tega verjeti. Ali so znoreli ali kaj, ko tako lažejo, kdo jim bo še verjel in sledil?

Vedno huje smo se prepirali v razredih in po hodnikih, na poti v šolo in tudi pri nas v internatu. Ne, nisem držal s klerikalci, dobro sem poznal njih zahrbtno nprav, vedel sem, da jim Jugoslavija ne diši, da škiliijo proti Vatikanu in sanjajo o katoliški srednjeevropski državi z Avstrijo na čelu. Pač pa sem se postavil proti komunistom in tudi povedal, zakaj. Zaradi njihove strupene nestrpnosti, trme in tiranije, ki jo že zdaj skušajo vpeljati nad nami, ki nismo njihovega mišljenja.

Začele so padati grožnje, toda še vedno je med nami smrdelo samo po temeljitem pretepu, kakršni so bili včasih med fanti po krčmah. Pištole in z njimi hladnokrvno pobijanje ter ovađustvo pri tuji policiji je bilo še nekje daleč v prihodnosti, saj nas večina še ni bila dozorela za kaj takega.

249

Prav tiste dni pa je med nas kot strela z jasnega udarila vest, kako so se v Srbiji četniki spoznameli z Nemci in udarili partizanom v hrbet. Naši komunisti so začeli govoriti, da je Draža Mihailović navaden izdajalec...

Tega jim nisem verjel in hudo sem bil jezen zaradi te laži. Mislim si: kako je kaj takega ali podobnega sploh mogoče, ko Draža služi kralju Petru, ta pa je v Londonu pri Angležih, ki se vojskujejo z Nemci...

Nekega dne sem javno povedal, kaj mislim o tem. Klerikalci so takoj potegnili z menoj in nenadoma sem se znašel na čelu protikomunistične opozicije. Silno imenitno se mi je zdelo, prvič v življenju sem nekaj pomenil in tedaj sem spet pomislil, da bi bil lahko kje koristen, da bi lahko kaj dosegel in se povzpel med velike ljudi.

Londonski radio je udaril po komunistih, jih ožigosal kot prevratneže, ki rušijo enotnost ljudstva in s tem koristijo okupatorju, razen tega pa mu tudi dajejo povod za maščevanje nad našimi ljudmi... Prav to, kar sem sam mislil. Spet sem se nadejal, da se bo mišljenje množic sprevrglo in da bom tudi jaz lahko kje prišel do večje besede.

Nekje na cesti sem se srečal s sošolcem iz Maribora, ki mi je prvič dal listič »Naprej zastave slave.« Precej dolgo sva se pogovarjala o dogodkih. Seveda sta bila istega mišljenja. Toda sošolec me je nenadoma ostro pogledal v oči in mi začel očitati, kako se pretvarjam. Bil sem silovito ogorčen, začel sem se braniti pred neupravičenim očitkom in zatrjevati, da mi še vedno bije srce samo za Jugoslavijo in našega mladega kralja. S komunisti nimam nobenih zvez, sovražim jih, sem zatrjeval.

Toda sošolec mi je začel očitati, kako v internatu živim med samimi komunisti, v pravi rdeči kasarni. Podvomil je, če morda ne vohunim za komuniste. Še bolj sem se razjezil.

ZA POMLAD VAM NUDIMO

ZENSKO IN MOŠKO KONFEKCIJO

- ženski PLAŠČI in KOSTIMI, HLAČNI KOSTIMI v novih barvah in modelih
- ženske OBLEKE in velika izbira BLUZ
- moške in ženske PLETENINE
- KLOBUKI in KRZNO
- moške OBLEKE, HLAČE, POVRŠNIKI in ŠPORTNI SUKNJIČI
- lepa izbira SRAJC in KRAVAT

EP SUPERMARKET Ljubljana

ODPRT VSAK DELAVNIK od 7,30 do 21,00 ure

Koteks Tabus

IMPORT-EXPORT

LJUBLJANA, Miklošičeva 5

Telef. centrala 323-241. Brzjav: KOTO Ljubljana, Teleprinter 31-208. P. p. 415

**PREDMET POSLOVANJA PODJETJA
JE TRGOVINA NA DEBELO.
IMPORT-EXPORT**

Surovine in predelane kože, vse vrste usnja, usnjena galanterija in konfekcija, umetno usnje, ščetine, volna, dlaka, gumirana žima, krzna, kožni odpadki, industrijske masčobe, strojila, pomožna sredstva za usnjarsko in čevljarstvo industrijo, opremo za klavnice in obrate mesne predelave.

ZASTOPSTVO INOZEMSKIH FIRM

Obiščite našo trgovino visoke mode »BOUTIQUE« v poslovni stavbi, Miklošičeva 5.

Kulturni obzornik

Ob stoletnici rojstva V. I. Lenina

Milijon izvodov Leninovih del v Jugoslaviji od 1904 leta do danes

Leninov vpliv na delavsko gibanje v jugoslovanskih deželah je začel svojo pot že v prvih letih tega stoletja, in to v glavnem prek prevodov njegove pisane besede. Prvi prevod Leninove besede je izšel v srbohrvatskem jeziku in je bil objavljen decembra 1904 v beograjskem listu »Delavske novice«. To je bil odlomek iz znanega Leninovega dela »Kaj storiti?«

Do oktobrske revolucije je bilo pri nas objavljenih še nekaj član- kov. Jugoslovanski udeleženci Velikega Oktobra pa so maja 1918 ustanovili Jugoslovansko sekcijo in v okviru le-te prevedli in tiskali nekatera Leninova dela v srbohrvatskem in slovenskem jeziku. To so bila: »Teze o narodnostnem in kolonialnem vprašanju«, »Država in revolucija«, »Proletarska revolucija in odpadnik Kautsky« in še nekatera. Po vrnitvi v domovino so jih prinesli s seboj!

Z ustanovitvijo KPJ leta 1919 se začne novo obdobje prevodov, ob-

javljanja in širjenja Leninovih del v Jugoslaviji. V obdobju zakonitega dela KPJ (1919–1920) je bilo v Beogradu objavljeno veliko njegovih del. Med drugimi je Filip Filipović, prvi sekretar KPJ, prevedel »Državo in revolucijo«, Vladimir Čopić pa »Imperializem kot najnovejša etapa kapitalizma«. Do 1921. leta je bilo v partijskem tisku objavljenih 52 prilog iz Leninovih del. S prehodom KPJ v ilegalnost je bilo prevajanje in izdajanje Leninovih del nekoliko utišano, ni pa zamrlo. V času od 1921. do 1941. leta je partijski, delavski in drugi napredni tisk okoli 50-krat objavil razna Leninova dela. Posebno zanimive so bile z roko napisane izdaje Leninovih del, ki so jih v primitivni tehniki in tajno razmnoževali komunisti — zaporniki v Sremski Mitrovici. Ohranjenih je več primerkov teh izdaj, vezanih v grobo platno.

Jugoslovanski komunisti so v medvojnem obdobju in tudi v emigraciji tiskali Leninova dela v srbohrvatskem in slovenskem jeziku. Najbolj znana izdaja iz tega časa je »Izbrana dela V. I. Lenina«, ki je izhajala od leta 1933 do 1939 v Moskvi. Obsegala je dvanajst knjig! Naši prevodi Leninovih del so v tem času zagledali luč sveta v Trstu, Parizu, na Dunaju, v Ameriki... Tik pred drugo svetovno vojno so komunisti vseh jugoslovanskih narodov izdali več posebnih izdaj Leninovih del in med njimi »Imperializem kot najvišja stopnja kapitalizma« v prevodu Ognjena Price ter v nakladi 14.000 izvodov, ki so bili razprodani v osmih dneh.

Poslednjih petindvajset let predstavlja v Jugoslaviji najbolj plodno obdobje prevajanja in izdajanja Leninovih del in marksistične literature nasploh. Skupna naklada povojnih posebnih izdaj Leninovih del v srbohrvatskem, slovenskem, makedonskem, madžarskem, romunskem in slovaškem jeziku znaša več kot 2.300.000 izvodov!

POIZVEDUJEMO

Za partizane sem delala od 15. junija 1944. Prenašala sem pošto na razne kraje, k meni so tudi zahajali številni tovariši. Med njimi so bili: četni komandir Marko ter partizana Cvetko in Zvonko. Moji materi je bilo ime Marija, oče pa je bil Anton.

Prosim vse, ki so me poznali, zlasti pa te tri omenjene tovarise, naj mi sporočijo svoje naslove. Potrebujem jih kot priče za priznanje posebne delovne dobe.

MARIJA SALAMUN,
SVEČA 44, P. MAJSPEK

Lenin na filmskem platnu

V POČASTITEV STOLETNICE ROJSTVA VLADIMIRA ILJIČA-LENINA BODO PRI NAS PRIKAZALI VEČJE STEVILO DOKUMENTARNIH IN UMETNIŠKIH FILMOV, POSVEČENIH VELIKEMU VODITELJU OKTOBRSE REVO- LUCIJE. TAKO PRIPRAVLJA »SUTJESKA-FILM« DOKUMEN- TAREC, KI BO TRAJAL TRIDESET MINUT; »DUNAV-FILM« PA JE POSNEL FILMSKI ZAPIS O LENINOVEM ŽIVLJE- NJU IN DELU. SLEDNJI JE BIL PRIKAZAN ŽE NA MED- NARODNEM FESTIVALU KRATKOMETRAŽNIH FILMOV V BEOGRADU.

Partizanske izdaje Leninovih del (1941-1945)

V skupih znanega Majskega po- svetovanja KPJ leta 1941 je bilo zapisano, da mora partija — po- leg drugega — posvetiti največjo pozornost partijski tehniki in da morajo njena vodstva nadaljevati z vzgojo partijskega kadra v duhu marksizma in leninizma. Da bi lahk- ko to naloge tudi uresničili, je tre- ba onemogočiti fašističnemu oku- patorju uničevanje že obstoječe revolucionarne literature, knjižnih del klasikov marksizma in leniniz- ma ter med njimi del voditelja Oktobrske revolucije Vladimira Iljiča-Lenina. »Zato so vse partij- ske organizacije in vsak posame- zen član partije dolžni storiti vse, da bo ta literatura ohranjena — kajti vsaka taka knjiga in knji- žica predstavlja dragocenost za našo partijo,« je bilo na predvečer vstaje zapisano v resoluciji tega zgodovinskega sestanka najvišjih predstavnikov KPJ.

Genialna Leninova misel in beseda sta bili navdih in vo- dilna misel dejavnosti jugo- slovanskih komunistov od pr- vega partizanskega strela do zma- goslavnega konca narodnoosvobo- dilnega boja in socialistične re- volucije jugoslovanskih narodov. Zato je tudi prišlo, čeprav v naj- težjih okoliščinah štiriletna borbe, do razgibanega in po številu na- slovov do takrat najbolj bogate- ga obdobja v objavljanju del Vla- dimira Iljiča-Lenina.

Do zdaj ugotovljena prva poseb- na izdaja Leninovega dela l. 1941 no- si naslov »Vaški revščini«. Knjižica obsega 70 strani, napisal jo je v Zenevi leta 1903; v njej pa je pojasnjeval marksistično idejo razrednega boja na vasi in agrarni program ruskih socialdemokratov. Na ohranjeni partizanski izdaji tega dela, ki ga je razmnožil ob- činski komite KPJ v Velimlju (Čr- na gora), je z roko napisano: »Ta knjižica je bila napisana s pisal- nim strojem 1941. leta«. Isto delo so potem izdali še Centralna teh- nika CK KPH, Agitprop Pokra- jinskega komiteja KPH za Dalma- cijo, Kotarski komitet KPH za Gračac, Agitprop Oblastnega ko- misija KPJ za Itrro in Hrvatsko primorje ter mnogi drugi. V drugi polovici leta 1942 se je začelo še bolj razgibano obdobje izdajanja Leninovih del — posebno v Slove- niji in Hrvatski — ki je trajalo do konca vojne.

Tako so od leta 1941 do leta 1945 doživela Leninova dela okoli 230 posebnih izdaj, kar je bilo za tiste čase in razmere izdajateljski podvig. V partizanskih tiskarnah na osvobojenih ozemljih in ile- galnih tiskarnah okupiranih mest so bila razmnožena znana Lenino- va dela kot »Država in revoluci- ja«, »Kaj storiti?«, »Revolucionarna vojska in revolucionarna vlada«, »Zgodovinski pomen III. internaci- onale«, »Karl Marks« itd.

Zanimivosti

Kidričeve nagrade

Dne 10. aprila so v veliki dvorani izvršnega sveta Slovenije podelili tri Kidričeve nagrade, šest nagrad sklada Borisa Kidriča in devet nagrad za iz- najdbe in izpopolnitve. Kidričevi na- grajenci so prof. dr. Jože Rant za življenjsko delo, prof. dr. Ivan Vidav za delo »Spektri motenih polgrup s uporabo v transportni teoriji« in prof. dr. Darko Jamnik s sodelavci dr. Gabrijelom Kernelom, dr. Nikom Be- zicem, inž. Dušanom Brajnikom, inž. Antonom Brinškom, dr. Urošem Mi- klavčičem in inž. Jožetom Šnajder- jem za dela, ki so jih dognali in objavili v okviru raziskav jedrskih reakcij z žarki gama v inštitutu »Je- žef Stefan« v Ljubljani.

»Lenin večno živi«

Stoletnico rojstva voditelja Okto- brske revolucije bodo v idrijski obči- ni praznovali pod parolo »Lenin večno živi«. Dvajsetega aprila bo Klub mla- dih iz Idrije pripravil skupaj z mest- no knjižnico in čitalnico ter politično knjižnico Aktiv mladih komunistov v idrijski galeriji razstavo marksistič- ne literature. Na dan obletnice pa bo v Klubu mladih v Idriji svečana akademija, na kateri bo govorila čla- nica sveta federacije Lidija Sentjura. V kulturnem programu bodo sodelo- vali člani MKUD »Zorko Prelovec« z recitalom »Lenin večno živi« in har- monikarski orkester glasbene šole iz Idrije. Tega dne bo Aktiv mladih komunistov, ki šteje 173 članov, spre- jel v svoje vrste tudi večje število mladih.

Bulajić praznih rok

Dne 8. aprila je ameriška filmska akademija dvainštirideset let po vrsti odlikovala najboljši lanske filme z zlatimi oskarji. V konkurenci tujih filmov, v kateri je kandidiral tudi Veljko Bulajić z »Bitko na Neretvi«, je zmagal alžirsko-francoski film »Z«. Tako je vsem optimističnim napove- dim navkljub in čeprav je bilo za reklamo »Bitke na Neretvi« potroše- nega veliko denarja, Bulajić ostal praznih rok. Slišati je že tudi, da je bil jugoslovanski film povsem realno najslabši film med petimi za to na- grado predstavljenimi filmi in da je oskarja povsem upravičeno dobil »Z« režiserja Coste Gavrasa. To je bri- lantan filmski preplet politične alu- zije, svarila, obtožbe in tragikomične groteske. Avtorji filma so vzeli kot osnovo zgodbe okoliščine, v ka- terih je leta 1963 v Grčiji izgubil živ- ljenje napredni politik Lambrakis. Glasba za film je nastala v ječi, napisal pa jo je Mikis Teodorakis.

Umrl je Tolstojev vnuk

Pred kratkim je v Moskvi umrl, star 74 let, Ilja Iljič Tolstoj, vnuk slavnega pisatelja Leva Nikolajeviča Tolstoja. Pokopali so ga v Jasni pol- jani, ki so jo po revoluciji razgla- sil za Tolstojev nacionalni spominski park. Ilja Tolstoj je živel v Jugo- slaviji od 1921. do 1945. leta, njegov sin Nikita — danes starejši znanstve- ni sodelavec sovjetske akademije znanosti, pa je sodeloval v narodno- osvobodilnem boju Jugoslavije. Po- tem ko se je Ilja Iljič Tolstoj vrnil v SZ, je dvajset let predaval srbo- hrvatski jezik na moskovski univerzi. Leta 1957 je sestavl pomemben rusko- srbohrvatski besednjak.

Spomenik generalu Maistru

Pred kratkim so se v Kamniku sestali člani pripravljalnega odbora za postavitve spomenika borcu za se- verno mejo generalu Maistru. Pred- sednik odbora je dr. Maks Pohar iz Maribora. Osnutek je že izdelal aka- demski kipar Tone Segulin, odkritje spomenika pa naj bi bila oktobra letos. Osnutek spomenika bodo pred- tem že razstavili v Kamniku z željo, da bi lahko občani dali morebitne pripombe oziroma predloge.

Leninova dela najbolj brana na svetu

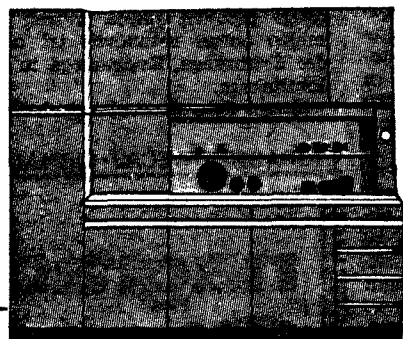
Vladimir Iljič Lenin je nesporno najbolj bran avtor na svetu, je rečeno v nedavno objavljenem statističnem letopisu Združenih narodov za UNESCO, organizacije prosveto in kulturo.

UNESCO je dobil iz okrog 200 dežel podatke o njihovi izdajateljski de- javnosti. Na tej osnovi je bil sestavljen pregled o tem, kateri avtorji so naj- bolj iskani, oziroma kate- ra dela so v minulem le- tu doživela najmanj dvaj- set prevodov. Na prvem mestu je Lenin s 222 pre- vodi v različnih jezikih.

Na drugem mestu je francoski pisatelj krimi- nalnih romanov George Simeon s 143 prevodi, na tretjem angleška mladi- nka pisateljica Enid Bly- ton 128, na četrtem Sha- kespeare — 111. Med naj- bolj prevajanimi pisci so tudi Tolstoj, Dostojevski, Balzac, Dumas, Jean Paul Sartre in Mao Ce Tung.

V SODOBNO KUHINJO — SODOBNO KUHINJSKO POHIŠTVO

kredenca izpeljanke iz kuhinje VEGA 55

NOVI POSLOVNI DIZELMOTORNI VLAK IZ LJUBLJANE V BEOGRAD V MANJ KOT ŠESTIH URAH

EMONA EKSPRES na progi Ljubljana—Beograd

Iz Ljubljane		5.30
Zidani most	6.20	6.21
Zagreb	7.16	7.20
Beograd	11.26	

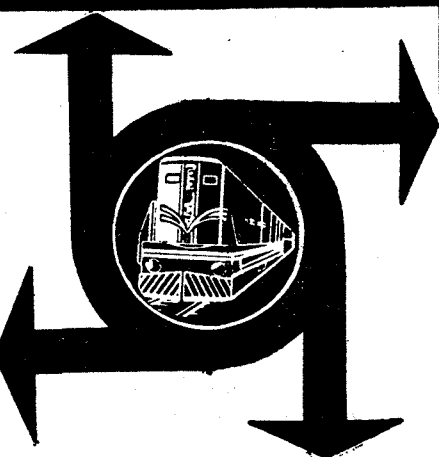
Iz Beograda		15.24
Zagreb	19.24	19.20
Zidani most	20.28	20.29
Ljubljana	21.20	

Udobno potovanje zagotavlja sodobna oprema vlaka. Bife- postrežba v vlaku — stevardese — spalni in konferenčni oddelki! Rezervacija sedežev obvezna! Potniki, poslovni interesi! Izkoristite ugodnosti hitrega in udobnega potovanja z našim najhitrejšim DIZELMOTORNIM VLAKOM EMONA EKSPRES! Vse informacije: ŽŽTP TURISTIČNO TRANSPORTNI BIRO, Ljubljana, Titova 32, tel.: 311-851

HITRO

UDOBNO

VARNO

ZDRUŽENO ŽELEZNIŠKO
TRANSPORTNO PODJETJE
LJUBLJANA

Vojaška veda in tehnika

Pehotni mostič

V Združenih državah Amerike so pred kratkim izdelali novo vrsto prenosnega pehotnega mostu, uporabljali pa naj bi ga predvsem na ozemlju s številnimi potoki, prekopmi in manjšimi rekami. Takšno ozemlje je zlasti v delti Mekonga, ki je značilna po mnogih rečnih rokavih in prekopih, vse to pa enote močno ovira.

Most je prožen, trden in s plastičnim podom. Če ga položijo na vodno gladino, se ne potopi. Vsak element je dolg 3,45 m, širok pa 2,2 m. Če elemente spoje, dobe do 31,5 m dolg most. Če reko ali prekop ga raztegnejo tako, da najprej vržejo na nasprotni breg malo sidro, na katerega je pritrjena dvojna vrvica. Ko en konec te vrvice vlečejo proti sebi, drugi potegne za seboj proti sidru most.

Seznam ameriških jedrskih objektov

Ameriški časopis »Thru« je pred nekaj dnevi objavil seznam, za katerega trdi, da vsebuje vse ameriške jedrske objekte, in sicer:

- 75 oporišč za lansiranje protiletalskih raket Nike-Herkules v bližini 23 industrijskih središč;
 - 24 oporišč strateškega letalskega poveljstva s 600 bombniki B-52, izmed katerih vsak lahko ponese za po 50 megaton jedrskih bomb;
 - 6 oporišč za lansiranje protiletalskih izstrelkov Bomarc v bližini vojaških oporišč;
 - 9 oporišč za lansiranje medcelinskih raket Titan in Minuteman;
 - 2 oporišči za montažo raket Polaris;
 - 6 skladišč za mornariško jedrsko orožje;
 - 5 trenajzih oporišč in skladišč taktičnega orožja za kopenske sile.
- Pisec članka trdi, da imajo v ZDA uskladiščenih mnogo več jedrskih raket, kot uradno priznavajo. Vlada namreč priznava le 4200 kosov strateškega taktičnega orožja, medtem ko naj bi jih dejansko imeli kar 40.000 kosov.

Novo sovjetsko letalo

Na Zahodu so objavili nekaj podatkov o novi verziji sovjetskega letala MIG-23, ki je oboroženo z raketami in leti s trikratno hitrostjo zvoka. Menijo, da bo to letalo zelo nevarno evropskemu letalu za večnamensko uporabo MRCA, ki ga tudi šele razvijajo. Doslej so menili, da je najboljša lastnost evropskega letala v tem, ker lahko leti zelo nizko in ga nasprotnikovi radarji ne morejo zaznati.

Sedaj pa so na Zahodu močno zaskrbljeni. Sovjetska zveza ima velika štirimotorna letala z okroglim radarjem v obliki krožnika nad pilotsko kabino. To je letala radarjska platforma, ki bo prestrezala tudi nizko-leteča nasprotnikova letala in vse podatke o njih posredovala letalom MIG-23, hkrati pa tudi usmerjala rakete letal.

Čiščenje vesoljstva

Z vsakim letom se povečuje število umetnih Zemljinih satelitov, ki na Zemljo dostavljajo zelo pomembne podatke ter omogočajo vzdrževanje radijskih in televizijskih zvez. Hkrati z umetnimi Zemljinih sateliti pa je v vesoljskem prostoru tudi čedalje več »vesoljskih smeti«. Tu gre za satelite, ki so odslužili in ki jih več ne uporabljajo, za dele raket in razne druge odpadke.

Na simpoziju ameriškega astronavskega društva so ugotovili, da se bo do leta 1990 v vesolju nabralo že kak milijon predmetov, katerih skupna teža bo znašala približno 100.000 ton. (Teža sedanjih satelitov in njihovih ostankov v vesolju znaša približno 1.000 ton).

Vse kaže, da bo treba organizirati čiščenje vesolja. Imeli bodo ladje, ki bodo po vesoljskem prostoru zbirale večje satelite in jih s posebnimi napravami pošiljale v Zemljino atmosfero, kjer bodo zgoreli. Večje težave bodo z manjšimi deli in ostanki, težavnejši pa bo tudi način njihovega odstranjevanja.

Obrambna vzgoja in ljudska zaščita

Začetki partizanstva pod Krimom

OBLETNICA USTANOVITVE OSVOBODILNE FRONTE JE HKRATI TUDI PRAZNIK OBČINE LJUBLJANA-VIC-RUDNIK. OB TEJ PRILOŽNOSTI BO LETOS OSREDNJA PROSLAVA V PRESERJU, KJER BODO NA SLAVNOSTNI SEJI OBČINSKE SKUPSCINE PODELILI ZASLUŽNIM OBČANOM ODLIKOVANJA, NATO PA MED DRUGIMI SLOVESNOSTMI POIMENOVALI SOLO PO KRIMSKEM ODREU IN ODKRILI SPOMENIK PREDVOJNEMU REVOLUCIONARJU IN ORGANIZATORJU LJUDSKE VSTAJE V TEH KRAJIH JOŽETU MOLKU-PUNTARJU. ZATO SE BODO V NEDELJO 26. APRILA POLEG MNOGIH DRUGIH UDELEŽENCEV PROSLAVE ZBRALI V PRESERJU TUDI NEKDANJI BORCI KRIMSKEGA ODREDA, ZLASTI PA NJE-GOVEGA 1. (SERCERJEVEGA) BATALJONA.

V podkrimskih vaseh Preserju, Kamniku, Podpeči in sosednjih naseljih se je prebivalstvo opredelilo za program Osvobodilne fronte zelo zgodaj. Prvi aktivisti OF so začeli delovati že poleti 1941, takoj zatem pa so bili ustanovljeni tudi vaški terenski odbori. Ukvarjali so se z organiziranjem prebivalstva, zbiranjem vojaškega materiala in denarnih prispevkov ter širjenju partizanskega tiska. To je bila nedvomno posledica vpliva, ki ga je imela Komunistična partija v teh krajih s svojim revolucionarnim delovanjem v predvojnih letih.

Prvi oboroženi borci so se na območju Krima, Mokreca in Ljubljanskega vrha pojavili julija 1941, v začetku jeseni pa je bil ustanovljen v Zali Krimski bataljon, ki je imel že v začetku oktobra 1941 kakih 150 borcev. Zaradi velikega števila borcev in tudi zato, da bi lahko uspešneje delovali, so ga razdelili v dva polbataljona. Enemu izmed teh je poveljeval Ljubo Serčer. Po napadu na Lož (19. oktobra), ki ga je italijansko poveljstvo ocenilo za izredno akcijo, se je polbataljon razdrobil v več manjših skupin, da bi se lažje izmikali sovražnikovim očistovalnim akcijam. Nekateri borci z Ljubom Serčerjem vred so se umaknili celo v Ljubljano. Tam so bili izdani in so jih Italijani polovili, nato pa jih je njihovo vojaško sodišče obsodilo na smrt. Serčerja in njegovih pet tovarišev so ustrelili 6. decembra 1941 pri Tomišlju. Med njimi je bil tudi domačin Ivan Verbič.

Pred tem pa se je glavina Krimskega bataljona zbrala na Koželjeku in se pripravljala na nove akcije. Skupno s Samotorško četo je del Krimskega bataljona v noči od 4. na 5. december 1941 napadel italijansko stražo, ki je čuvala železniški most čez Ljubljano, ji prizadejal občutne izgube (štirje vojaki so padli, prav toliko pa jih je bilo ranjenih) in skušali most pognati v zrak. To pa se jim zaradi vlažnega razstreliva ni v celoti posrečilo in je eksplozija most le poškodovala. Italijani so se za napad zelo okrutno maščevali. Na širšem območju Borovnice so pozaprl 69 ljudi, ki niso imeli nikakršne zveze z napadom na most. V sodnem procesu, ki so ga inscenirali, so 39 obtožencev obsodili na smrt. V zadnjem hipu so nekatere »pomilostili«, šestnajst pa so jih kljub temu le ustrelili.

Italijansko nasilje pa prebivalstva podkrimskih vasi ni preplašilo. V obnovljeni Krimski bataljon so stopali novi borci in Serčerjev bataljon, kot se je ta imenoval od januarja 1942 dalje, je kmalu imel v svojih štirih četah kakih 140 dobro oboroženih borcev. Deloval je na območju Rakitna—Sv. Vid—Pokojišče—Koželjek, kasneje pa tudi na območju Mokreca in Bloške planote.

Spomladi 1942 se je Serčerjev bataljon spet vrnil nazaj na Krim. Zaradi izredno velikega priliva novih borcev je proti koncu aprila 1942 prerasel v Notranjski odred, ki je imel štiri bataljone: 1. (Serčerjev) bataljon je deloval na območju Krima in Mokreca, 2. bataljon na Kočevskem, 3. bataljon pod Snežnikom in 4. bataljon v Dolomitih.

Kar zadeva 1. bataljon, je ta imel svojo 1. četo nad Igom, 2. četo nad Kamnikom, 3. četo nad

Borovnico in 4. četo onstran Planince.

Do splošne ljudske vstaje v podkrimskih vaseh je prišlo sredi maja 1942. Druga četa Serčerjevega bataljona, katerega jedro so takrat sestavljali borci z Brega in Pakega pri Borovnici, je 15. maja pod poveljstvom komandirja Pavla Mlekuža in komisarja Jožeta Molka-Puntarja napadla med Borovnico in Preserjem vlak in ob tej priložnosti poškodovala nekaj cistern in lokomotivo, naslednjo noč pa je obstreljevala italijanski posadki na železniški postaji Preserje in v Podpeči. Sredi drugega dne so se partizanski borci pokazali tudi v Kamniku in Preserju ter tam priredili za vaščane prvi miting. To je bilo istega dne, ko je 1. četa Serčerjevega bataljona osvobodila tudi Ig in sosednje vasi.

Dva dni kasneje, 19. maja, je zaseda 2. četa kar podnevi počakala pod Žalostno goro na železniški transport in ga napadla. Ker pa vagoni niso bili naloženi z materialom, temveč so bili polni italijanskih vojakov, ki so se vračali iz Grčije, je prišlo do hudega spopada. Čeprav so naši borci prizadejali sovražniku občutne izgube, so se morali spriči njegove premoči naposled le umakniti. Italijanski vojaki pa so jih zasledovali vse do Kamnika in ker se niso mogli maščevati nad njimi, so se znesli nad vaščani: postrelili so osem ljudi, nekaj hiš pa zažgali.

Tistega dne so v 2. četo stopili skoraj vsi za orožje sposobni moški iz Kamnika in sosednjih vasi tako, da je v njej kmalu zatem skupno z onimi, ki so v partizane prihajali iz Ljubljane, bilo že kakih 140 borcev. Nekaj podobnega se je dogajalo tudi v enotah Notranjskega odreda. Posledica nenehnega dotoka novih borcev je bila ta, da so v drugi polovici junija morali namesto enega ustanoviti tri odrede: Krimskega, Kočevskega in Dolomitskega.

Druga četa Serčerjevega bataljo-

na je skrbno bdela nad osvobodjenimi vasi. Njene zasede so bile vselej pripravljene, da sovražnika, ki bi skušal vtrčiti vanje iz Podpeči ali od kod drugod takoj naženejo v beg. Italijansko poveljstvo je sicer nekajkrat poskušalo ponovno vzpostaviti nadzorstvo nad temi vasi, vendar se je vsak tak poskus končal s popolnim neuspehom. To velja tudi za sovražnikov vdor v Kamnik in Preserje dne 2. junija 1942.

Takrat je iz Ljubljane prispelo približno tisoč vojakov iz znane divizije sardinskih grenadirjev, ki so se skušali ob podpori dveh tankov prebiti čez Kamnik in Preserje proti Rakitni v globino našega osvobojenega ozemlja. Brž ko se je z njihovimi predhodnicami spopadla naša zaseda pred Gornjo Brezovico, je takoj pohitela na položaje vsa četa razen skupine prostovoljcev, ki je v zasedi med Gornjo Brezovico in Rakitno čakala na tanka, da bi ju napadla z ročnimi bombami. Vendar se tanki tako daleč niso upali prodirati, italijanska pehota pa se kljub veliki številni premoči tudi ni uspele prebiti čez položaje borcev 2. čete. Ko pa se je skupina, ki je zamen pričakovala tanke, priplazila Italijanom vzdolž ceste Preserje—Gornja Brehova, za hrbet in jih iznenada napadla, je med sovražnikovimi vojaki nastala nepopisna zmeda. Na vso moč so začeli bežati nazaj proti Preserju in so s tem vnesli paniko še med tiste vojake, ki so bili tam. Prišlo je celo tako daleč, da so se začeli streljati kar med seboj. Mislilo, da so obkoljeni, so videli edino rešitev v begu proti Podpeči čez strm hrib, na katerega vrhu stoji cerkev sv. Jožefa. Marsikateri izmed njih je v strmini podrla partizanska krogla. Vojaki, ki so skozi grmovje, ki obdaja cerkev, prvi prisopihali na vrh, so se skušali tam nekoliko oddahniti in si obvezati rane. Ker niso imeli dovolj obvez, so z oltarja pobrali prte in jih uporabili za obvezovanje ran. Kmalu zatem so prispeli na vrh hriba tudi drugi vojaki, ki so bili počasnejši od prvih. Tam so jih ti v prepričanju, da gre za partizane, ki jih zasledujejo, pričakali z ročnimi bombami. Precej časa je minilo, preden so ugotovili pomoto, ki je zahtevala med njimi nove žrtve.

Zmaga je bila popolna. Ni znano, koliko Italijanov je tega dne padlo in bilo ranjenih, vsekakor pa je njihovo število precejšnje.

Nekaj orožja in mul so naši borci tudi zaplenili, še mnogo več pa so ga bili italijanski vojaki med begom odvrgli in ga poskrili, ter se ponj vrnili šele naslednjega dne. Proti Rakitni pa si niso več upali...

Ni si težko predstavljati razpoloženja med borci in prebivalstvom po tej zmagi. Vaščani so si izvolili svoj krajevni odbor OF, ki je na osvobojenem delu nekdanje občine Preserje prevzel vso oblast v svoje roke. Med drugim je skrbel tudi za prehrano tistega dela prebivalstva, ki se je umaknil v gozdove, da bi se tako izognil okupatorjevemu nasilju. Zelo pomembno nalogo pri zaščiti osvobojenega ozemlja je razen 2. čete opravljala tudi narodna zaščita.

Da se je prebivalstvo teh vasi tako enotno in organizirano vključilo v narodnoosvobodilno gibanje in ga tudi kasneje, razen redkih izjem, sovražnik z nobenimi sredstvi ni mogel omajati v njegovem prepričanju, je v veliki meri zasluha predvojnega revolucionarja Jožeta Molka-Puntarja, ki je kot politični komisar 2. čete in kasnejši aktivist na tem območju s svojo zvestobo revolucionarji in osebnim zgledom pritegnil na stran OF vse poštene ljudi iz podkrimskih vasi.

S. P.

V soboto dve vojaški vaji

Minulo soboto sta bili kar dve vojaški vaji: enota JLA je prekočala Savo tako kot bi bila leta bojna črta. Na Krvacu pa so nastopili aktivni in rezervni miličniki, pripadniki teritorialne obrambe in gorska reševalna služba. Njihova vaja je imela namen preizkusiti hitrost mobilizacije in telesno zmogljivost v zasneženem hribovju na večji nadmorski višini. Akcija je potekala takole: sovražnik je s helikopterskim desantom napadel letališče Brnik, pa so ga enote JLA napadle in razbile. Samo manjši skupini sovražnikov je uspelo pobegniti v hribe. Miličniki in enota teritorialne obrambe so dobili nalogo preiskati celotno območje ter sovražnikovo skupino zajeti ali uničiti. Zato so obkolili hribovje, pri iskanju so jim pomagali sledni psi in helikopterji.

O obeh vajah bomo podrobneje poročali v prihodnji številki.

NAGRADNI NATEČAJ • SIGNAL '70 • NAGRADNI NATEČAJ • SIGNAL '70 • N

nagradni natečaj Signal '70

Sodelujte v nagradnem natečaju Signal '70, ki bo trajal do 31. avgusta 1970 in vam omogoča lepe in bogate nagrade:

- avtomobil Renault 16 TS Litostroj Ljubljana
- 2 avtomobila AMI 8 Tomos Koper
- čoln GT 400 Elan Begunje
- kosilnica Rapid Agroprogres Ljubljana
- 2 pralna stroja Gorenje Velenje
- 2 hladilnika Gorenje Velenje
- 6 parov smuči Elan Begunje
- 300 daril z zbirko zobnih krem

PAZITE

Vsaka škatla zobne kreme Signal ima samo na eni strani jeziček — poklopec z zaščitnim znakom **Edroq** — Ljubljana.

Pet takih jezičkov — poklopcev odrežite s petih škatel in jih nalepite na dopisnico z anketnim listom in pošljite z vašim naslovom na **Edroq** — LJUBLJANA, NAZORJEVA 5.

5 pravih jezičkov-poklopcev, prilepljenih na dopisnici z vašim naslovom, predstavlja en žreb.

Število žrebcev je neomejeno.

NAGRADNI NATEČAJ • SIGNAL '70 • NAGRADNI NATEČAJ • SIGNAL '70 • NAGRADNI NATEČAJ • SIGNAL '70

ADNI NATEČAJ • SIGNAL '70 • NAGRADNI NATEČAJ

MILKO PUNTAR-MILČE, PRVI KOMISAR PRIMORSKIH PARTIZANOV

Ob 25-letnici bitke na Nanosu

V spominih se vračamo v tiste prve dni po zlomu stare Jugoslavije, ko smo kmalu potem prisluhnili prvim glasovom o upor. Če gnilo vodstvo stare Jugoslavije ni prav nič pomislilo na narode, in jih je tako sramotno izdalo, je ljudstvo samo znalo najti pot — pot oborožene borbe proti okupatorju.

Ta spomin naj bo posvečen enemu izmed tistih prvih primorskih borcev, ki so z Mokreca odšli na Primorsko, da se bodo tu — na svoji zemlji — borili proti okupatorju. Ta borec je bil Milko Puntar-Milče, rojen 11. avgusta 1906 na Proseku pri Trstu. Bil je sin malega kmeta in ribiča Ivana. Številna družina, 12 otrok in roditelja, se je borila za skromno preživljanje v veliki revščini. Oče Ivan je bil v domačem kraju poznan kot zaveden Slovenec. V tem duhu je vzgajal tudi vse svoje otroke. Prav zato je že zgodaj občutil fašistično nasilje. Če bi jim uspelo, bi se ga bili raje znebili danes kot jutri. Prav tako zavedna je bila mati.

Sin Milko se je učil za mehanika, vendar zaradi večine učnega ni mogel nadaljevati. Odločil se je za poklic potapljača in dobil zaposlitev v tržaškem pristanišču.

Milko se ni bal javno pokazati svojega prepričanja, zato je bil med mladino zelo priljubljen. Cenila ga je in spoštovala zaradi njegove odločnosti in poštenosti.

Fašisti so kmalu opazili njegovo napredno mišljenje. Leta 1931 so ga kolovodje fašistične stranke v Trstu poskušali zastrupiti, vendar se jim namera ni posrečila. Leto kasneje so mu hoteli poitalijanciti priimek. Milko pa tega ni dovolil, zato so ga vrgli iz službe.

Znašel se je pred važno odločitvijo: Kam zdaj? Ni dolgo premišljeval. Tja, kamor je odšlo že toliko zavednih tovarišev, ki se niso hoteli ukloniti fašističnemu pritisku. V Jugoslavijo.

Pot ga je peljala na Sušak, kjer se je zaposlil kot potapljač. Vendar ni bil njegov namen ostati dalj časa na tem mestu. Izrabil je prvo priložnost in se na skrivaj vkrca na neko ladjo, ki je bila namenjena v Francijo. V Tirani so ga odkrili in poslali nazaj na Sušak, kjer so ga zaprli. Tri tedne je preživel za zapahi in premišljeval, o mačehovskem ravnanju oblastnikov. V njem se je vedno bolj utrjevalo prepričanje, da sta oba vladna režima delavskemu razredu sovražna.

Ko je prišel iz zapora, je odpotoval v Srbijo, kjer se je za štiri leta zaposlil kot težak. Leta 1935 se je vrnil v Slovenijo in od tam odšel ponovno na Su-

šak. To pot že jasno določenim ciljem: V Španijo na pomoč revolucionarjem. Z večjo skupino prostovoljcev se je vkrca na ladjo, ki je bila namenjena v francosko luko Marseille. Imeli pa so smolo, ker so jih v Splitu odkrili in aretirali. Ponovno se je znašel v zaporu. Ko so mu znova odprli vrata zapora in naročili, da lahko gre, je odšel v Slovenijo in dobil delo pri gradnji proge Šentjanž-Sevnica. Kot navaden delavec se je vključil v sindikalno organizacijo, kjer je z veliko vnemo pomagal pri organizacijskih in drugih vprašanjih. Sodeloval je pri organizaciji in izvedbi delavske demonstracije, ki je bila naperjena proti režimu in predsedniku vlade Milanu Stojadinoviću, ki je takrat prišel na obisk v Sevnico.

Takoj po demonstraciji se je odpravil — to pot že tretjič — na pot proti Španiji. Na francosko-španski meji so ga znova prijel in zaprl. Iz zapora v Avstriji se mu je posrečilo pobegniti. Pot ga je ponovno pripeljala v Jugoslavijo. Ustavil se je v Ljubljani, kjer je potem živel vse do leta 1941. Deloval je pri emigrantskem društvu »Tabor« in imel opravka v glavnem z emigranti s Primorskega.

Ob prihodu v Ljubljano leta 1936 se je seznanil s Tonetom Tomšičem. Takrat je bil sprejet v KPJ. Kot član partije je potem deloval vse do zloma stare Jugoslavije. V aprilu 1941 se je umaknil v ilegalo. Pridružil se je prvemu partizanom, ki so se začeli zbirati na Krimu in Mokreju. Že v juniju 1941 je bil imenovan za komandirja krimsko-mokrške čete.

Konec avgusta 1941 je prišel Milko nazaj na Primorsko. To pot kot komisar četice, ki je štela sedem borcev. Ervin Dolgan — Janez, ki je bil komandir te četice, piše v svojih spominih:

»Skupina partizanov za odhod na Primorsko se je formirala na Mokreju. Predno smo se podali na pot, smo še v sestavi mokrške edinice izvršili nekaj manjših akcij. Napadli smo progo med Škofljico in Lavrico. Zaplenili smo na več krajih nekaj orožja, municije in daljnogledov. Na Zelimljah je neki kmet ljubosumno skrival več orožja in municije. Povedali so nam, da ima vse te reči zakopane v senu na kozoletu. Premetali smo seno in res našli več zabojev orožja in municije. Bilo nas je premalo, da bi vse to odnesli. Spravili smo na varno v bližnji gozd in prišli iskat drugi dan, kar nismo mogli odnesti prvi večer.

Čez nekaj dni je bilo treba kreniti na pot na Primorsko. Za odhod se je odločilo le sedem borcev. Za komisarja te edinice smo postavili Milka Puntarja, doma iz Proseka pri Trstu.

Prva dva meseca je četica prehodila velik del Primorske. Imela je številne propagandno-mobilizacijske sestanke po vaseh Pivke, dela Vipavske doline in Krasa. Četice je nadalje pomagala pri ustanavljanju odborov OF, postavljala prve temelje obveščevalni službi in vojaški intendaturi. V septembru 1941 je skupaj z aktivisti Gornje Branice razpravljala o ustanovitvi partizanske tehnike, ki bi razmnoževala partizanski tisk in propagando OF. Tehnika je začela delovati v februarju 1942 pri Kantetovih v Gornji Branici.

Novembra 1941 sta se pri diščenju pištole ranila komisar Puntar in mitraljezec Peter. Oba je sprejela na zdravljenje Kantetova mati. Puntarju se je rana zastupila in so ga morali peljati na zdravljenje v Trst. S svojim avtomobilom ga je odpeljal v Trst. S svojim avtomobilom ga je odpeljal v Trst zdravnik Rovati iz Dutovelj. Kvestura v Trstu je postala pozorna na Milka, čeprav se je zdravniku zlagal, da so ga v Raši med Stanjelom in Gornjo Branico napadli razbojniki. Vendar se mu je po treh mesecih zdravljenja posrečilo, da se je v začetku marca 1942 vrnil v edinico.

Dne 18. aprila 1942 je že sodeloval v borbi na Nanosu. Vipavska in Brkinska četa sta takrat taborili »Na lipah«. Italijani so četi obkolili od vseh strani. Priplazili so se v neposredno bližino.

Takrat se je začelo... Prvi je padel italijanski oficir, ki se je bil s svojo skupino najbolj približal partizanom. Potem so zapopotele strojnice na obeh straneh. Borba je trajala do četrte ure popoldne. Martvi in ranjeni so bili na obeh straneh. Že živeči udeleženci te borbe Ivan Renko-Jakec, je v knjigi »Vojkov vod« opisal, kako je takrat padel komisar Milko Puntar:

»Fašisti so ponovno jurišali. Milko je naslonil pištolo na kamen pred seboj in vžgal. Podrl je sovražnika, ki je bil najbliže. Z naslednjimi strelmi mu je uspelo za hip zadržati ostale. Tedaj je dobil strel v rano. Vztrajal je dalje sredi sikajočih svinčenk in v dimu eksplozij ročnih bomb. Izstrelil je zadnji naboj. Ves krvav se je s skrajnimi močmi dvignil in zagnal svoje orožje v najbližjega fašista. Presekan od rafala brzostrelke se je zgrudil prav v trenutku, ko so prihitali tovariši sosednje desetine, da z ostrim protinapadom odbijejo sovražnika.

Milko je padel kot junak. Vse svoje mlado življenje je posvetil borbi za pravice zatiranih in tlačnih. Po trikratnem neuspelem poizkusu, da bi se pridružil mednarodnim brigadam, ki so se v Španiji borile proti fašizmu, se je v domovini posvetil najprej politični, nato pa oboroženi borbi za osvoboditev. Kot se v svojem življenju ni nikoli niti za korak umaknil sovražniku, tako se ni umaknil niti v zadnji borbi na Nanosu.

Naj povemo še, da so njegovega očeta Ivana fašisti odpeljali v taborišče Mauthausen, od tam pa v Auschwitz, kjer so ga v začetku maja 1944 ubili.

A. P. — Ogarev

ILEGALNE GRAFIČNE TEHNIKE V OKUPIRANI LJUBLJANI

S „podmornico“ dvakrat po suhem

Piše: Slavko Krušnik

Tu so bile tudi tiste črke, ki jih je v bunker pripeljal ilegalce Stane Cimperman — zgodbo o tem sta zvedela šele pozneje — in ki bi ga kmalu veljale življenje. Ko jih je namreč na kolesu peljal mimo kvesture na takratni Bleiweissovi cesti (danes Prešernovi), se mu je odtrgal ročaj aktovke, tako da so se črke usule malo manj kot pred karabinerja-stražarja. Ta se očitno ni kaj prida spoznal na grafično stroko, saj ni postal pozoren na drobne svinčene koščke, iz katerih se da sestaviti toliko bolečih resnic, pač pa mu jih je pomagal celo — pobirati in devati v aktovko.

Zdaj, ko sta bila v bunkerju dva, čeprav sta se videla prvič v življenju (Viktor Avsenek-Janez je bil nekaj let starejši od Miheca, razen tega je bil že kvalificiran delavec, z odsluženo vojaščino, in tudi sicer življenjsko bolj izkušen in razgledan), je bilo bivanje nekako znosnejše; seveda pa težave niso bile nič manjše.

Oba ilegalca sta na svoji koži in neposredno občutila vse pomanjkljivosti življenja v bunkerju. Ventilatorja še niso popravili, zato sta se kar dušila v slabem zraku, posebno kadar sta poganjala stroj in tiskala. Janez se je hotel prepričati, ali je v bunkerju sploh kakšna naravna ventilacija, zato je obesil pred odprtino, kjer je bil prej ventilator, na sukanec košček cigaretnega papirja. Rahllo, komaj opazno nihanje ju je malce pomirilo: zadušila se ne bosta, pa tudi kakšno cigareto bo kadilec Janez lahko prižgal.

Vendar je bila to za oba kaj slaba tolažba.

Šele sedaj sta spoznala, zakaj je tiskarna dobila ime Podmornica: za dne se je nabralo toliko vode, da jo je bilo treba zajemati z vedrom in živati v bližnje stranišče, seveda le takrat, ko ni bilo nevarno in ni bilo nikogar od drugih ljudi v bližini. Če je ostal kruh v tiskarni več kot osem ur, ni bil več užiten. Zvedela sta, da je bil nekoč v tem bunkerju tudi organizacijski sekretar KPS Tone Tomšič, ki je izjavil, da ni bil še nikdar v tako slabem zaporu, kot je ta tiskarna.

In vendar so njuni predhodniki Dušan Kraigher, Stane Cimperman, ki sta mu pomagala Avgust Stare in njegova žena, Srečko Pleško, Rudolf Burič, Majda Vrhovnik-Lojzka in Pavel Kovač natisnili v teh nemogočih razmerah celo vrsto tiskovin, brošur, časopisov letakov, lepakov in drugega. Samoiniciativni Dušan Kraigher (tudi on je padel kot žrtev okupatorjevega nasilja) je kar sam začel sestavljati črke, vrste in cela besedila, čeprav ni bil grafični strokovnjak, tako živo je čutil potrebo po akciji in tiskani besedi. Tako je v praksi izpričal globoko resničnost Marxove misli, da »sila rodi mojstra«. Nedvomno bi tudi tiskarski stroj, nabavljen pri Papirocelu kar sam spravljal v pogon, če ne bi imel za pomočnika sodelavca Staneta Cimpermana, poklicnega tiskarja.

Med publikacijami, ki so jih izdelali njuni nasledniki, zavzema posebno častno mesto drobna knjižica, pesniška zbirka Mateja Bora — Vladimira Pavšiča »Previharimo viharje«, ki je bila izdelana tako, kot bi bila tiskana v legalni tiskarni in ki predstavlja — po izjavi poznavalcev — edinstven podvig v evropskem merilu.

Obema ilegalcema ni bilo dano, da bi že tu pokazala vso svojo delovno vnemo, kajti italijanske vojaške oblasti so bodečo žico, ki je obdajala Ljubljano, pozneje še prestavile, tako da je tekla komaj sto metrov od hiše z ilegalno tiskarno. Nekaj listnatih kostanjev je sicer skrivalo prehode in odhode kurirjev in ilegalcev v hišo, in iz nje, toda nevarnost je bila le prehuda. Zato je vodstvo Centralne tehnike sklenilo prestaviti tiskarno na varnejši kraj, v Kozarje. Tam je bilo treba bunker šele pripraviti; gradnja pa se je zavlekla.

Sredi julija in nestrpnega čakanja je prišlo povelje, naj Janez in Mihec zapustita Podmornico in se javita v Štabu Dolomitskega odreda. Izkazalo pa se je, da je bil vse skupaj nesporazum; Janez, ki se je medtem že vključil v Gadov bataljon, v katerem je pod Toškim čelom in pri Dobravi doživel svoj »ognjeni krst«, se je moral zaradi tega celo zagovarjati pred Borisom Zihnerlom. Vrniti sta se morala v bunker. Nestrpno čakanje, kdaj bosta rešena neprijetne bližine italijanskih bunkerjev, se je podaljšalo.

Pri tem so — naj se sliši še tako čudno — njuno nestrpnost še stopnjevale akcije dolomitskih partizanov, ki so se večkrat približali utrdbam ob bodeči žici in streljali na preplašene Italijane. Večkrat so krogle letele prav nad hišo z ilegalno tiskarno. Krogle seveda niso bile nevarne, pač pa okupatorjeva maščevalnost.

23. julija 1942 je oba ilegalca zmotilo nenavadno kričanje in streljanje v bližnji okolici. Kakorkoli sta se trudila, da bi razvozila njegov pomen, se jima to ni posrečilo. Kaj se dogaja, jima je v naglici povedala Bizjakova žena Pepca, vendar ju s tem ni niti malo pomirila. Povedala jima je, da Italijani požigajo hiše v Brdu in brž odhitela nazaj v kuhinjo, da je Italijani ne bi presenetili.

Toda Janezu radovednost ni dala miru, zato se je potihoma splazil skozi pralnico in skozi zamreženo okno opazoval, kaj se zunaj dogaja. Videl je pijane okupatorje, kako so na vozu peljali trupla ustreljenih vaščanov, hodili z zavahanimi rokavi zraven voza in si mazali roke s krvjo; pred vozom pa je nekdo igral na harmoniko. Šele ko so bili Italijani čisto blizu hiše, se je previdno umaknil v bunker.

»Kaj, če Italijani zažgejo tudi našo hišo?« ga je potihoma vprašal Mihec in se od časa do časa zazrl v rdečo signalno luč, ki je nenehno žarela pod stropom: nevarnost!

Kako bi se sploh rešila, če pride do tega? Ali se je sploh mogoče rešiti iz takšnega položaja? Ali ne bi s pobegom usodno kompromitirala cele Bizjakove družine? Ali si lahko dovolita tak pobeg? Saj bi s tem razkrila položaj tiskarne? Kaj pa, če le ne bodo zažgali hiše? Če pa jo zažgejo, saj bi zgorela ob živem telesu? se je živčno spraševal Mihec in nazadnje s hripavim glasom predlagal, naj oba pobegneta skozi greznico in kanalizacijo — nekam bi ju odprtina že pripeljala. Toda izkušenejši Janez ga je šepetaje zavrnil:

»Miruj! Saj kanalizacija sploh nikamor ne vodi! Četudi bi hišo zažgali, ne bo hudega, saj ima bunker betonski strop. Si že kdaj videl pogorišče? In dimnike, ki štrlijo iz njega? No, naša ventilacija je tu speljana dimnik... Vroče bi že bilo, vroče pa saj je v bunkerju precej vode — v tem primeru bi nama še prav prišla!«

Nekaj noči pozneje je skupina partizanov, ki seveda ni vedela za bližino tiskarne — včasih ima tudi konspiracija svoje slabe strani — spet napadla bo jutri, pojutrišnjem? Kdaj se bosta preselila? Kaj čakajo?

Zvečer se je hrup v vasi polegel — za ta dan sta bila rešena. Toda — kaj bunker ob žici in razbila italijanski reflektor. Italijani so celo noč silovito streljali proti partizanskim položajem — v nastali temi so se čutili še bolj neobčutljivi — zjutraj pa so prišli na dvorišče hiše, ki je skrivala tiskarno, podrli vrtno ograjo in posekali vse kovanje pred hišo. Zdaj je bila zveza med Bizjakovima in ilegalcema dokončno pretrgana. Tudi prinašanje hrane je bilo onemogočeno: Bizjakova žena ni mogla s posodami prek dvorišča, niti podnevi, ponoči pa še manj. No, Pepca se je znašla in zložila krožnike in lončce v košaro, v kateri je sicer nosila travo za zajce in spet sta bila deležna normalnega, čeprav skromnega obroka.

(Nadaljevanje)

Odslej so člani ZRVS zavarovani proti nezgodam

Republiški odbor Zveze rezervnih vojaških starešin Slovenije in zavarovalnica Sava sta pred kratkim sklenila pogodbo, po kateri so zavarovani vsi člani proti nezgodam, ki bi se jim lahko pripetile med izvajanjem obveznega in prostovoljnega dela programa urjenja v okviru ZRVS. Prav tako zavarovanje velja za čas, ko član potuje na vajo ali z nje domov, ne velja pa za udeležbo na tistih vojaških vajah in manevrih, oziroma ob mobilizaciji, katere prireja in nanje kliče JLA.

Pogodba tudi ne velja za primere, ko zavarovanec nesrečo povzroči namenoma ali če je bil pri prometni nesreči kot upravljalec motornega vozila alkoholičen z nad pol tisočinke alkohola v krvi.

Kot poškodba se smatra ranitev z orožjem, razni zlomi, trčenja, padci, zastupitev, ranitev po eksploziji, udar strele itd, ne pa nalezljive, poklicne in navadne bolezni.

Občinski odbori ZRVS so že prejeli obrazce za prijavljanje nezgod, obenem pa tudi pojasnilo, kako naj jih izpolnjujejo in kakšen je postopek potrjevanja. Razen »prijav nezgode« mora za vsako poškodbo občinski odbor priložiti tudi potrdilo, da je bil zavarovanec res poklican na vajo ali predavanje, ter priložiti pozivnico ali vabilo, toda šele po končanem zdravljenju. Če pa se je nesreča končala s smrtjo zavarovanca, je treba priložiti mrljski list.

POMAGAJ SI SAM
IN UNIOR
TI BO POMAGAL

LENINOVA ZGODNJA PRIZADEVANJA ZA UTRDITEV SOCIALISTIČNE REVOLUCIJE

Leninova politična oporoka

Vladimir Iljič Lenin, katerega stoletnico rojstva bo svet slavil v bližnjih dneh, je svoje zadnje beležke narekoval stenografskam Volodičevi in Fotijevi v zadnjem obdobju svojega življenja. Od srede decembra 1922 do 6. marca 1923 je zelo intenzivno delal, pa čeprav si je smel privoščiti le malo naporov.

Lenin je bil, kot je znano, fizično zelo krepak, toda izredno naporno življenje, posebno pa živčno napeto življenje poklicnega revolucionarja, ki je živel deloma v Rusiji, deloma v tujini, vendar pa vedno zalezovan od carske policije, mu je zdravje spodbujalo. Vrh tega so se začele čutiti tudi posledice atentata iz leta 1918.

Ko je uvidel, da ne bo mogel veliko storiti za socialistično deželo, je sklenil zabeležiti še nekaj misli, ki jih je smatral za posebno važne. Čeprav mu zdravniki niso dovolili delati, je od njih izposloval, rekli bi raje izsilili, da so mu dovolili narekovati »dnevnik«. Tako je namreč Lenin v začetku imenoval svoje beležke. Kako težavno je bilo to njegovo delo, nam dokazuje dejstvo, da je kljub izredni volji, ki jo je kazal, mogel diktirati le po pet, deset minut na dan in ko se mu je zdravstveno stanje nekoliko izboljšalo, je diktiral po pol ure na dan. Pozneje je tudi s tem prenehal.

V svojih člankih in pismih, ki jih je v tem razdobju Lenin zapisal, je skušal napraviti nekakšen obračun tega, kar je komunistična partija, kar je ruski delavski razred, pa tudi kar je mednarodni proletarijat dosegel v zadnjem času. Hkrati je Lenin skušal napraviti nekakšno analizo perspektiv za nadaljnjo borbo za socializem. Ker gre za zadnje članke, beležke in pisma, bi mogli reči, da je to nekakšna Leninova politična oporoka.

V dneh od 23. do 26. decembra 1922 je Vladimir Iljič Lenin narekoval »Pismo kongresu«, 29. decembra se je lotil beležik z naslovom »O vprašanju povečanja števila članov centralnega komiteja«, v prejšnjih dveh dneh, in sicer 27. in 28. decembra, je Lenin napisal pismo »O prenosu zakonodajne vloge na Gosplan«, v dneh 30. in 31. decembra 1922, je napisal pismo »O vprašanju nacionalnosti in avtonomizacije«.

V času od 2. januarja do 9. februarja 1923 je Lenin narekoval več člankov, kot na primer naslednje: »Strani iz dnevnika«, »O združništvu«, »O naši revoluciji«, »Kako reorganizirati delavsko in kmečko nadzorstvo«, in »Raje manj, vendar boljše«.

Napori, ki jih je Lenin posvetil temu svojemu zadnjemu delu, člankom in pismom, so bili izredni. Zdi se kot bi se bilo Leninu zelo mudilo, da bi ob pravem času povedal ali zabeležil to, kar je hotel reči. Vrh tega Lenin ni bil navajen diktirati. Preden je zbolel, je vedno vse sam lastnoročno pisal. Lenin je vedno pravil, da je v njegovi navadi, gledati pred seboj rokopis, se ustaviti, razmišljati o težjih problemih itd. Včasih se je Lenin med delom sprehajal po sobi, da bi nato nadaljeval; včasih pa je med eno beležko in drugo napravil tudi krajši sprehod. Sedaj, ko je moral svoje misli narekovati stenografski, je bil Lenin prisiljen še bolj intenzivno misliti in ni smel zamemariti niti minute. Kljub temu je Lenin z njemu lastno vztrajnostjo vzdržal te napore. V tem mu je uspelo v toliko, da je o svojih izkušnjah z

Leninom ena izmed daktilografsk zapisala: »Narekuje čudovito, kot vedno, obrez odmorov. Ustavi se le poredko, da bi našel primernejšo besedo. Pravzaprav niti ne diktira, pač pa govori in pri tem svoje besede spremlja z gestami.«

V svojih zadnjih delih je Lenin strnil svojo pozornost predvsem na utrditve enotnosti v stranki ter na utrditve osrednjih organov stranke. Njegovo »Pismo kongresu« je prežeto z vneto in polno spodbud za utrditve enotnosti v stranki, za trdnost osrednjih organov, za izpopolnitev načela skupinskega ali kolektivnega vodstva. V tem svojem pismu Lenin predlaga, naj bi se število članov centralnega komiteja dvignilo za nekaj deset, morda na sto. Lenin smatra, da bi povečanje števila članov dvignilo tudi prestiž CK, da bi preprečilo konflikte med majhnimi skupinami članov, da bi prisililo k resnemu delu in k izboljšavam aparata partije in države.

Lenin je bil prepričan, da bi se s tem pritegnili k delu najbolj delavski in kmečki aktivisti. Ker bi prisostvovali sejam centralnega komiteja in političnega urada in bi jim s tem bilo možno priti do vseh dokumentov CK, bi postali resnični voditelji, pripravljeni na vse in sposobni za utrditve centralnega komiteja.

Leninov načrt za povečanje števila članov CK in njegovi drugi predlogi za utrditve enotnosti stranke ter za kolektivno vodstvo stranke so bili temelj resolucije, ki jo je izdelal CK o organizacijskih problemih partije. XII. kongres KP (b) R je povečal število članov CK od 27. na 40. To je tudi dvignilo vlogo centralnega komiteja in pozneje olajšalo zmago protipartijskim skupinam, ki so po Leninovi smrti dvignili glavo in se z vso vneto pogladi proti partijski liniji.

Nič manjša pomembnost se ni pripisala dejstvu, da je Lenin v svojih zadnjih delih, obravnaval tudi o problemih organizacije države, o znanstveni osnovi načrtovanja, o vodenju socialistične ekonomije, o povezavi med delavskim in kmečkim razredom, o prijateljstvu med narodi, o plurinacionalnosti dežele itd.

Lenin je poudaril, da temelji družbena ureditev Sovjetske republike na sodelovanju dveh razredov, delavcev in kmetov. Zelo pomembna naloga stranke je bila, zagotoviti trdno vez med tema razredoma, seveda pod vodstvom komunistične partije. Posebno je poudaril nujnost, da je treba na vsak način preprečiti, da bi se vez med delavci in kmeti pretrgala, kajti to bi bilo usodno za Sovjetsko zvezo. V članku »Kako reorganizirati delavsko in kmečko nadzorstvo«, je Lenin med drugim zapisal: »Končno bo usoda naše dežele odvisna od tega, da bo kmečka masa sledila delavskemu razredu in ostala zvesta njeni zvezi z njo, ali pa bo dovolila neprem, to se pravi novemu meščanstvu, da jo bo ločila od delavcev.«

Pismo, ki ga je Lenin napisal in ki nosi naslov »O vprašanju narodnosti in avtonomizacije«, je znak velike pomembnosti, ki jo je Lenin pripisoval pravičnim odnosom med narodnostmi v okviru sovjetske države, posebno v odnosu na formiranje Zveze sovjetskih socialističnih republik. Lenin se je ukvarjal z vprašanjem praktičnega zedinjevanja republik v eno zvezno državo ter z uravljanjem načel proletarskega internacionalizma. Važnost,

ki jo je Lenin pripisoval enakosti med republikami, se izraža v neki pripombi od 6. oktobra 1922. Tu med drugim beremo: »Na vsak način je treba vztrajati na tem, da zveznemu eksekutivu predseduje po vrstnem redu en Rus, en Ukrajinec, en Georgijanec itd. Na vsak način!«

V pismu »O nacionalnem vprašanju in o avtonomizaciji« je Lenin postavil temelje utrjevanju Zveze republik in opozoril na to, kako bi bilo zelo nevarno škodovati odnosom med posameznimi federacijami. V tem pismu Lenin govori, kako je potrebno, utrditi suverenost sleherne republike. Lenin je poudaril, da v odnosih med narodnostmi ni potrebna in nujna le juridična enakost, pač pa da je nujna predvsem resnična enakopravnost. Popolna enakost, prijateljstvo, medsebojno spoštovanje, bratsko sodelovanje in medsebojna pomoč morajo biti značilnosti odnosov med narodnostmi socialistične dežele.

V kratkem, toda zelo pomembnem članku »O naši revoluciji«, je Lenin podrobno analiziral »beležke o revoluciji menjševika N. S. Hanova, ki so bile dodatek k tipičnim »argumentom« o neobstojnosti socialistične revolucije v Rusiji. Vladimir Iljič Lenin je zapisal, da je resničnost povsem ovrгла koncepcije socialnih demokratov in dokazala življenjskost smeri, ki so jo postavili boljševiki.

Po konceptih in dogmah oportunistov bi bila za uresničenje socializma potrebna določena kultura in civilizacijska raven. Ko Lenin smeji in izpodbija ta stališča, v svojem članku med drugim pravi, da ni nihče mogel točno reči ali določiti, kolikšna naj bi bila raven kulturnega in civilizacijskega razvoja, nadalje da je nerazumljivo, zakaj naj bi se ne ustvarili v naprej »pogoji kulturne in civilizacijske ravni«, ki obstajajo v zrušenju oblasti ruskih kapitalistov in latifundistov, da bi pozneje isto dosegli drugi narodi, ki bi nato razvili svoje gibanje v smeri socializma.

V središču svojih zadnjih člankov in pism je Lenin postavil teoretično razčiščevanje in obrazložitev nalog v zvezi z izgradnjo družbe v Rusiji ter v zvezi s potmi in načinom izgradnje socializma.

Kot bi hotel napraviti obračun o tem, kar je bil rekel prej o osnovi in prvenstveni važnosti, ki jo imata v razvoju elektrifikacija in industrializacija dežele, je Lenin v svojih zadnjih delih, pismih in člankih, govoril tudi o investicijah, za kar pa naj bi sredstva

dobili s skrajnim varčevanjem na vseh področjih.

Razen industrializacije je Lenin posvečal veliko pozornost tudi drugim bolj zapletenim vprašanjem izgradnje socializma po zmagi proletarske revolucije. Šlo je na primer za vprašanje usmeritve malih kmečkih posesti v socializem. Gre za združništvo kot osnovno sredstvo, kot osnovno pot milijonov malih kmetov.

Leninov načrt združništva se je razvil v teku let, toda že 6. januarja 1923 je Vladimir Iljič Lenin narekoval svoj slovit članek »O združništvu«, ki je bil eden izmed pomembnih komponent leninskega načrta o združništvu, oziroma o socializmu na vasi. Lenin je pisal, da v trenutku, ko je državna oblast v rokah delavskega razreda in ko tej državni oblasti pripadajo proizvodna sredstva, postaja združništvo nujna metoda socialističnega razvoja.

Lenin nato v zvezi s tem pove približno naslednje:

»Zakaj zadobiva združništvo tako pomembno važnost v izgradnji socialistične družbe? Predvsem zato, ker nudi tisto stopnjo osebnega in socialnega zanimanja drobnega lastnika, tisto stopnjo podrejenosti zasebnega interesa družbenim interesom, ki je bila v preteklosti ovira za tolikšne socialistične načrte in ideje. Z druge strani pa zato, ker združništvo dopušča prehod k socialistični ureditvi na kmetu najbolj enostaven in dostopen način.«

Tretji zelo pomemben element v Leninovih načrtih za izgradnjo socialistične družbe v Sovjetski zvezi je bila kulturna revolucija. V svojih zadnjih delih je posvetil največjo pozornost problemom razvoja javnega šolstva, problemom razširjenja kulture. V svojih »stranah iz dnevnika« Vladimir Iljič Lenin govori o praktičnih ukrepih za razvoj javnega šolstva, za dvig vloge, ki naj jo dobijo učitelji, za izboljšanje njegove življenjske ravni in njegove strokovne kvalifikacije. Lenin je pisal, da so ruske ljudske množice zainteresirane za resnično kulturo in da zato sovjetska oblast dosledno in pravilno rešuje probleme kulturne vzgoje in izgradnje. To je bila gotova, pozitivna obveznost izvrševanja nalog kulturne revolucije v deželi sovetov. Hkrati je Lenin, v svojem članku »Raje manj, toda boljše«, opozoril, da v kulturni izgradnji ni mogoče nič napraviti v naglici.

Po trditvah Vladimira Iljiča Lenina je treba proučevati in nato

Lenin, ki se je zelo zavzemal za napredno književnost, v pogovoru s pisateljem Maksimom Gorkim.

tudi kontrolirati, da bi znanost ne ostala mrtva beseda, mrtva črka, pač pa je treba poskrbeti, da znanost preide v eno izmed komponent novega načina življenja.

Industrializacija dežele, združništvo v kmetijstvu in kulturna revolucija so bili trije elementi Leninovega načrta za izgradnjo socializma, ki ga je velik mislec prikazal jasno v svojih zadnjih delih. Lenin je dobro dojel, da je izgradnja socialistične družbe v sovjetski Rusiji, ki jo obkroža kapitalistični svet, težka in zapletena naloga, ki zahteva velike žrtve s strani delavskih in kmečkih množic. Lenin je učil, da v takšnih razmerah komunistična partija, da njena strategija in taktika, morata obstajati v zagotavljanju obstoja Sovjetske republike, v tem, da se prepreči, da bi jo kapitalistični svet strl. Naloga sovjetske države je bila v tem, da se čim dlje ohrani mir. Medtem pa mora sovjetska oblast napeti vse sile za izgradnjo socializma.

Vladimir Iljič Lenin je menil, da imperialisti ne bodo pustili dežele sovetov pri miru in da jo bodo prej ali slej napadli. Preden do tega pride, se mora po Leninovem mnenju Rusija civilizirati oziroma razviti svojo industrijo ter spremeniti svoj način kmetijske ureditve in hkrati dvigniti kulturno raven, da bi se s tem zagotovila obramba socialistične dežele.

Lenin je smatral, da mora Sovjetska zveza postati zgled za mnoge druge dežele in trdnjava za nadaljnji razvoj socializma na svetu. Zato je v svojih zadnjih delih preroško govoril o perspektivah revolucionarnega razvoja na svetu.

Članom ZVI ZB ZRVS

nuđimo zdravljenje v MORAVSKIH TOPLICAH za naslednje bolezni:

— obolenja lokomotornega aparata, zlasti revmatska obolenja, — od ginekoloških obolenj pa posebno zdravljenje primarnih in sekundarnih amenorej po poprejšnji izključitvi tuberkuloznega procesa.

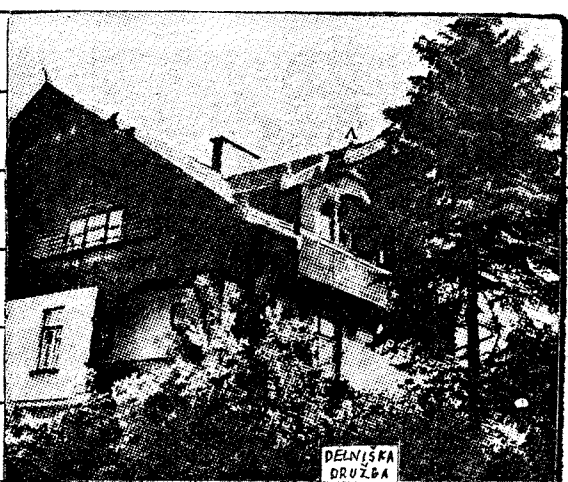
Priporočamo Vam tudi obisk ostalih krajev v Prekmurju. Za dodatna okrepčila so Vam na razpolago: hotel z restavracijo »Zvezda« v Murski Soboti in Ekspress bife s slašičarno. Goščišče »Zvezda« s prodajalno vin in skladiščem piva v Murski Soboti, restavracija ob kopališču v Moravskih Toplicah in motel ČARDA z avtomatskim 4-steznim kegljiščem in prenočišči.

Na razpolago so Vam tudi goščišča v Petrovcih, Salovcih in Križevcih.

Za cenjeni obisk se priporoča Gostinsko podjetje »ZVEZDA« Murska Sobota.

LENIN O SAMOUPRAVLJANJU

Proletariatu je treba pokazati, kako s konkretnimi ukrepi izvajati revolucijo naprej. Izvajati revolucijo naprej pomeni, ostvariti samoupravljanje... Komuna pomeni popolno samoupravljanje... Komunalna ureditev bi vrnila družbenemu telesu vso tisto moč, ki jo je doslej požirala »država« — tisti parazitski izrastek, ki se hrani na račun družbe ter zadržuje njen svobodni razvoj.

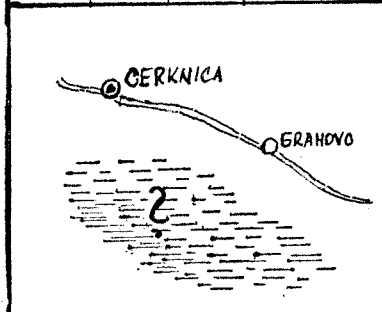
[illegible]

NAGRADNI KUPON 4

Ime in priimek _____

poklic _____

Točen naslov: _____

Reševalci nagradne križanke »Bresta« štev. 4 pošljite nam rešitve do 29. aprila 1970. Tudi to pot bomo nagrajenim izžrebancem namenili 6 ročnih ur znamke LADY — LORD 71. Vsaka rešitev naj bo v svoji kuverti skupaj z nagradnim kuponom številka 4.

Imena izžrebanih reševalcev bomo objavili v štev. 20
z dne 13. maja 1970.

BREŠT

POHIŠTVO

Za nagradno križanko številka 2 smo prejeli 664 rešitev. Izžrevani so bili sledeči reševalci:

1. Kovač Silva, Ljubljana, Kristanova 10.
2. Mrežar Kristina, Radeče 13. VPD,
3. Vidrajz Olga, Ljubljana Šišenska 87, ki prejmejo žensko ročno uro znamke LADY 71, ter
4. Casar Martin, Ljubljana Celovska c. 127,
5. Pavlin Vinko, Ljubljana, Krimska 10,
6. Tahmajster Leon, Radeče 85. ki prejmejo moško ročno uro znamke LORD 71.

Izzrebance iz Ljubljane in bližnje okolice prosimo, da pridejo po uro na upravo TV 15, Beethovnova 10 priti, soba 13, ostalim bomo ure poslali po pošti.

Ljubljana
Turizem in gostinstvo
Titova 38, tel. 314-922, 321-553

VABIMO VAS NA POMLADANSKE IZLETE

- 28. aprila 5 dni po severni in srednji Italiji: Verona — Parma — La Spezia — Pisa — Firenze — San Marino — Ravenna.
- 28. aprila 5 dni po Avstriji in ČSSR: Dunaj — Praga — Lienz in ob Donavi do Salzburga.
- 29. aprila 4 dni po gornji Avstriji: Salzkammergut — Salzburg — Wolfgangsee — Bad Ischl in Dunaj.
- 30. aprila 6-dnevno potovanje v Czeskocinow: Krakow — Auschwitz — Czeskocinow in Dunaj.
- 1. maja 4-dnevno potovanje z avionom na ogled francoske metropole in njene bližnje okolice — Pariz.
- 16. maja 5-dnevno potovanje na Azurno obalo: Genova — San Remo — Monte Carlo — Monaco — Nica — Cannes.
- 31. maja 19-dnevno potovanje prilagojeno za romanje v Lurd — Madrid in Fatimo.
- 7. junija — 5-dnevno potovanje na obrtniški sejem v München. Razstava je namenjena gozdarstvu in strokovnjakom lesne industrije.

Na voljo so vam programi za potovanje v Sovjetsko zvezo in na Švedsko, Finsko, na esperantski kongres na Dunaju, na Škotsko, po muzejih v socialističnih deželah.

Informacije in prijave sprejemajo vse poslovalnice SAP — LJUBLJANA, Turistagent Maribor in Avtopromet Gorica.

HIGIENSKA PAPIRNA KONFEKCIJA

Taloma

Sladkogorska
SLADKI VRH

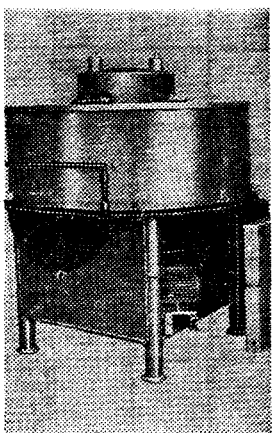
Obrtno podjetje

»OBR T N I K«
PREBOLD

izdeluje krožne betonske
mešalce v velikosti 500 li-
trov z električnim motorjem
380 W.

Mešalec je primeren poleg
mešanja betona, tudi za me-
šanje malte. Uspešno ga upo-
rabljajo izdelovalci betonskih
zidakov.

Prodajna cena 9.750.— Ndin

BISERI PRODUKCIJ 1969:

MODERNA URA
L O R D 71

MODERNA ŽENSKA URA
L A D Y 71

Vse DARWIL ure z DAR-
BLOCK: posebno vgrajena
naprava, ki ščiti DARWIL
uro pred udarci in tresljaji.
Kupujte le službeno kon-
trolirane zlate proizvode
pri Generalnem švicarskem
zastopništvu:

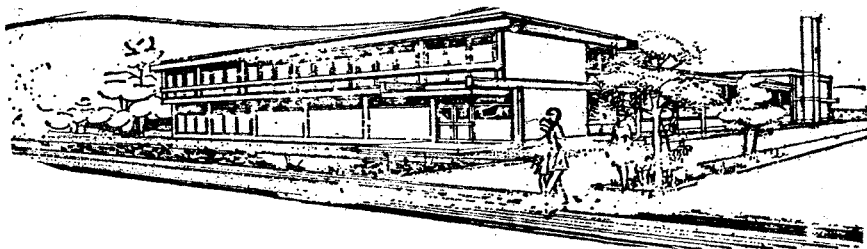
TRST - Piazza S. Antonio
Nuovo 4/I-II, po svetovnih
konkurenčnih cenah nudi
največjo izbiro zlatega
nakita v Evropi iz 14,18
in 22 karatnega službeno
kontroliranega zlata, ki ga
prodajamo s specialno
garancijo.

Na zalogi imamo vedno preko 600 mo-
delov ur DARWIL in ARETTA. Ure znam-
ke DARWIL in ARETTA lahko vedno ku-
pite tudi v specializiranih trgovinah in
veleblagovnicah v Jugoslaviji.

Servisi so organizirani v vseh večjih
mestih Jugoslavije.

DARWIL

Tovarna obutve ROŽNIK

LJUBLJANA — TRŽAŠKA CESTA 108
telefon: 61-381, 61-945

čestita vsem občanom, poslovnim prijateljem in borcem NOV za obletnico ustanovitve Oslo-
bodilne fronte slovenskega naroda in občinskemu prazniku občine Ljubljana-Vič Rudnik

Želite sami splesti pullover, jopico ali obleko?
Potem se odločite za nakup

pletilnega stroja

»SWISS MAGIC« ali »REGINA«
po ceni 2650 din po ceni 2550 din

Izkoristite tudi možnost obročnega odplače-
vanja.

Veleblagovnica

nama

LJUBLJANA
KOČEVJE
ŠKOFJA LOKA

LJUBLJANSKE OPEKARNE LJUBLJANA

obvešča

vse cenjene odjemalce, da na svojih obratih
izdeluje vse vrste opečnih izdelkov

Vse informacije daje prodajni oddelek Cesta na
Vrhovce 2, telefon 61-965 in 61-805.

*Če gradite
pazite na stroške!*

»GRAMEX«

PRODAJA V SVOJIH POSLOVALNICAH: LJUBLJANA, KURILNIŠKA 10 — LAVRICA — VRHNIKA
VSE VRSTE GRADBENEGA MATERIALA: CEMENT, BET. ŽELEZO, OPEČNE IZDELKE, APNO, SALONITNO KRITINO,
VSE VRSTE KERAMIKE, STEKLO, INSTALACIJSKI MATERIAL, STAVBENO-MIZARSKE IZDELKE
ZAHTEVAJTE PONUDBE IN STROKOVNE NASVETE

Zlatoporočnica z Unca

Pretekle dni sta v krogu svojih domačin praznovala zlato poroko Janez Puntar in Pepca z Unca. Janez je bil rojen leta 1888, Pepca pa deset let pozneje. Imela sta sedem otrok in edini sin jima je padel 1944 leta pri partizanih na Primorskem. Sedaj, ko obujata ta boleči spomin, imata oči solzne in leta kakor da v tem trenutku zopet pokažejo svojo težo. Toda potem ko pripovedujeta o svoji mladosti, sta spet kakor prerojena in lepih spominov je kmalu vse preveč, da bi žalost še lahko dajala pečat preteklosti.

Janez je bil med I. svetovno

vojno ruski ujetnik. Polna štiri leta je sanjal o kmetiji, ki ga je čakala doma. Potem je bil klic Notranjske premočan in sklenil je pobegniti. To mu je tudi uspelo in po mnogih dogodivščinah je slednjič le prišel domov. Začel je obnavljati kmetijo kar mu kljub končani kmetijski šoli ni bilo lahko. Oral je griče, nosil zemljo v analizo, kupoval stroje in se tako počasi vse bolj navezoval na zemljo, na svojo kmetijo. Kmalu je postal zelo ugleden kmetovalec, za to pričajo mnoge pohvale, diplome in celo medalja iz takratnih dni. Sovščani so ga gledali postrani, ko

je zabadal plug v divjo in zaraščeno zemljo, zmajevali so z glavami, ko je takorekoč sejal na kamen, toda na jesen, ko mu je zemlja izročala svoje darove, so bili začudeni in tudi zavistni, ker je imel vedno vse najlepše, najdebelejše in najokusnejše. Takrat si je oddahnil, pa ne za dolgo. Pozimi je redil govedo, računal, popravljaval orodje, bral kmetijsko literaturo in vseskozi pisal kroniko ki pa jo je, žal med II. svetovno vojno izgubil. Težko je pričakoval pomladi, da bo zopet spojen z zemljo oral brazde in sejal, ter užival v tem svojem poslanstvu, ki ga je, kakor povedo tudi drugi, opravljal tako dovršeno, s tako trdnostjo vero v zemljo, da ni čudno, če mu je ta njegov trud stotero poročala. On vedno trdi, da zna zemlja ceniti pridne roke in pošteno, ter natančno delo.

Seveda pa mu je ob tem stala ob strani žena, ga bodrila, sama delala, in se z njim veselila uspehov.

In tako, ko ju človek gleda nasmejana in dobre volje, pa tudi pri zdravju sta še, si mora vsak priznati, da sta oba deležna redke dediščine, ki jo podari narava le pridirnim in njej vdanim ljudem, to je lepa starost in pa razumevanje, ki ju spremlja že vseh 50 let.

Mi pa želimo, da bi jima ob biserni poroki lahko zopet segli v roke.

LADO MILAVEC

Imeli smo ljudi

Janez Šušteršič

V nedeljo, 12. aprila, se je zgrnil na pokopališče v Zzerovnici na Notranjskem dolg pogrebni sprevod. To je bila zadnja pot najstarejšega vaščana Janeza Šušteršiča, ki ga je po desetletjih zdravja izmenada pokosila mučna bolezen.

Pokojnik je velik del svojega življenja preživel v pomanjkanju in si s trdim delom postavil skromen dom. Na začetku stoletja je odšel kakor mnogo drugih v Ameriko, pa se je po dveh letih vrnil, ker mu je bila domača zemlja ljubša od tujine. Svoje otroke je vzgojil v naprednem duhu, kar je prišlo do izraza zlasti med zadnjo vojno, ko so vsi sodelovali z narodnoosvobodilnim gibanjem, sinova pa sta bila tudi aktivna borca NOV. Vrata pokojnikove hiše so bila zmeraj gostoljubno odprta partizanom in aktivistom. Bil je tudi muzikant in pevec narodnih višev, ter ga je poznala vsa ožja Notranjska. Njegove vedrine in šegavosti bodo pogrešali stari in mladi.

Naj mu bo lahka domača zemlja, ki mu je bila neizmerno pri srcu!

Ciril Šubic

Tiho, toda svečano in z iskrenostjo v srcih smo se poslovili od Cirila Šubica - Devjakovega ata iz Hotovlje pri Poljanah.

Se pred našo revolucijo nam je navdušen pripovedoval o enakosti in enakopravnosti.

Navdušen in zagret na to, kar je videl v Rusiji, je skušal pred drugo svetovno vojno vcepiti tudi v nas. Svoboda, tovariški odnos, lepše življenje, predvsem pa vera v zmago pravice in poštenosti so bile njegove vodilne ideje, ki so spontano prevzemale njegove sovaščane.

Nastopili so najtežji časi naše zgodovine. Zavzemali smo se, da bi uresničili Cirilove ideje.

Trije njegovi sinovi - partizani so s orožjem kovali njegove misli v resničnost.

Razveselil se je svobode. Vsakemu posebej je dopovedoval, da moramo borbo nadaljevati z delom.

Bil je prvi predstojnik KLO Hotovlj. Še naprej nas je vzpodbujal, da smo delali in obnavljali. Pohosen je bil nad vsakim novim dosežkom bližnje in daljne okolice.

Dolgoletni predsednik gasilskega društva v Poljanah je svoje misli prenašal tudi v družbene organizacije. Sezidali smo nov gasilski dom ga opremlili in razvili svoj prapor.

Bliži njega stoji kulturni dom. Tudi kulturnih nastopov se je razveseljeval, saj je ob njih občutil dopolnjevanje storjenega na gospodarskem področju.

Radi smo ga imeli tako, kot nas je smel on. Njegova ljubezen do rojakov se je prelivala v ljubeznijo do čudovitih lepot naše okolice, ki jo tako lepo in plastično prikazuje njegov sin - akademski slikar Ivo.

Pogrešali ga bomo na vseh koncih in področjih. Prikrasani bomo za nje-

gove nasvetel. Oddolžimo se njegovemu delu in požrtvovalnosti. Skušajmo to storiti s tistim, kar je bil onemu najbolj lastno - z delom za boljše in lepšo prihodnost!

Viktor Sedej

Zahrbtna bolezen je prežgoda iz vrste borcev za svobodo človeka, ki je mnogo žrtvoval za današnji čas.

V 63. letu starosti je umrl Sedej Viktor iz Spodnje Idrije. Če bežno pregledamo življenjsko pot od otročkih let dalje, ugotovimo, da ni bila lahka. Šest let star je Viktor izgubil očeta. Potem pa je moral služiti kruh pri kmetih. V letu 1942 je bil vpoklican v italijansko vojsko - v delavski bataljon. V Italiji je zbolel za malarijo. Po razpadu Italije se je vrnil na svoj dom ter se takoj vključil v NOV - v Vojkovo brigado. Bil je odlikovan z redom za zasluge za narod III. stopnje, z redom za hrabrost in z medaljo za hrabrost. Med borbo se mu je bolezen stopnjevala, zato je moral iskati zdravstveno pomoč v bolnici Franja. Kljub slabemu zdravju pa je vztrajal na svoji poti.

Kot rudar je pred leti zbolel za silikozo ter moral v prezgodnji pokoj. Zadnje dni meseca marca smo ga pokopali na pokopališču v Sp. Idriji.

Viktorija Fele

V 68. letu starosti je zadnje dni meseca marca letos umrla Viktorija Fele iz spodnje Idrije.

Njena življenjska pot ni bila posuta s cvetjem. Enajst let je bila stara, ko ji je umrl oče, kmalu zatem pa se mati. Tako je potem okusila vse bridkosti življenja. Zato se ji ni bilo težko odzvati klicu OF. Ko so Nemci zasedli Sp. Idrijo, je morala kmalu zbežati od doma s svojim 13 let starim sinom. Pridružila se je borcem za svobodo ter se za časa NOB zadrževala na Vojškem, kjer je delala v odboru OF Vojško - Črni vrh. Po vojni se je vrnila v Sp. Idrijo ter se pridružila borcem za izgradnjo domovine. Tu je živela do svoje prezgodnje smrti.

Andrej Berginc

Umrl je v Dreznici pri Kobaridu 18. januarja, star 80 let. Že med prvo svetovno vojno se ni hotel bojevati za tuje koristi. Potem je dolgo delal po francoskih tovarnah.

Med zadnjo vojno je bil med prvimi prisluhnil klicu revolucije. Izmučen in lačen partizan je bil dobrodošel gost njegove domačije. Drugače pa je zbiral hrano za partizane, vzdrževal zveze in sodeloval pri zbiranju obveščevalnih podatkov. Naj mu bo lahka slovenska zemlja!

IZ BRATSKIH REPUBLIK

V ČRNI GORI ZAKON O PRAVAH NA LJUDSKO OBRAMBO

Skupščina SR Črne gore je letos, konec marca, sprejela zakon o organizaciji in pripravi na ljudsko obrambo, ki je prvi v SR Črni gori na področju ljudske obrambe. Zvezi zakon je namreč prenesel del zadev, ki so poprej bile v izključni pristojnosti federacije, v pristojnost republik, občin in delovnih organizacij, črnogorski zakon pa je te zadeve konkretiziral in uzakonil za svoje območje. V SR Sloveniji drugih republiških zakonov (razen o varstvu pred naravnimi in drugimi hudimi nesrečami) ter o pomoči družinskim članom, katerih hranilec je v obvezni vojaški službi), ki bi obravnavali zadeve ljudske obrambe, nimamo.

O TEM BO TREBA SE RAZPRAVLJATI

Razprava o borčevskem varstvu in sredstvih, ki se v ta namen izdajajo, je bila na dnevnem redu nedavne skupne seje komisije za VVI in komisije za socialno ekonomsko vprašanja pri zveznem odboru ZZZ NOV Jugoslavije. Na tej seji so ugotovili, da je napačno misljenje, da se za borčevsko varstvo porabi preveč denarja. Res je, da imamo pri nas dobro razvit sistem pravne in materialne zaščite borcev in invalidov. Toda v vsem tem obstajajo tudi neenake možnosti.

Pri tem ne gre le za temeljno varstvo in za vprašanje, kolik je minimum in kolik je maksimum dopolnilnega borčevskega varstva. Temeljne pravice niso samo tiste, ki jih predpisuje federacija in dopolnilne tudi niso samo tiste, ki jih predpisujejo republike.

To so bila vprašanja, o katerih so razpravljali, beseda pa je stekla tudi o potrebi ureditve vprašanja dobave ortopedskih pripomočkov za vojaške vojne invalide, kakor tudi o zdravstvenem in socialnem varstvu za borce kmete in za nezadostno preskrbljene borce.

Vse to so zadeve, o katerih bo treba razpravljati na vseh njihjih, pa tudi v zvezi skupščini, so ugotovili člani obeh komisij na svoji skupni seji.

VEDNO VEČ VVI NA KLIMATSKEM IN TOPLISKEM ZDRAVLJENJU

Na skupščini ZZZ NOV v beograjski občini Vračar so med drugim ugotovili tudi tole:

V letu 1968 je v Beogradu vložilo zahtevke za topliško in klimatsko zdravljenje 2918 vojaških vojni invalidov vseh kategorij. Zdravljenje je bilo odobreno 2539 in odbito 379 invalidom. V letu 1969 pa je zahtevke vložilo že 3213, a na zdravljenje je bilo 2879 vojaških invalidov. To dokazuje, da se vse več vojaških invalidov poslužuje te vrste zdravljenja in da jih bo tudi v prihodnje čedalje več, ker jih je nač vsa več takega zdravljenja potrebnih.

KDO NAJ SKRBI ZA SPOMENIKE

V domu mladine v Beogradu je bilo dvodnevno posvetovanje o varstvu spomenikov iz NOB v Srbiji. Na tem posvetovanju so prišli do izraz mnoge zamisli in tudi predlogi o postavljanju spomenikov NOB in o skrbi zanje. Pričakovati je, da bodo po tem posvetovanju prišli do sistema, kako v prihodnje skrbeti za spomenike NOB.

Politični razgledi

Zelo kratkotrajna je bila negotovost, ki je napočila v Kambodži po odstavitvi Norodoma Sihanuka. Zdaj je vsem jasno: nov režim se je usmeril v nevarno poenostavljanje vojne v jugovzhodni Aziji. Toda ta poenostavitev še ne pomeni, da gre tudi za rešitev: če naj bi os Saigon-Vientian-Bangkok-Phnom Penh (vse kaže, da je ta os že nastala) postavila meje socialističnemu svetu, pa ne bo širila miru. Nasprotno: v takšnih razmerah bo kmalu nastal položaj, kakršen je bil v Indokini pred sedemnajstimi leti, pred neodvisnostjo Kambodže in pred zenevskim sporazumom.

Novi vodja države general Lon Nol je na primer konec marca pozval prijateljski velesili - Francijo in ZDA - naj »diplomatsko in materialno pomagata Kambodži, da bo ohranila svojo nevtralnost« (se pravi, da je treba tudi z orožjem reševati problem navzočnosti »tujih čet« - južnovietnamske FNO - na kmerskem ozemlju); in tako je določil velike obrise svoje nove politike. Sklenil je, da bo »nevtralnost« imel za absolutni princip in da se za ohranitev tega principa nasloni na ZDA. Tako je neizogibno popeljal Kambodžo v dvojno vojno: znotraj v državljansko vojno in zunaj v eskalacijo vietnamske vojne.

Novi kamboški voditelji namreč zagotavljajo, da je njihova »nevtralnost« odločna, absolutna in nepopustljiva, se pravi nekaj povsem drugega od Sihanukove nevtralnosti, ki je »prepuščala deželo Vietnamcem«. Tako se je začel boj proti Vietnamcem v Kambodži, tako se je novi režim v Pnom Penhu popolnoma naslonil na ZDA in razširil vietnamsko vojno na svoje ozemlje. Uresničuje se ameriški princip o »vietnamizaciji« vojne: gre samo za to, da se spremeni barva trupel, kot je porogljivo rekel ameriški veleposlanik v Saigonu Ellsworth Bunker.

Lon Nol in njegovi prijatelji so padli v past, ki se ji je Sihanuk skrbno izogibal. Gre za past, ki so jo prebrisano nastavili ameriški »jastrebi«, privrženci »vietnamizacije« vojne in Indokine, ljudje, ki so najprej skrbno pripravili lažno invazijo Severnih Vietnamcev v laoski Dolini vrčev (in tako upravičili ameriško intervencijo v Laosu), zdaj pa so si zagotovili sodelovanje kamboške vojske, ko je treba uničiti oporišča južnovietnamske FNO na ozemlju Kambodže. Poročila, ki zadnje tedne prihajajo iz Kambodže, govorijo o

Krvava „nevtralnost“

tem, kako se je ta namera ameriških »jastrebov« popolnoma izpolnila: kamboška vojska izvaja pokole nad Vietnamci, ne glede na to, ali gre za vojake, partizane oziroma sploh pripadnike FNO. Množični pokoli - toda Američani imajo »čiste roke«: svetu lahko pokažejo, kako se »zoprni Azijati« koljejo med seboj.

Ameriška politika v tem delu Azije se ni spremenila od konca druge svetovne vojne, čeprav je imela razna imena. Temelji na zdaj že znameniti »teoriji o dominah«, se pravi, če prevrnete eno domino, se podre cela vrsta. Za ZDA je zelo pomembna tako imenovana »paci-fiško-indijska cona« (gre za države ob teh morjih): s tem delom sveta trgujejo ravno tako kot z Evropo ali Latinsko Ameriko, investirajo prav toliko, dobivajo pa od investicij celo več kot v Evropi in Latinski Ameriki. Toda resnični cilj Washingtona je »jugoamerikanizirati« ta del Azije, se pravi »utrditi« razne dežele s tem, da jih vojaško in gospodarsko podredijo ZDA. Po tej strategiji je treba postaviti ali podpreti vojaške režime, katerih življenje je odvisno od ZDA. Ustanoviti je treba veliko anglosaško alianso, ki bi segala od Južne Afrike do Avstralije in Nove Zelandije.

Potemtakem je razširitev vojne na Laos in Kambodžo prej nadaljevanje velike vojne v jugovzhodni Aziji, ki traja že od leta 1946, kot pa »druga indokijanska vojna«. Toda novi položaj je vnesel nemir v ameriško vlado. »Jastrebi« zahtevajo eskalacijo: vajeti je treba prepuštili vojakom. Tako naj bi ameriška ali druge vojske uničile pripadnike južnovietnamske FNO oziroma sploh vse komuniste v tem delu sveta. »Jastrebi« računajo s tem, da je prebivalstvo že tako brezbržno, da ne bo več podpiralo FNO, da bi s tem razmajali politično infrastrukturo FNO in da bi osebno rivalstvo med vodilnimi ljudmi v Hanoju resno zavrla prizadevanja za pomoč južnovietnamskim partizanom. Potemtakem bi bilo treba le »vzdržati« toliko časa, da sovražnik popusti in prepusti ozemlje in pobudo Thieuju v Saigonu. »Jastrebi« so pred kratkim organizirali »pohod za zmago v Vietnamu«, ki ga je vodil pastor McIntyre, sicer profesionalni organizator protikomunističnih krizarskih pohodov.

Na drugi strani pa tudi ameriški »golobi« dvigajo glave. Trdijo, da je vietnamizacija pravcata katastrofa, ki da bo sprožila dogodek, usodne za ameriško demokracijo. To bi bila previsoka cena, zakaj »golobi« so prepričani, da je »pomen Vietnamu za varnost ZDA« le navaden in ničvreden mit. Napovedane so demonstracije proti vojni v Vietnamu, v državi Massachusetts pa so se po zakonski poti uprli oblasti v Washingtonu: v tej državi imajo zakon, ki zvezni vladi prepoveduje klicati moške v vojsko, če ZDA niso v vojni. Tako Massachusetts spet zastavlja vprašanje o zakonitosti vietnamske vojne, zakaj ZDA vojne niso napovedali ne severnemu ne južnemu Vietnamu.

Vezi med novim režimom v Kambodži in saigonskim Thieujem se krepijo iz dneva v dan, ameriško orožje prihaja v Kambodžo, v zameno za to pa bo Nixon dosegel pri svojih poveljnikih, da bo odpoklican 50.000 vojakov iz Južnega Vietnama v prihodnjih štirih mesecih. To se ne bo dogajalo postopoma, kot je bilo doslej, marveč bodo ti vojaki zapustili Južni Vietnam nenkrat: poveljnik Abrams potrebuje štiri mesece status quo, da lahko oceni rezultate »vietnamizacije«.

Vljudna in obenem hladna zavrnitev francoskega predloga, naj bi priredili konferenco, ki bi skušala nevtralizirati nekdanjo Indokino, kaže, da Washingtonu sploh ni do nevtralizacije. Sihanukov padec imajo v ZDA za prijeten dogodek, napad sil Patet Laa v Dolini vrčev pa za neprijetnega. Politika Washingtona se torej ni spremenila.

KOMENTATOR

Z VARČEVANJEM PRI

KB
LJUBLJANA

DO
IZPOLNENIH
ŽELJ

„TV 15“ ZA MLADINO

TE DNI

DNE 22. APRILA 1870, TOREJ FRED STO LETI, SE JE V MESTU SIMBIRSKU RODIL VLADIMIR ILJIČ ULJANOV-LENIN. DO VELIKE OKTOBRSE REVOUCIJE SO GA POZNALI KOT USTANOVITELJA IN VODITELJA BOLŠEVIŠKE PARTIJE, KOT POLITIČNEGA VODITELJA PROLETARIATA, MOJSTRA REVOUCIONARNE STRATEGIJE IN TAKTIKE TER ODLIČNEGA TEORETIKA — MARKSISTA. PO OKTOBRU PA JE Z NENAVADNIM BLESKOM STOPIL NA DAN TUDI NJEGOV DRŽAVNIŠKI GENIJ. SVET SE NI POZNAL DRŽAVNIKA, V KATEREM BI SE TEORETIČNA MOČ, POLITIČNA MODROST IN BISTROVIDNOST, NEUPOGLJIVA VOLJA IN NAJVEČJA HRABROST TAKO SPAJALE Z GLOBOKIM POZNANJEM LJUDSTVA, NJEGOVEGA ŽIVLJENJA, NJEGOVH SKRITIH ŽELJ IN PEREČIH POTREB. BIL JE RESNIČEN VODITELJ LJUDSKIH „NIŽIN“, KI JIH JE VELIKA REVOUCIJA DVIGNILA K SAMOSTOJNEMU USTVARJANJU, BIL JE PONOS MEDNARODNEGA PROLETARIATA... BIL JE TVOREC PRVE SOCIALISTIČNE DRŽAVE IN NAM JE — ČEPRAV JE OD NJEGOVE SMRTI MINILO ŠESTINŠTIRIDESET LET SE VEDNO VZOR...

Tam nekje v gozdu...

Tinče si je veselo požvižgaval. Stopal je po stezi. Hodil je hitro, kajti večerilo se je že. Ko je prišel do razpotja, je obstal. Pritisnil je dlani na usta in zaskovikal. Odgovora ni bilo. Le kje neki hodijo, je pomislil. Sedel je na tlo. Vrhovi smrek so se bili že zavili v temno odejo, čez nebo je priplul mesec in začel prižigati zvezdice. Tinče je čakal, toda dečkov ni bilo od nikoder. Vstal je in se počasi odpravil proti domu. Ko je prišel na rob gozda, je zagledal nad domačo vasjo škrlatno rdečo nebo. Stisnilo ga je pri srcu. »Nemci so v vasi, zato torej ni bilo dečkov,« je tiho dejal. Kaj če so ujeli ranjenega partizana, ki se skriva v našem kozolcu? je še pomislil.

»Teci, Tinče teci!« si je ukazal.

Tekel je čez polje, prebrodil majhen potok in se spustil po bregu. Ze od daleč je zagledal temne obrise kozolca, ki je stal precej daleč od vasi. Za hip je obstal, hlastno zajel sapo, in se še krepkeje pognal naprej. Se malo in bil je pri kozolcu.

»Tovariš Peter, kje si?«

»Tukaj! Si ti Tinče?« je partizan veselo vprašal.

»Da, jaz sem,« je dahnil Tinče. »Brž, brž, Nemci so v vasi...«

»Nemci!« se je prestrašil partizan Peter. »Če me dobijo tu, bodo pobili vse vaščane!«

»Vem za votel hrast, zate bo dovolj prostor!« je Tinče hitro povedal in že je vlekel Petra za seboj.

Ko sta bila — Peter in Tinče — na robu gozda, sta zaslišala streljanje. Pogledala sta. Pri kozolcu so bili Nemci! Iskali so ranjenega partizana in s seboj so imeli Tinčeto sestro Franco. Ker partizana niso našli, so v jezi zažgali kozolec... In sredi polja se je visoko v nebo dvignila plamenica ter pokazali ljudem, kako trdo je sovražnikovo srce. Nemcem še ni bilo dovolj! Zgrabili so malo Franco in jo vrgli v ogenj. Pretresljivo je zakričala deklica in zbrala še toliko moči, da je planila iz ognja ter stekla proti potoku. Nemci so streljali za njo in še preden je dosegla

breg, jo je zadela sovražnikova krogla.

Tam nekje v gozdu pa se je dvignila drobna pest in prisegla smrt zatiralcu slovenskega naroda.

MAJDA CUZAK

Kurirček

Kurirček po trati zeleni hiti in sreča tam pastirčke tri. Lepo ga vsi pozdravijo in v družbo ga povabijo.

Ze mednje k ognju sedel je, na svojo torbo pozabil je; jih sama igra je in smeh v teh črnih, težkih vojnih dneh.

V trenutku ko se poslavljajo, jih Nemci s hriba obkolijo, in Nemcem se prav čudno zdi, da kurirček prebledi.

Pastirčke s trate naženejo, kurirčka ob gozdu ubijejo, drevje nad njegovim grobom bedi veter uspavanko mu šumi...

IRENA KOVAČ

Akcija solidarnosti

Starejši mnogokrat obsojajo mlade le zaradi dolgih las in živahne — včasih tudi resnično preglasne — beat glasbe. Prav tako so tarča napadov skupine glasbenikov, ki igrajo mladini priljubljeno glasbo. Eden teh je tudi znani koprski ansambel »Faraoni«... Fante pa je novice o elementarni nesreči v Banjaluki hudo prizadela in sklenili so, da bodo včasih enemu najlepših bosenskih mest pomagali po svojih močeh. Po vseh večjih mestih so priredili in prirejajo koncerte pod naslovom »Turneja solidarnosti«, ves dobiček od le-teh pa so namenili ponesrečenemu mestu in njegovim prebivalcem. V večini mest so jih sprejeli z razumevanjem in jim skušali pomagati pri organizaciji. Priznati pa je treba, da so bile tudi izjeme, na primer Velenje, kjer so jim odklonili dvorano!

Koliko denarja bodo Faraoni zbrali za Banjaluko še ni znano, ker turneja še ni končana. Ker so pripravljeni — kot je videti — pomagati povsod, jim lahko zaželimo veliko sreče in uspehov tudi v bodoče.

MILOVAN DIMITRIČ

NAGRAJENI PRISPEVEK

Ob dnevu zdravja

Da bi nam dolgo živeli!

Zdravje pojmuje kot popolno telesno, duševno in socialno blaginjo, za katero sta neposredno zainteresirana posameznik in družba. V borbi proti vsem, kar onemogoča zdravje in povzroča bolezen, stojita vedno človek sam in dobro organizirana ter prizadevna zdravstvena služba. Obseg tako pojmovane zdravstvene službe pa je odvisen tudi od gospodarske razvitosti, kulturne ravni, socialnih sprememb in splošnih življenjskih razmer družbe.

Ob »Svetovnem dnevu zdravja« imam prvo v mislih okrnjeno zdravje naših staršev in okrnjeno zdravje udeležencev narodnoosvobodilnega boja, invalidov, zapornikov, internirancev in izgnancev, ki so del svojega življenja preživeli v nenormalnih okoliščinah.

Ob naši rasti in razvoju prehajate v starejša leta in vedno bolj se pri vas zaznavajo posledice vojnih naporov ter težkih vremenskih razmer. In kruta usoda zatrga iz vaših vrst vsako leto več tovarišic in tovarišev, ki so le kratko dobo uživali svet, za katerega so se borili.

Iz svetlih idealov predvojnih revolucionarjev in udeležencev štiri letnega boja se je koval in oblikoval nov svet, v katerega nedovršeno obliko stopamo mi — mladi! Zato iskreno želimo, da bi nam še dolgo živeli. Ta naša želja pa je uresničljiva samo, če boste zaupali dobro organizirani zdravstveni službi, ki vam je na razpolago.

Ne pozabite, da vas — udeležence narodnoosvobodilnega boja — spoštujemo in vas imamo rad, ter da nam je vaša roka potrebna zato, da nas vodi v svet; v svet brez vojne, v svet miru in blagostanja.

ROMAN SOKLIC

„Tovarištvo v tistih dneh je bilo iskreno!“

Pred kratkim nas je obiskal znanec s Primorskega. Od vsakdanjih pogovorov smo prešli na čas med vojno. Povedal nam je tole:

»Bila je lepa poletna noč. Pripravljali smo se za napad na Nemce. Zgodaj zjutraj smo odrinili. Toda Nemci so nas prvi presenetili in vnel se je hud boj. Bil sem ranjen v nogo. S pomočjo tovariša sem se zavlekel v gozd. Tovariš me je za silo obvezal, nato pa pokril s suhim dračjem. Sam je potem odšel pomagat tovarišem. Na naši strani je bilo veliko ranjenih, in morali so se umakniti in čakati na pomoč. Šele čez dva dni se je mojim tovarišem pridružila četa in uspelo jim je premagati sovražnika. Tudi name niso pozabili. Tovarištvo v tistih dneh je bilo iskreno! Bil sem v nezvesti in prenesli so me v bolnišnico. Tudi tam so naredili vse, kar je bilo v njihovi moči, vendar mi noge niso mogli rešiti...«

LJUBO ZAPLOTNIK

„Kaj bomo jedli danes?“

»Kaj bomo jedli danes?« je vprašal mali Butu svojo mamico, ki se je — drobna in suhljata — vrtela okoli napol podrtga ognjišča pod slamnato streho. Pogledala ga je z očmi, oteklimi od joka in prečutih noči, ter dejala: »Sinko, danes bomo najbrž ves dan lačni...«

Butu pa ni odnehal: »Ampak mamica, saj moramo jesti, kaj ne? Ne moremo vendar ves dan lačni sedeti v tej koči!«

Mamica ga je posadila na kolena, ga privila k sebi in mu tiho pojasnjevala: »Butu, zdaj je vojna in zaradi vojne smo lačni. Imeli smo polje, pa so ga uničile bombe in vojaški škornji. Imeli smo tudi kruh, veliko kruha, zdaj pa nimamo niti skorjice. Vojna je neusmiljena! Vidiš, tvoj oče je padel, tvoj brat je padel in sestro so ti ubili...«

Butu je zaspal v njenem naročju. Upadla lička so se mu v snu smehljala. Morda je sanjal o veliki skledi riža, mleka ali rib. Morda je sanjal o dnevi, ko bodo v vetru zopet vzvalovila riževa polja in ko ne bo nihče več lačen, prav nihče...

Veliko je še otrok, ki so lačni, kot je lačen mali Butu. Jaz pa si želim, da bi bili vsi ljudje na svetu siti in da bi na njem zavlada lažbezen, mir in blagostanje.

MARJANCA SARLOHAR

KRAMLJANJE

Draga tovarišica Milena!

Časnik »TV 15« prihaja že dalj časa v našo hišo. Najprej se sploh nisem zanimala zanj. Ko pa sem ga nekoč le prelistala, se mi je zazdelo, da je zelo zanimiv. Zdaj ga redno prebiram in zato sem se odločila, da napišem prispevek za mladinsko stran. To je moj prvi spis, ki vam ga pošiljam, in če ne bo romal v koš, bom poslala še kakšnega.

Lep pozdrav!

MAJDA CUZAK

Poljanska 10

p. Ljubljana

Draga Majda!

Vesela in še kako vesela sem bila tvojega prispevka! »Pisemce iz Ljubljane, saj to je skraj neverjetno!« sem vzklila. Velikokrat sem že razmišljala o tem, zakaj je mladina iz mest tako redek gost na naši strani. Zal je bil odgovor na zastavljeno vprašanje vedno enak. Ob polni skledi postane človek lenoben in kaj rad pozablja, da življenje ni bilo vedno in tudi ne povsod enako radodarno... Poznam kmečko dekletce, odličnjakinja je, opravlja vsa dela na polju in v hiši, pa se redno oglašala in to s kakšnimi prispevki! Ne zameri in ne zamerite — očitki niso namenjeni tebi in morda tudi drugim delam krivico. Kaj misliš ti? Veš, Majda, ne bi hotela biti krivična sodnica.

Lepo pozdravljena!

MILENA

Spoštovana tovarišica Milena!

Prvič se oglašam in mislim, da celo prva iz našega kraja. Živim v Štorah, v bližini Resevne in Svetine. Posebno mi uga-ja rubrika »Kramljanje«, saj vanjo lahko vsakdo piše, kar mu je in kar mu ni všeč ter kaj bi bilo lahko še bolj na mladinski strani borčevskega glasila. Povejte mi, prosim, kdo sestavlja rubriko »Te dni«. Ali lahko tudi mladina napiše, kaj se je med vojno zgodilo pri njih; pri nas smo namreč te dni imeli spominsko slovesnost ob dnevu obletnice smrti Cvetke Jerinove in Dušana Kvedra na Resevni.

Prejmite lepe pozdrave!

ZDENKA GODICELJ

Laška vas

p. Store

Draga Zdenka!

Vse je res, kar si zapisala. Dozdeva se mi le, da še vedno premalo kramljamo in da bi bilo naše kramljanje lahko bolj kritično. Drugače je mladinska stran, z izjemo rubrike »Te dni«, povsem vaše delo... Če bi bila sestavek o spominski slovesnosti na Resevni že napisala, bi ga objavili v današnji številki. Pa še vedno ni prepozno, samo pohiti! Lepo pozdravljena!

MILENA

NE POZABITE, DA JE
RUBRIKA
»KRAMLJANJE«
VAŠA TRIBUNA. ZATO
PISITE!

Okrogle in oglate

KADAR LJUDSTVO GOVORI...
Mnogo naših ljudi je nedvomno z velikim zanimanjem gledalo zagrebško televizijsko komedijo NASE MALO MISTO. V tej komediji igra eno glavnih vlog igralka Asja Kisić, in sicer vlogo »šjore Bepine«, »nevinčane žene« živahnega in prebrisanega »dotura Luigija«. In tako se dogaja, da nima zdaj »šjora Bepina« na ulicah v svojem Splitu miru. Nedavno jo je na spletnem trgu popolnoma resno vprašala neka cvetličarka: »A zašto vi, šjora Bepina, živite s onim kurvinim sinom Luidijem 25 godina nevinčani, ča ga ne potirate?« »Ma ne ovisi o meni,« ji je skušala dopovedati igralka, »to treba pitat Smoja, jer je on tako napisal.« »Ma koji je to Smoje; ča ti njega obadaješ (poslušaj), učini ti ka ča se toka (napravi, kakor se spodobi) pošteno ženit!« ji je svetlovala prodajalka rož.

VOJNA JE VOJNA... V šahovskem dvoboju med šahisti vsega sveta in šahisti Sovjetske zveze je v prvi partiji Robert Fischer (ZDA) premagal b vsega svetovnega prvaka Tigrana Petrosjana (ZSSR). Ameriški veleposlanec je dejal po zmagi: »Lahko bi bil igral še bolje.« Ko so časnikarji vprašali Tigrana Petrosjana, kako se počuti po porazu, je odgovoril: »V vojni se vedno umira...«

SEKS — PRVA POSTAVA V UMETNOSTI... Znani televizijski režiser Anton Marti je angažiral Miljo Vujanović za neko televizijsko oddajo, v kateri bo, bolj naga kot oblačena, igralka prvič pela. Režiser je takole utemeljil to svojo »apoteozo«: »Danes je za uspeh v televiziji potrebno imeti mini-krilo in tepe noge. Prišli so časi, ko ni moč ničesar doseči, če ni navzoč — seks...«

KRIZE GLEDALIŠČA — NI! Igralka Ružica Soklić je rekla v nekem pogovoru o problemih gledališča: »Vsi tisti, ki menijo, da obstoji kriza gledališča, se motijo. Jaz bi povedala malo drugače: gledališče je zajeta kriza idej in — poštenja.«

AVANTGARDA DA, TODA... Gojko Miletić, upravnik Narodnega gledališča v Beogradu je v neki razpravi o prihodnjem gledališkem programu nove komorne pozornice Gledališke komunice »Krug 101« dejal: »Sem za vsako avantgarde (novo smer v gledališču), vendar pa z eno omejitvijo: stlačanje ne štejem za avantgarde.«

PRVOAPRILEC... Miodrag Petrović Čkalja, znani beograjski komik, je prvega aprila spet enkrat praznoval rojstni dan. Potožil je: »Ker me boli grlo, mi je zdravnik prepovedal govoriti. Zdravnik mi kajpada ni mogel prepovedati, da ne bi premišljeval. In zdaj premišljujem, kako je lepo, če človek molči. Nekdo je menda dejal: »Če molčiš, utegneš postati filozof.« Prav je povedal. Evo, nekaj dni molčim, pa se počutim kot pravi filozof. Sicer pa je 1. april zame usoden. Rodil sem se natančno 46 let pred letošnjim prvim aprilom in tedaj so si bili privoščili največjo šalo na moj račun: sosedja se rekla mojemu očetu, ki je v kuhinji čakal na uspeh poroda: »Fant, reci mi ljubica... rodila se ti je — hčerka...« Potem sem se nekega drugega prvega aprila — oženil... Ali ne kaže moj primer, da je treba prvi april obravnnavati na moč resno?«

PEKINSKO MODROVANJE O JAJCIH. Pekinski časnik »Zen Min Zi Bao« takole svetuje kokošjerem: »Kaj je pravilno: klati kokoši in odpovedati se jajcem? Ali čakati, da se iz piščanca razvije kokoš, ki bo nesla jajca? Ali nemara vsa jajca pojesti? Ali jajca shraniti in položiti jih koklji, da se bodo izvalili piščanci. Ker se tudi kokoši valijo iz jajc, bo tem več kokoši, kolikor več jajc bodo znesle. Zaradi tega: redimo čim več kokoši, da bodo nesla jajca ter bomo imeli več jajc, iz katerih se bodo valile kokoši in nesle jajca...« Ko bi modrijani pri »Zen Min Zi Bau« vedeli povedati, iz katerih jajc se valijo petelin, da ne bi zaman prav vseh takih jajc polagali kokljam!

LAZNIVEC IN — KAPITALNI LAZNIVEC... Neka ameriška novinarka je odgovorila na pismo neke bralke: »Skoraj vsako lahko katerokoli laž tako preobrne, da je videti, kakor da je resnica. Preobrniti pa resnico tako, da dobi podobo laži, morajo — kapitalni laznivec...« Kapitalnemu laznivecu bi rekli po slovensko: laznivec in pol.

»Za veleposlanika je najhujše, če ga pošljejo v Tokio ali Atene,« je rekel neki diplomat. »Na Japonskem nihče ne govori, v Grčiji pa vsi.«

Tiha in skrivnostna vohunska služba na Japonskem po koncu druge svetovne vojne ni zapustila dosti sledov. Le malo člankov se je pojavilo v časopisih, knjige s spomini se niso prikazale na tržišču. Ko je bila Japonska poražena, so Američani razpustili njeno vohunsko službo in prepeljali dokumente v svoje arhive: kolikor jih niso že prej uničili Japonci. V vohunski vojni je le malo znanih primerov: predvsem gre za Sorgeja in uspeh japonske kontrašpijonažne službe, ki je vohuna prišla, ter za nenavadni podvig japonske vohunske službe, ki je omogočila uničenje ameriškega ladjevja v Pearl Harbourju. Vse drugo je zavito v temo. Niti danes ni jasno, kakšna je bila celotna japonska obveščevalna služba. In vendar je šlo za pravcato vojsko: ameriška kontrašpijonaža zatrjuje, da je na Japonskem in v deželah, ki so bile pod japonsko okupacijo, delovalo najmanj 70 tisoč japonskih agentov. Število tujih sodelavcev ni znano, seveda pa je tudi bilo velikansko.

Prvo obveščevalno in kontrašpijonažno organizacijo so na Japonskem organizirali sredi prejšnjega stoletja, ko je dežela odprija svoja pristanišča za tuje ladje — zaradi britanskega pritiska. Sovraštvo do tujcev in porogljivja zvišenost sta bili poglaviti značilnosti japonskega političnega življenja vse do eksplozije atomske bombe nad Hirošimo.

Obupno radoljubje in pobožna zvestoba cesarju sta spodbudila vse Japonce, da so zbirali vesti, ki bi koristne domovini v boju proti sovražniku. Mogoče je pretirano, vendar ne preveč, če rečemo, da so v letih najbolj fanatičnega nacionalizma vsi Japonci bili prostovoljni vohuni. Tradicionalni fotografski aparat japonskega turista je bil prvo obveščevalno orodje. Ko so Japonci navedali stik s svetom, so si ga skušali podrediti. Vojna s carsko Rusijo, zasedba Koreje in Formoze, napad na Kitajsko, prodor na Tihoocean in naposled odločilni spopad z Združenimi državami Amerike — to so etape imperializma, ki je imel v sorazmerni revščini sredstev na voljo le dve orožji: popolno vojaško izurjenost in premetenost tajne službe.

Japonski vohuni so poskrbeli, da je domovina dovolj hitro zvedela za tehnične novosti v tujini in tako lovila bolj razvite države. »Nekdanji francoski tajni agent Alain Pujol na primer trdi, da še danes deluje v Tokiu več kot 100.000 industrijskih vohunov in da jih je 380 »specializiranih« za kraje v tovarnah. Toda tokrat gre za tekmovalstvo med japonskimi podjetji, pred drugo svetovno vojno pa je šlo za to, da bi Japonska dohitela tehnično bolj razviti Zahod...)

Množično vohunstvo v prid domovine je sprožilo plazove sovraštva na tujem: tako na primer so v ZDA stlačili v koncentracijska taborišča množice nedolžnih državljanov japonskega izvora. Vse

zaradi prepričanja, da je vsak Japonec potencialen vohun. Vendar so res obstajale množice prostovoljnih vohunov, ki so omogočile uradni tajni službi Kempeja, da je bolje prikrila svoje agente. Razen tega so uradni tajni agenti povsod po svetu vedeli, da v nevarnosti lahko računajo na pomoč svojih rojakov.

Kempei so ustanovili leta 1881, najprej je bil vojaška policija, organizirana po francoskem vzorcu, pozneje pa se je spremenil v orožje političnega pritiska, vzhodni Gestapo. Vendar vsi vohuni in agenti protivohunske službe niso pripadali Kempeju. Obstajale so še druge tajne policije, med katerimi je bila najpomembnejša Toko. Ravno v tistih časih, ko je izbruhnila Sorgejeva afera sta si bila Kempei in Toko hudo v laseh. Poglavitna zasluga za razkrinkanje sovjetske vohunske službe na Japonskem je pripadala Toki, ki je sodil pod notranje ministrstvo, medtem ko je bil Kempei vojaška organizacija, pripadajoča obrambnemu ministrstvu, njegove funkcije pa so bile zelo različne. Najpomembnejši vohuni so bili povezani le z redki mi načelniki Kempeja, tako da so bili zelo samostojni in varni pri delovanju.

Prvo načrtno študijo japonske vohunske službe je naredil študent, ki ga je nacizem potlej še visoko povzdignil: Rudolf Hess. Leta 1925 je po naročilu rektorja Münchenske univerze sestavil 132 strani obsegačoč esej, ki je razkri, presenetljive stvari: japonska vohunska služba je bila najnevarnejša na svetu, zakaj teoretično so v njej sodelovali vsi — študentje, turisti, poklicni vohuni v tujini. Zbirali so predvsem industrijske podatke, ki so jih pošiljali v Tokio po treh kanalih: preko veleposlaništev (na katerih je bil vselej kakšen agent Kempeja) preko posebnih agentov, ki so bili nenehno na inšpekcijskih potovanjih ter preko po veljnikov trgovskih ladij. Japonec, ki ni zbral nekaj informacij in naredil nekaj posnetkov — ne glede na to, kakšne vrednosti so bili — je veljal za slabega rodoljuba.

Poročilo mladega Rudolfa Hessa je bilo zares presenetljivo, pozneje pa je nacistom prav prišlo, ko se je Nemčija povezala z Japonsko. Zanimivo je tudi, da

Zgodovina vohunstva

Kempei in množično vohunstvo

Načelnik Kempeja (v sredi s pipo) na procesu proti japonskim vojnim zločincem v Tokiu.

je Japonska tajna služba porabila neznansko več denarja kot ameriška ali britanska. Tako na primer je v letih 1934—1935 razpolagala s 4 milijoni dolarjev, medtem ko je ameriška imela le 800 tisoč dolarjev, britanska pa komaj 50.000 dolarjev. V odločilnih letih 1938—1939 je imela ameriška tajna služba na voljo 240 tisoč dolarjev, Kempei pa 25 milijonov... V pripravi na vojno so Japonci (za njimi pa Nemci) dobro vedeli, kako pomembna je odlično organizirana vohunska služba.

Japonski agenti na Zahodu so imeli ravno takšne težave kot zahodni agenti na Japonskem: tako ene kot druge je bilo lahko identificirati, ker je šlo pač za ljudi različnih ras. Toda japonski agenti so imeli prednost: številni med njim so odlično govorili tuje jezike, medtem ko je bilo le malo tujcev, ki bi se mogli sporazumevati v japonsščini. Osebi stiki in pošiljanje poročil so bili preprosti (prvi zaradi velikanskega proračuna japonske tajne službe, drugi zaradi japonske pisave, ki je na Zahodu tako rekoč nihče ni poznal).

Leta 1939 so na Japonskem sprejeli zakon, ki je predvideval hude kazni za vse, ki bi se ukvarjali s protijaponsko dejavnostjo, tako da je imel Kempei proste roke: zasledoval so vse tujce, japonske državljane — in prebival-

ce zasadenih dežel — ki se niso izkazali z gorečnostjo za japonsko stvar, pa so aretirali in streljali. Zgodovina Kempeja je zgodovina političnih umorov.

V Mandžuriji je deloval agent Kenji Doihara, debelusen in prijazen mladenič, ki je zelo rad fotografiral. Veljal je za najpomembnejšega japonskega vohuna tridesetih let. Ukazano mu je bilo, naj poskrbi, da bo na prestol Mandžukuoja sedel nekdanji pekinški cesar Pu Ji, ki je živel v izgnanstvu. Premeten Pu Ji se je nekaj časa upiral, naposled pa se je omeščal. Zanonemnemu svetu (japonska je bila tedaj še članica Društva narodov) so prikazali Mandžukuo kot uresničitev mandžurskega sna. Japonska se je tako polastila nadzorstva nad industrijsko najbogatejšim področjem Daljnega vzhoda, ne da bi se za to vojskovala. To je bil uspeh Doihara, ki je tedaj zaklical značilno geslo: »Azijo Azijcem!« (se pravi imperialistični Japonci).

Kitajski voditelj Cangkajšek, ki je bil tiste čase v vojaških težavah, se je tudi moral otepati z agentom Kempeja. Tako na primer je padel v vodo njegov načrt, da bi ujel v past japonske ladje na Jangcejkjangu: ko naj bi Kitajci napadli, so japonske ladje skrivnostno izginile. Cangkajšek je odkril, da je njegov sekretar delal za Kempeja, dal ga je ustreliti, z njim pa še osem divizijskih poveljnikov, ki so tudi delali za Doihara. Vendar to ni dosti zaleglo. Pred začetkom druge svetovne vojne je japonska tajna služba skoraj izpolnila svojo največjo nalogo: politično likvidacijo Kitajske.

Agenti Kempeja so bili po navadi vojaški prostovoljci. Eno leto so bili na posebnem tečaju, potem pa so jih poslali v tujino, da so se izpopolnili v znanju jezikov. Znati so morali uporabljati glavo in roke. Imeli so velikansko pooblastilo: v vojski je navaden vohunski podoficer Kempeja ukazoval višjemu oficirju. Ni je bilo vojaške ali civilne organizacije na Japonskem, v kateri ne bi delal agent Kempeja.

(Nadaljevanje prihodnjic)

Velike osebnosti o Leninu

Bernard Shaw:

Če eksperiment, ki ga je izvedel Lenin — eksperiment socializma — ne bi uspel, bi sodobna civilizacija propadla, kot so v minulosti propadle mnoge civilizacije... Če bodo tudi drugi osvojili Leninove metode, se bo odprla nova era, v kateri nam ne bosta grozila propad in smrt... Nikoli nisem zamudil priložnosti, da pred angleško javnostjo izrazim svoje navdušenje nad Leninom.

Henri Barbusse:

Zame je Lenin ena izmed najširših, najpopolnejših osebnosti, kar jih je kdaj živel. V polnem smislu besede je večji od vseh uresničevalcev davnih teženj človeštva.

Tito:

Posebno moramo biti hvaležni Leninu zato, ker je učil, da se marksistična misel, nauk Marksa in Engelsa, v praksi ne sme uporabljati dogmat-sko, temveč glede na konkretne razmere v vsaki deželi.

Romain Rolland:

Človeštvo ni še nikoli rodilo tako absolutno nesebičnega vladarja misli in ljudstva. Še v času svojega življenja je Lenin zilil svoj moralni lik v bron, ki bo preživel stoletja.

Ho Ši Minh:

Lenin je odkril novo, zares revolucionarno epoko v kolonialnih deželah. Lenin je prvi odločno obsodil vse predsodke v odnosu do kolonialnih narodov, ki so bile prišle globoko v kri in meso mnogih evropskih in ameriških delavcev. Leninove teze o kolonialnem vprašanju, ki jih je odobrila Komintern, so sprožile pravo revolucijo v vseh zatiranih deželah.

Džavaharlal Nehru:

Skoraj hkrati z Oktobrsko revolucijo, izvedeno pod vodstvom velikega Lenina, smo v Indiji začeli novo fazo v boju za svobodo. Čeprav smo šli v tem boju pod vodstvom Mahatme Gandija po drugi poti, smo se navduševali nad Leninom in je njegov zgled vplival na nas.

17

•TV 15• izhaja vsak teden — iz-
taja ga zavod Borec Ljubljana
Beetnovna 16 kot glasilo ZZZ
NOV Slovenije in ZRVS Slovenije
— Pisk in ključ: CGF »Delo«
Ljubljana formševa 1 — Lis-
treja uredniški odbor — Letna
naročnina 22 tinarjev — Pos-
mezna številka stane 50 par —
Za inozemstvo stane 50 tinarjev
— Naročnike pošljite na naslov
Uprava »TV 15« Ljubljana Be-
etnovna ulica 16 pošto preda.
198/XI ali na tekoči račun šte-
501-8-29 pri SDK Ljubljana —
Telefonske številke: Glavni in od-
govorni urednik 21-901 — ajništvo
in novinarji 22-313, uprava 22-607
— Rokopisov ne vračamo